

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ADİYAMAN MÜZESİ'NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ

SİBEL AVSEREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET ALİ BAYHAN

ORDU- 2023

TEZ KABUL SAYFASI

SİBEL AVSEREN tarafından hazırlanan “**ADİYAMAN MÜZESİ’NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ**” başlıklı bu çalışma, **11.08.2023** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN
Ordu Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Sevinç EREN
Ordu Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi İmza

Üye Doç. Dr. Gazanfer İLTAR
Giresun Üniversitesi / Görele Güzel Sanatlar Fakültesi İmza

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Sibel Avseren

ÖZET

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ADİYAMAN MÜZESİ'NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ

SİBEL AVSEREN

Adıyaman şehri tarih boyunca pek çok millete ev sahipliği yapmıştır. Dolayısı ile bu kültürlerden günümüze ulaşan sanat eserleriyle şehir adeta bir açık hava müzesidir. Çalışmanın kapsamını Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı dönemi sikkeleri oluşturmaktadır. Öncelikle Adıyaman'ın coğrafyası, tarihçesi ve Adıyaman Müze'si hakkında kısa bilgiler verilmiş, Osmanlı dönemine kadar sikkenin gelişimi ve daha sonra Osmanlı dönemi sikkeleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Çalışma kapsamında, II. Murad, II. Beyazıt, Kanuni Sultan Süleyman, III. Murat, Sultan İbrahim, Sultan IV. Mehmet, Sultan II. Süleyman, Sultan II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmud, Abdülmecit, Abdülaziz, II. Abdülhamit, V. Mehmed Reşat ve VI. Mehmed Vahideddin dönemi sikkeleri yer almaktadır. Bu çalışmada 801 adet sikke incelenmiş ve katalog bölümü 66 adet sikkeden oluşmaktadır. Katalog bölümünde sikkeler gruplandırılmış her bir grubu temsil edecek şekilde bir sikke tanıtılmış ve benzer örneklerinin envanter numarası verilmiştir. Seçilen en iyi durumdaki sikkenin fotoğrafı, çizimi, ölçüleri, üzerinde yer alan yazılar ve süslemesi ile beraber ayrıntılı tasnifi yapılmıştır.

Değerlendirme bölümünde her bir padişaha ait bütün sikkeler genel olarak ele alınmış ve yine her bir padişah dönemine ait tablo oluşturulmuştur. Süsleme, tuğra ve yazı, malzeme ve teknik başlıkları altında da bütün sikkeler değerlendirilmiş ve Sanat Tarihine yeni bilimsel bir çalışma kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Sikke, Adıyaman, Müze.

ABSTRACT

ART HISTORIAN

OTTOMAN ERA COINS IN THE ADIYAMAN MUSEUM

SİBEL AVSEREN

The city of Adıyaman has hosted many nations throughout history. Therefore, the city is almost an open air museum with the works of art that have survived from these cultures. The subject of our thesis is of Ottoman era coins in the Adıyaman Museum. The development of the coins was given until the Ottoman period, and then the coins of Ottoman period were described in detail.

In our thesis, Murad II, Beyazıt II, Süleyman the Magnificent, Murad III, Sultan İbrahim, Sultan Mehmed IV, Sultan Süleyman II, Sultan Mustafa II, Ahmed III, Mahmud I, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmud, Abdülmecit, Abdülaziz, II. Abdülhamit, V. Mehmed Reşat and VI. Coins of the Mehmed Vahieddin period are located. In our thesis, 801 coins were examined and the catalog section consists of 66 coins. In the catalog section, coins are grouped together and a coin is introduced to represent each group and the inventory number of similar samples is given. The selected coin in the best condition has been detailed with its photograph, drawing, measurements, inscriptions and decoration.

In the evaluation section, all the coins belonging to each sultan were discussed in general and the table of each sultan's period was created. All coins were evaluated under the headings of ornamentation, tugra and writing, material and technique and a new scientific study was tried to be brought to Art History.

Keywords: Ottoman, Coins, Adıyaman, Museum.

TEŞEKKÜR

Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri adlı tez çalışmamızda müzede bulunan bütün Osmanlı Dönemi sikkeleri incelenmiştir.

Tez çalışmam boyunca beni en doğru şekilde yönlendiren, konu ile ilgili olarak bilgi ve yardımlarıyla bana destek olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN'a teşekkürlerimi sunarım. Her konuda danıştığım, her zaman yanımda olan ve desteklerini gördüğüm değerli hocalarım Doç. Dr. Fuat ŞANCI ve Doç. Dr. Bayram DEDE'ye teşekkürlerimi sunarım. Çok kıymetli arkadaşlarım Uzman Arkeolog Rahime SELİM'e ve Arkeolog İsa AZAK'a tezime yapmış oldukları katkılarından dolayı, her zaman yanımda olan beni motive eden sevgili dostum Sanat Tarihçi Semanur SARIMAHMUTOĞLU'na ve tez yazım sürecinde danıştığım doktora öğrencisi Uzman Sanat Tarihçi İbrahim EROĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi sikkelerini çalışmama izin veren ve her konuda göstermiş olduğu hoşgörü ve bana sağlamış olduğu kolaylıklardan dolayı Adıyaman Müzesi Müdürü Mehmet ALKAN'a ve bütün müze çalışanlarına çok teşekkür ederim.

Sibel Avseren

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL SAYFASI	ii
ETİK BEYANI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xx
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı Ve Önemi.....	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	1
1.3. Kaynak Ve Yayınlar	2
2.ADIYAMAN’IN COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ GELİŞİMİ	4
2.1. Adıyaman’ın Coğrafi Konumu.....	4
2.2. Adıyaman’ın Tarihi Gelişimi	5
3. ADIYAMAN MÜZESİ’NİN TARİHÇESİ	8
4. SİKKENİN TANIMI VE TARİHÇESİ	10
4.1. Sikkenin Tanımı	10
4.2. Sikkenin Tarihiçesi	10
5. OSMANLI DÖNEMİNDE SİKKENİN GELİŞİMİ	15
5.1. Malzeme	16
5.2. Tağış	22
5.3. Darphaneler	24
5.4. Teknik.....	26
6. KATALOG	28
6. ADIYAMAN MÜZESİ’NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ	28
6.1. II. Murad Dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451) Sikkeleri.....	28
6.2. II. Bayezid Dönemi (H.886-918/M.1481-1512) Sikkeleri	31
6.3. I. Süleyman Dönemi(H. 926-974\M. 1520-1566) Sikkeleri.....	34

6.4. III. Murad Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595) Sikkeleri	37
6.5. Sultan İbrahim Dönemi(H. 1049-1058\M. 1640-1648) Sikkeleri.....	42
6.6. IV. Mehmed Dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687) Sikkeleri	46
6.7. II. Süleyman Dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691) Sikkeleri	49
6.8. II. Mustafa Dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703) Sikkeleri.....	52
6.9. III. Ahmed Dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730) Sikkeleri.....	57
6.10. I. Mahmud Dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754) Sikkeleri.....	76
6.11. III. Osman Dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757) Sikkeleri.....	93
6.12. III. Mustafa Dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774) Sikkeleri.....	96
6.13. I. Abdülhamid Dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789) Sikkeleri	101
6.14. III. Selim Dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807) Sikkeleri	108
6.15. II. Mahmud Dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839) Sikkeleri.....	113
6.16. Abdülmecid Dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861) Sikkeleri	128
6.17. Abdülaziz Dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876) Sikkeleri	141
6.18. II. Abdülhamid Dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909) Sikkeleri	154
6.19. V. Mehmed Reşad Dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918) Sikkeleri....	161
6.20. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922) Sikkeleri	178
7. DEĞERLENDİRME	181
7.1. SİKKELERİN PADİŞAH DÖNEMLERİNE GÖRE ANALİZİ	181
7.1.1. II. Murad Han dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451).....	181
7.1.1.1. Darp yeri.....	181
7.1.1.2. Ağırlık ve ölçü.....	181
7.1.2. II. Bayezid dönemi (H.886-918/M.1481-1512).....	182
7.1.2.1. Darp yeri.....	182
7.1.2.2. Ağırlık ve ölçü.....	182
7.1.3. I. Süleyman dönemi (H. 926-974\M. 1520-1566)	182
7.1.3.2. Ağırlık ve ölçü.....	183
7.1.4. III. Murad Han dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595)	183
7.1.4.1. Darp yeri.....	184
7.1.4.2. Ağırlık ve ölçü.....	184
7.1.5. Sultan İbrahim dönemi (H. 1049-1058\M. 1640-1648).....	184
7.1.5.1. Darp yeri.....	185
7.1.5.2. Ağırlık ve ölçü.....	185
7.1.6. IV. Mehmed dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687)	185

7.1.6.1. Darp yeri.....	185
7.1.6.2. Ağırlık ve ölçü.....	186
7.1.7. II. Süleyman dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691).....	186
7.1.7.1. Darp yeri.....	186
7.1.7.2. Ağırlık ve ölçü.....	186
7.1.8. II. Mustafa dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703).....	187
7.1.8.1. Darp yeri.....	187
7.1.8.2. Ağırlık ve ölçü.....	187
7.1.9. III. Ahmed dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730).....	188
7.1.9.1. Darp yeri.....	188
7.1.9.2. Ağırlık ve ölçü.....	189
7.1.10. I. Mahmud dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754).....	189
7.1.10.1. Darp yeri.....	190
7.1.10.2. Ağırlık ve ölçü.....	190
7.1.11. III. Osman dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757).....	191
7.1.11.1. Darp yeri.....	191
7.1.11.2. Ağırlık ve ölçü.....	191
7.1.12. III. Mustafa dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774).....	192
7.1.12.1. Darp yeri.....	192
7.1.12.2. Ağırlık ve ölçü.....	192
7.1.13. I. Abdülhamid dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789).....	193
7.1.13.1. Darp yeri.....	193
7.1.13.2. Ağırlık ve ölçü.....	193
7.1.14. III. Selim dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807).....	194
7.1.14.1. Darp yeri.....	194
7.1.14.2. Ağırlık ve ölçü.....	194
7.1.15. II. Mahmud dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839).....	194
7.1.15.1. Darp yeri.....	195
7.1.15.2. Ağırlık ve ölçü.....	195
7.1.16. Abdülmecid dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861).....	196
7.1.16.1. Darp yeri.....	196
7.1.16.2. Ağırlık ve ölçü.....	196
7.1.17. Abdülaziz dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876).....	197
7.1.17.1. Darp yeri.....	198
4.1.17.2. Ağırlık ve ölçü.....	198

7.1.18. II. Abdülhamid dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909).....	198
7.1.18.1. Darp yeri.....	199
7.1.18.2. Ağırlık ve ölçü.....	199
7.1.19. V. Mehmed Reşad dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918).....	200
7.1.19.1. Darp yeri.....	200
7.1.19.2. Ağırlık ve ölçü.....	201
7.1.20. VI. Mehmed Vahidettin dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922)	201
7.1.20.1. Darp yeri.....	202
7.1.20.2. Ağırlık ve ölçü.....	202
7.2. Süsleme	202
7.2.1. Geometrik süslemeler	202
7.2.2. Bitkisel süslemeler	206
7.2.3. Nesnelere	207
7.3. Tuğra ve Yazı	208
7.4. Malzeme ve Teknik	209
SONUÇ.....	212
KAYNAKÇA	215
ÖZGEÇMİŞ.....	220

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. II. Murad Han Dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451) Sikkeleri.....	181
Tablo 2. II. Bayezid Dönemi (H.886-918/M.1481-1512) Sikkeleri	182
Tablo 3. I. Süleyman Dönemi(H. 926-974\M. 1520-1566) Sikkeleri.....	183
Tablo 4. III. Murad Han Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595) Sikkeleri.....	184
Tablo 5. Sultan İbrahim Dönemi(H. 1049-1058\M. 1640-1648) Sikkeleri	185
Tablo 6. IV. Mehmed Dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687) Sikkeleri.....	186
Tablo 7. II. Süleyman Dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691) Sikkeleri	186
Tablo 8. II. Mustafa Dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703) Sikkeleri	187
Tablo 9. III. Ahmed Dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730) Sikkeleri	189
Tablo 10. I. Mahmud Dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754) Sikkeleri	190
Tablo 11. III. Osman Dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757) Sikkeleri.....	191
Tablo 12. III. Mustafa Dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774) Sikkeleri	192
Tablo 13. I. Abdülhamid Dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789) Sikkeleri.....	193
Tablo 14. III. Selim Dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807) Sikkeleri.....	194
Tablo 15. II. Mahmud Dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839) Sikkeleri	195
Tablo 16. Abdülmecid Dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861) Sikkeleri	197
Tablo 17. Abdülaziz Dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876) Sikkeleri.....	198
Tablo 18. II. Abdülhamid Dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909) Sikkeleri	199
Tablo 19. V. Mehmed Reşad Dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918) Sikkeleri	201
Tablo 20. VI. Mehmed Vahidettin Dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922) Sikkeleri	202

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. II. Murad Dönemi Akçe Ön Yüzü	30
Şekil 2. II. Murad Dönemi Akçe Arka Yüzü	30
Şekil 3. II. Bayezid Dönemi Akçe Ön Yüzü	33
Şekil 4. II. Bayezid Dönemi Akçe Arka Yüzü	33
Şekil 5. I. Süleyman Dönemi Medini Ön Yüzü	36
Şekil 6. I. Süleyman Dönemi Medini Arka Yüzü	36
Şekil 7. III. Murad Dönemi Dirhem Ön Yüzü	39
Şekil 8. III. Murad Dönemi Dirhem Arka Yüzü	39
Şekil 9. III. Murad Dönemi Dirhem Ön Yüzü	41
Şekil 10. III. Murad Dönemi Dirhem Arka Yüzü	41
Şekil 11. Sultan İbrahim Dönemi Akçe Ön Yüzü	45
Şekil 12. Sultan İbrahim Dönemi Akçe Arka Yüzü	45
Şekil 13. IV. Mehmed Dönemi Akçe Ön Yüzü	48
Şekil 14. IV. Mehmed Dönemi Akçe Arka Yüzü	48
Şekil 15. II. Süleyman Dönemi Mangır Ön Yüzü	51
Şekil 16. II. Süleyman Dönemi Mangır Arka Yüzü	51
Şekil 17. II. Mustafa Dönemi Zolta Ön Yüzü	54
Şekil 18. II. Mustafa Dönemi Zolta Arka Yüzü	54
Şekil 19. II. Mustafa Dönemi Yarım Zolta Ön Yüzü	56
Şekil 20. II. Mustafa Dönemi Yarım Zolta Arka Yüzü	56
Şekil 21. III. Ahmed Dönemi Eşrefi Ön Yüzü	59
Şekil 22. III. Ahmed Dönemi Eşrefi Arka Yüzü	59
Şekil 23. III. Ahmed Dönemi Fındık Ön Yüzü	61
Şekil 24. III. Ahmed Dönemi Fındık Arka Yüzü	61
Şekil 25. III. Ahmed Dönemi Fındık Ön Yüzü	63
Şekil 26. III. Ahmed Dönemi Fındık Arka Yüzü	63
Şekil 27. III. Ahmed Dönemi Yarım Fındık Ön Yüzü	65
Şekil 28. III. Ahmed Dönemi Yarım Fındık Arka Yüzü	65
Şekil 29. III. Ahmed Dönemi Zolta Ön Yüzü	67
Şekil 30. III. Ahmed Dönemi Zolta Arka Yüzü	67
Şekil 31. III. Ahmed Dönemi Yarım Zolta Ön Yüzü	69

Şekil 32. III. Ahmed Dönemi Yarım Zolta Arka Yüzü.....	69
Şekil 33. III. Ahmed Dönemi Kuruş Ön Yüzü.....	71
Şekil 34. III. Ahmed Dönemi Kuruş Arka Yüzü	71
Şekil 35. III. Ahmed Dönemi Para Ön Yüzü	73
Şekil 36. III. Ahmed Dönemi Para Arka Yüzü	73
Şekil 37. III. Ahmed Dönemi Para Ön Yüzü	75
Şekil 38. III. Ahmed Dönemi Para Arka Yüzü	75
Şekil 39. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü.....	78
Şekil 40. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü.....	78
Şekil 41. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü.....	80
Şekil 42. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü.....	80
Şekil 43. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü.....	82
Şekil 44. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü.....	82
Şekil 45. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü.....	84
Şekil 46. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü.....	84
Şekil 47. I. Mahmud Dönemi Fındık Ön Yüzü.....	86
Şekil 48. I. Mahmud Dönemi Fındık Arka Yüzü.....	86
Şekil 49. I. Mahmud Dönemi Yarım Fındık Ön Yüzü.....	88
Şekil 50. I. Mahmud Dönemi Yarım Fındık Arka Yüzü	88
Şekil 51. I. Mahmud Dönemi Para Ön Yüzü	90
Şekil 52. I. Mahmud Dönemi Para Arka Yüzü	90
Şekil 53. I. Mahmud Dönemi Kuruş Ön Yüzü.....	92
Şekil 54. I. Mahmud Dönemi Kuruş Arka Yüzü	92
Şekil 55. III. Osman Dönemi Para Ön Yüzü.....	95
Şekil 56. III. Osman Dönemi Para Arka Yüzü.....	95
Şekil 57. III. Mustafa Dönemi On Para Ön Yüzü	98
Şekil 58. III. Mustafa Dönemi On Para Arka Yüzü.....	98
Şekil 59. III. Mustafa Dönemi Para Ön Yüzü.....	100
Şekil 60. III. Mustafa Dönemi Para Arka Yüzü.....	100
Şekil 61. I. Abdülhamid Dönemi Çifte Zolta Ön Yüzü	103
Şekil 62. I. Abdülhamid Dönemi Çifte Zolta Arka Yüzü	103
Şekil 63. I. Abdülhamid Dönemi On Para Ön Yüzü.....	105
Şekil 64. I. Abdülhamid Dönemi On Para Arka Yüzü.....	105
Şekil 65. I. Abdülhamid Dönemi Para Ön Yüzü.....	107

Şekil 66. I. Abdülhamid Dönemi Para Arka Yüzü.....	107
Şekil 67. III. Selim Dönemi Yüz Para Ön Yüzü.....	110
Şekil 68. III. Selim Dönemi Yüz Para Arka Yüzü.....	110
Şekil 69. III. Selim Dönemi Çifte Kuruş Ön Yüzü.....	112
Şekil 70. III. Selim Dönemi Çifte Kuruş Arka Yüzü.....	112
Şekil 71. II. Mahmud Dönemi Akçe Ön Yüzü	115
Şekil 72. II. Mahmud Dönemi Akçe Arka Yüzü	115
Şekil 73. II. Mahmud Dönemi Para Ön Yüzü.....	117
Şekil 74. II. Mahmud Dönemi Para Arka Yüzü.....	117
Şekil 75. II. Mahmud Dönemi Cihadiye Beş Kuruş Ön Yüzü.....	119
Şekil 76. II. Mahmud Dönemi Cihadiye Beş Kuruş Arka Yüzü.....	119
Şekil 77. II. Mahmud Dönemi Üçlük Ön Yüzü	121
Şekil 78 II. Mahmud Dönemi Üçlük Arka Yüzü	121
Şekil 79. II. Mahmud Dönemi Cedit Beş Kuruş Ön Yüzü.....	123
Şekil 80. II. Mahmud Dönemi Cedit Beş Kuruş Arka Yüzü	123
Şekil 81. II. Mahmud Dönemi Zolta Ön Yüzü	125
Şekil 82. II. Mahmud Dönemi Zolta Arka Yüzü	125
Şekil 83. II. Mahmud Dönemi On Para Ön Yüzü.....	127
Şekil 84. II. Mahmud Dönemi On Para Arka Yüzü.....	127
Şekil 85. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü.....	130
Şekil 86. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	130
Şekil 87. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü.....	132
Şekil 88. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	132
Şekil 89. Abdülmecid Dönemi Beşlik Ön Yüzü	134
Şekil 90. Abdülmecid Dönemi Beşlik Arka Yüzü.....	134
Şekil 91. Abdülmecid Dönemi Onluk Ön Yüzü	136
Şekil 92. Abdülmecid Dönemi Onluk Arka Yüzü	136
Şekil 93. Abdülmecid Dönemi Yirmilik Ön Yüzü.....	138
Şekil 94. Abdülmecid Dönemi Yirmilik Arka Yüzü	138
Şekil 95. Abdülmecid Dönemi Kırklık Ön Yüzü.....	140
Şekil 96. Abdülmecid Dönemi Kırklık Arka Yüzü.....	140
Şekil 97. Abdülaziz Dönemi Beşlik Ön Yüzü	143
Şekil 98. Abdülaziz Dönemi Beşlik Arka Yüzü	143
Şekil 99. Abdülaziz Dönemi Beşlik Ön Yüzü	145

Şekil 100. Abdülaziz Dönemi Beşlik Arka Yüzü	145
Şekil 101. Abdülaziz Dönemi On Para Ön Yüzü.....	147
Şekil 102. Abdülaziz Dönemi On Para Arka Yüzü.....	147
Şekil 103. Abdülaziz Dönemi Onluk Ön Yüzü.....	149
Şekil 104. Abdülaziz Dönemi Onluk Arka Yüzü	149
Şekil 105. Abdülaziz Dönemi Yirmilik Ön Yüzü.....	151
Şekil 106. Abdülaziz Dönemi Yirmilik Arka Yüzü.....	151
Şekil 107. Abdülaziz Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü	153
Şekil 108. Abdülaziz Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	153
Şekil 109. II. Abdülhamid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü.....	156
Şekil 110. II. Abdülhamid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	156
Şekil 111. II. Abdülhamid Dönemi Beş Kuruş Ön Yüzü.....	158
Şekil 112. II. Abdülhamid Dönemi Beş Kuruş Arka Yüzü.....	158
Şekil 113. II. Abdülhamid Dönemi İki Kuruş Ön Yüzü	160
Şekil 114. II. Abdülhamid Dönemi İki Kuruş Arka Yüzü	160
Şekil 115. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü.....	163
Şekil 116. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü	163
Şekil 117. V. Mehmed Reşad Dönemi Beş Para Ön Yüzü	165
Şekil 118. V. Mehmed Reşad Dönemi Beş Para Arka Yüzü	165
Şekil 119. V. Mehmed Reşad Dönemi Bir Kuruş Ön Yüzü	167
Şekil 120. V. Mehmed Reşad Dönemi Bir Kuruş Arka Yüzü	167
Şekil 121. V. Mehmed Reşad Dönemi İki Kuruş Ön Yüzü	169
Şekil 122. V. Mehmed Reşad Dönemi İki Kuruş Arka Yüzü	169
Şekil 123. V. Mehmed Reşad Dönemi Beşlik Ön Yüzü	171
Şekil 124. V. Mehmed Reşad Dönemi Beşlik Arka Yüzü.....	171
Şekil 125. V. Mehmed Reşad Dönemi Onluk Ön Yüzü	173
Şekil 126. V. Mehmed Reşad Dönemi Onluk Arka Yüzü	173
Şekil 127. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmilik Ön Yüzü	175
Şekil 128. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmilik Arka Yüzü	175
Şekil 129. V. Mehmed Reşad Dönemi Kırklık Ön Yüzü.....	177
Şekil 130. V. Mehmed Reşad Dönemi Kırklık Arka Yüzü.....	177
Şekil 131. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi Kırklık Ön Yüzü	180
Şekil 132. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi Kırklık Arka Yüzü	180

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. II. Murad Dönemi Akçe Ön Yüzü.....	30
Görsel 2. II. Murad Dönemi Akçe Arka Yüzü.....	30
Görsel 3. II. Bayezid Dönemi Akçe Ön Yüzü	33
Görsel 4. II. Bayezid Dönemi Akçe Arka Yüzü	33
Görsel 5. I. Süleyman Dönemi Medini Ön Yüzü.....	36
Görsel 6. I. Süleyman Dönemi Medini Arka Yüzü.....	36
Görsel 7. III. Murad Dönemi Dirhem Ön Yüzü.....	39
Görsel 8. III. Murad Dönemi Dirhem Arka Yüzü.....	39
Görsel 9. III. Murad Dönemi Dirhem Ön Yüzü.....	41
Görsel 10. III. Murad Dönemi Dirhem Arka Yüzü.....	41
Görsel 11. Sultan İbrahim Dönemi Akçe Ön Yüzü	45
Görsel 12. Sultan İbrahim Dönemi Akçe Arka Yüzü	45
Görsel 13. IV. Mehmed Dönemi Akçe Ön Yüzü.....	48
Görsel 14. IV. Mehmed Dönemi Akçe Arka Yüzü.....	48
Görsel 15. II. Süleyman Dönemi Mangır Ön Yüzü	51
Görsel 16. II. Süleyman Dönemi Mangır Arka Yüzü	51
Görsel 17. II. Mustafa Dönemi Zolta Ön Yüzü	54
Görsel 18. II. Mustafa Dönemi Zolta Arka Yüzü	54
Görsel 19. II. Mustafa Dönemi Yarım Zolta Ön Yüzü	56
Görsel 20. II. Mustafa Dönemi Yarım Zolta Arka Yüzü	56
Görsel 21. III. Ahmed Dönemi Eşrefi Ön Yüzü	59
Görsel 22. III. Ahmed Dönemi Eşrefi Arka Yüzü	59
Görsel 23. III. Ahmed Dönemi Fındık Ön Yüzü	61
Görsel 24. III. Ahmed Dönemi Fındık Arka Yüzü	61
Görsel 25. III. Ahmed Dönemi Fındık Ön Yüzü	63
Görsel 26. III. Ahmed Dönemi Fındık Arka Yüzü	63
Görsel 27. III. Ahmed Dönemi Yarım Fındık Ön Yüzü	65
Görsel 28. III. Ahmed Dönemi Yarım Fındık Arka Yüzü	65
Görsel 29. III. Ahmed Dönemi Zolta Ön Yüzü	67
Görsel 30. III. Ahmed Dönemi Zolta Arka Yüzü	67
Görsel 31. III. Ahmed Dönemi Yarım Zolta Ön Yüzü	69
Görsel 32. III. Ahmed Dönemi Yarım Zolta Arka Yüzü	69

Görsel 33. III. Ahmed Dönemi Kuruş Ön Yüzü	71
Görsel 34. III. Ahmed Dönemi Kuruş Arka Yüzü	71
Görsel 35. III. Ahmed Dönemi Para Ön Yüzü	73
Görsel 36. III. Ahmed Dönemi Para Arka Yüzü	73
Görsel 37. III. Ahmed Dönemi Para Ön Yüzü	75
Görsel 38. III. Ahmed Dönemi Para Arka Yüzü	75
Görsel 39. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü	78
Görsel 40. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü	78
Görsel 41. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü	80
Görsel 42. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü	80
Görsel 43. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü	82
Görsel 44. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü	82
Görsel 45. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Ön Yüzü	84
Görsel 46. I. Mahmud Dönemi Zer-i Mahbub Arka Yüzü	84
Görsel 47. I. Mahmud Dönemi Fındık Ön Yüzü	86
Görsel 48. I. Mahmud Dönemi Fındık Arka Yüzü	86
Görsel 49. I. Mahmud Dönemi Yarım Fındık Ön Yüzü	88
Görsel 50. I. Mahmud Dönemi Yarım Fındık Arka Yüzü	88
Görsel 51. I. Mahmud Dönemi Para Ön Yüzü	90
Görsel 52. I. Mahmud Dönemi Para Arka Yüzü	90
Görsel 53. I. Mahmud Dönemi Kuruş Ön Yüzü	92
Görsel 54. I. Mahmud Dönemi Kuruş Arka Yüzü	92
Görsel 55. III. Osman Dönemi Para Ön Yüzü	95
Görsel 56. III. Osman Dönemi Para Arka Yüzü	95
Görsel 57. III. Mustafa Dönemi On Para Ön Yüzü	98
Görsel 58. III. Mustafa Dönemi On Para Arka Yüzü	98
Görsel 59. III. Mustafa Dönemi Para Ön Yüzü	100
Görsel 60. III. Mustafa Dönemi Para Arka Yüzü	100
Görsel 61. I. Abdülhamid Dönemi Çifte Zolta Ön Yüzü	103
Görsel 62. I. Abdülhamid Dönemi Çifte Zolta Arka Yüzü	103
Görsel 63. I. Abdülhamid Dönemi On Para Ön Yüzü	105
Görsel 64. I. Abdülhamid Dönemi On Para Arka Yüzü	105
Görsel 65. I. Abdülhamid Dönemi Para Ön Yüzü	107
Görsel 66. I. Abdülhamid Dönemi Para Arka Yüzü	107

Görsel 67. III. Selim Dönemi Yüz Para Ön Yüzü.....	110
Görsel 68. III. Selim Dönemi Yüz Para Arka Yüzü	110
Görsel 69. III. Selim Dönemi Çifte Kuruş Ön Yüzü.....	112
Görsel 70. III. Selim Dönemi Çifte Kuruş Arka Yüzü	112
Görsel 71. II. Mahmud Dönemi Akçe Ön Yüzü	115
Görsel 72. II. Mahmud Dönemi Akçe Arka Yüzü.....	115
Görsel 73. II. Mahmud Dönemi Para Ön Yüzü	117
Görsel 74. II. Mahmud Dönemi Para Arka Yüzü	117
Görsel 75. II. Mahmud Dönemi Cihadiye Beş Kuruş Ön Yüzü	119
Görsel 76. II. Mahmud Dönemi Cihadiye Beş Kuruş Arka Yüzü.....	119
Görsel 77. II. Mahmud Dönemi Üçlük Ön Yüzü.....	121
Görsel 78. II. Mahmud Dönemi Üçlük Arka Yüzü.....	121
Görsel 79. II. Mahmud Dönemi Cedid Beş Kuruş Ön Yüzü	123
Görsel 80. II. Mahmud Dönemi Cedid Beş Kuruş Arka Yüzü	123
Görsel 81. II. Mahmud Dönemi Zolta Ön Yüzü	125
Görsel 82. II. Mahmud Dönemi Zolta Arka Yüzü.....	125
Görsel 83. II. Mahmud Dönemi On Para Ön Yüzü	127
Görsel 84. II. Mahmud Dönemi On Para Arka Yüzü	127
Görsel 85. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü	130
Görsel 86. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	130
Görsel 87. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü	132
Görsel 88. Abdülmecid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	132
Görsel 89. Abdülmecid Dönemi Beşlik Ön Yüzü.....	134
Görsel 90. Abdülmecid Dönemi Beşlik Arka Yüzü.....	134
Görsel 91. Abdülmecid Dönemi Onluk Ön Yüzü.....	136
Görsel 92. Abdülmecid Dönemi Onluk Arka Yüzü.....	136
Görsel 93. Abdülmecid Dönemi Yirmilik Ön Yüzü	138
Görsel 94. Abdülmecid Dönemi Yirmilik Arka Yüzü.....	138
Görsel 95. Abdülmecid Dönemi Kırklık Ön Yüzü	140
Görsel 96. Abdülmecid Dönemi Kırklık Arka Yüzü	140
Görsel 97. Abdülaziz Dönemi Beşlik Ön Yüzü	143
Görsel 98. Abdülaziz Dönemi Beşlik Arka Yüzü.....	143
Görsel 99. Abdülaziz Dönemi Beşlik Ön Yüzü.....	145
Görsel 100. Abdülaziz Dönemi Beşlik Arka Yüzü.....	145

Görsel 101. Abdülaziz Dönemi On Para Ön Yüzü	147
Görsel 102. Abdülaziz Dönemi On Para Arka Yüzü	147
Görsel 103. Abdülaziz Dönemi Onluk Ön Yüzü	149
Görsel 104. Abdülaziz Dönemi Onluk Arka Yüzü	149
Görsel 105. Abdülaziz Dönemi Yirmilik Ön Yüzü	151
Görsel 106. Abdülaziz Dönemi Yirmilik Arka Yüzü	151
Görsel 107. Abdülaziz Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü.....	153
Görsel 108. Abdülaziz Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü	153
Görsel 109. II. Abdülhamid Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü	156
Görsel 110. II. Abdülhamid Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü	156
Görsel 111. II. Abdülhamid Dönemi Beş Kuruş Ön Yüz	158
Görsel 112. II. Abdülhamid Dönemi Beş Kuruş Arka Yüzü	158
Görsel 113. II. Abdülhamid Dönemi İki Kuruş Ön Yüzü.....	160
Görsel 114. II. Abdülhamid Dönemi İki Kuruş Arka Yüzü.....	160
Görsel 115. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmi Para Ön Yüzü	163
Görsel 116. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmi Para Arka Yüzü.....	163
Görsel 117. V. Mehmed Reşad Dönemi Beş Para Ön Yüzü.....	165
Görsel 118. V. Mehmed Reşad Dönemi Beş Para Arka Yüzü.....	165
Görsel 119. V. Mehmed Reşad Dönemi Bir Kuruş Ön Yüzü.....	167
Görsel 120. V. Mehmed Reşad Dönemi Bir Kuruş Arka Yüzü.....	167
Görsel 121. V. Mehmed Reşad Dönemi İki Kuruş Ön Yüzü.....	169
Görsel 122. V. Mehmed Reşad Dönemi İki Kuruş Arka Yüzü	169
Görsel 123. V. Mehmed Reşad Dönemi Beşlik Ön Yüzü.....	171
Görsel 124. V. Mehmed Reşad Dönemi Beşlik Arka Yüzü	171
Görsel 125. V. Mehmed Reşad Dönemi Onluk Ön Yüzü.....	173
Görsel 126. V. Mehmed Reşad Dönemi Onluk Arka Yüzü.....	173
Görsel 127. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmilik Ön Yüzü	175
Görsel 128. V. Mehmed Reşad Dönemi Yirmilik Arka Yüzü.....	175
Görsel 129. V. Mehmed Reşad Dönemi Kırklık Ön Yüzü	177
Görsel 130. V. Mehmed Reşad Dönemi Kırklık Arka Yüzü	177
Görsel 131. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi Kırklık Ön Yüzü.....	180
Görsel 132. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi Kırklık Arka Yüzü.....	180

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Doç. Dr.	: Doçent Doktor
gr.	: Gram
H.	: Hicri
M.	: Miladi
MD.	: Müdürlüğü
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
mm.	: Milimetre
no.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı Ve Önemi

Tarihin somut belgelerinden olan sikkeler, bizleri dönemin ekonomik, siyasi, askeri, dini, sosyal ve kültürel özellikleri hakkında aydınlatmaktadır. Sikkenin işlevi sadece alışverişlerde kullanılan bir araç olmayıp kullanılan maden, üzerindeki tarih, yazı ve süslemelerle darp edildiği döneme ışık tutmaktadır. Sikke devletlerin güç ve zenginlik sembolü olmuştur.

Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri adlı tez çalışmamızla müzedeki Osmanlı Dönemi sikkelerinin kataloğu hazırlanıp, Sanat Tarihi ve Osmanlı Nümizmatikğine katkıda bulunması amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Adıyaman Müzesi Müdürlüğü sikkeleri çalışma talebimi olumlu yanıtlamış ve hemen sonrasında çalışmalara başlanılmıştır. Müzenin envanter kaydında bulunan bütün sikkeler yani 19.237 sikke taranarak ön çalışma yapılmış ve Osmanlı Dönemi'nin sayıca daha fazla olması sebebiyle Osmanlı Dönemi sikkelerinin incelenmesi uygun görülmüştür. Ayrıca müzedeki eserlerde temizlik çalışması yapılmadığı için bazı sikkelerin dönemleri tespit edilememiştir.

Konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, Adıyaman Üniversitesi Kütüphanesi, Adıyaman Müzesi kitaplığından faydalanılmıştır. Ayrıca yine Adıyaman Üniversitesi Kütüphanesi vasıtasıyla Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi ve Anadolu Üniversitesi Kütüphaneleri'nde bulunan gerekli kaynaklara ulaşılmıştır.

Sikkeler, müzedeki görevli tarafından depodan çıkarılmış, hangi padişah dönemine ait olduğu tespit edilmiş, fotoğrafları çekilmiş ve hassas terazi ile tartılarak ölçüleri alınıp çizimleri yapılmıştır.

Tez yedi ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde giriş ana başlığı altında çalışmanın önemi ve amacı, çalışmanın yöntemi ve konu ile ilgili kaynak ve yayınlar verilmiştir. İkinci bölümde Adıyaman'ın coğrafi konumu ve tarihi gelişimi, üçüncü bölümde Adıyaman Müzesi'nin tarihçesi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde sikkelerin tanımı yapıldıktan sonra tarihçeleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Beşinci bölümde Osmanlı Döneminde sikkenin gelişimi ayrıntılı bir şekilde

ele alınmıştır. Altıncı bölüm olan katalog kısmında ise Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri başlığı altında, Sultan II. Murad Han, II. Beyazıd, Kanuni Sultan Süleyman, III. Murat, Sultan İbrahim, IV. Mehmet, II. Süleyman, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmud, Abdülmecit Han, Abdülziz Han, II. Abdülhamit Han ve V. Mehmet Reşat dönemi sikkeleri arasından seçilen farklı tipler olan 66 adet sikke incelenmiştir. İncelenen sikkelerin boyut ve üzerlerindeki yazıların bozulmamış olmasına dikkat edilerek katalog kısmı oluşturulmuştur. Katalog bölümünde yer alan sikkeler, ait oldukları padişahın dönemine göre kronolojik olarak fotoğraf ve çizimleri ile verilmiştir. Sikkelerin, müzeye geliş tarihi, geliş şekli ve kimden satın alındığı, malzemesi, cinsi, çapı, ağırlığı, dönemi, darp yeri ve yazı karakteri incelenmiştir.

Yedinci bölüm olan değerlendirme kısmında Sultan II. Murad Han, II. Beyazıd, Kanuni Sultan Süleyman, III. Murat, Sultan İbrahim, IV. Mehmet, II. Süleyman, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmud, Abdülmecit Han, Abdülziz Han, II. Abdülhamit Han ve V. Mehmet Reşat dönemi başlıkları altında sikkelerin darp tarihi, darp yeri, ağırlık ve ölçüleri verilmiş ve tablolar oluşturulmuştur. Süsleme, tuğra ve yazı, malzeme ve teknik başlıkları altında bütün sikkeler değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise uzun uğraşlar sonucunda elde edilen bu tez çalışmasının önemi belirtmeye çalışılmış ve sonuca bağlanmıştır.

1.3. Kaynak Ve Yayınlar

Bu bölümde asıl konumuz olan Osmanlı Dönemi sikkeleri ile ilgili yapılan çalışmalar tanıtılacaktır. Adıyaman Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi sikkeleri ile ilgili bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Son yıllarda sadece Osmanlı sikkeleri ile ilgili değil de numizmatik alanında yayınlanan tezlerin sayısı artmıştır. Faydalanılan kaynaklardan bahsetmek gerekirse; İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk tarafından, İstanbul fethinin 500. Yıl dönümü kutlaman yayınlarından olan "Fatih'in Sikke ve Madalyaları" adlı kitapta Fatih Sultan Mehmed'in hayatı, sikkeleri ve madalyalarına yer verilmiştir. İlk basım tarihi 1972 olan, İbrahim Artuk tarafından hazırlanan "Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler" adlı kitapta Kanuni'nin sikkeleri üzerinde durulmuş, katalog kısmında sikkelerin darp yerleri esas alınarak sikkeler tanıtılmıştır. Ekrem Kolerkılıç tarafından hazırlanan "Osmanlı İmparatorluğunda Para" isimli kitabında Osmanlı padişahlarının bastırıldığı sikkeler hakkında bilgi verilmiştir. Nuri Pere tarafından hazırlanan

“Osmanlılarda Madeni Paralar” adlı kitabı Yapı ve Kredi Bankasının Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonundan yararlanılarak hazırlanan bir çalışmadır. Hem sikke hem de madalyalar ele alınarak bu çok değerli bir çalışma ortaya konulmuştur. Remzi Kocaer tarafından yayınlanan “Osmanlı Altınları” adlı kitapta Osmanlı altınları hakkında bilgiler verilmiş ve katalog kısmı oluşturulmuştur. Editörlüğünü Oğuz Tekin’in yaptığı “Altının İktidarı İktidarın Altınları” adlı kitapta yine Oğuz Tekin tarafından hazırlanan Devletler, Hükümetler ve Sikkeleri bölümünde Osmanlı altın sikkelerine yer verilmiştir. Yine Oğuz Tekin’in “Eskiçağda Para Antik Nüvizmatığe Giriş” kitabında sikkeden öncesi, icadı ve sonrası için bilgi alınmıştır, Oğuz Tekin’in İslam Ansiklopedisi’nde yer alan “Sikke” ve “Mangır” maddelerinden sikke ve mangırın tanımı için faydalanılmıştır. Editörlüğünü Bülent Arı’nın yaptığı “Anadolu’da Paranın Tarihi” adlı kitap başvuru alan en önemli kaynaklar arasındadır. Atom Damalı’nın 8 cilt halinde düzenlenen ve farklı tarihlerde basılan “Osmanlı Sikkeleri Tarihi History Of Ottoman Coins” adlı kitabında padişah dönemleri hakkında bilgi verilmiş ve sikkeler darp yerlerine göre tanıtılmıştır. Sikkeleri tanımak, bilgi edinmek adına çalışmamızın bütün sürecinde kullanılan bir eser olmuştur. Yine Atom Damalı’nın 2001 yılında basılan “150 devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri” kitabından faydalanılmıştır. Cüneyt Ölçer’in Osmanlı Dönemi Sikkeleri ile birçok çalışması mevcut olmakla beraber tezimizde “Son Altı Osmanlı Padişahı Zamanında İstanbul’da Basılan Gümüş Paralar”, “Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Madeni Paraları” ve “Sultan II. Mahmud Zamanında Darp Edilen Osmanlı Madeni Paraları” padişah dönemleri hakkında bilgi edinmek için başvurulmuştur. Şevket Pamuk’un “Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi” ve “Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi” adlı kitaplarından faydalanılmıştır. Halil Sahillioğlu’nun “Kuruluştan XVII. Asrın Sonlarına Kadar Osmanlı Para Tarihi Üzerine Bir Deneme” adlı tezinden İslam Ansiklopedisi’nde yer alan “Darphane ve “Akçe” maddelerinden faydalanılmıştır.

2.ADIYAMAN'IN COĞRAFI KONUMU VE TARİHİ GELİŞİMİ

2.1. Adıyaman'ın Coğrafi Konumu

Adıyaman ili, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde 37⁰25' ve 38⁰10' kuzey enlemleri ile 37⁰27' ve 39⁰15' doğu boylamları arasında yer almakta ve etrafında beş tane komşu şehir yer almaktadır¹. Orta Fırat Bölümü'nün kuzeyinde yer alan Adıyaman şehrinin yedi tane ilçesi bulunmaktadır ve ilçeleri şunlardır: Kâhta, Sincik, Besni, Tut, Gölbaşı, Çelikhan ve Samsat².

Adıyaman bölgesinde yarı karasal iklim yaşanmaktadır. Kuzeyinde yer alan dağ sıralarında yağışın yoğun olması yarı nemli iklim görülmesine de sebep olmaktadır. Yılın bahar mevsimlerinde de sıcaklığın yüksek olmasından dolayı yazlar daha uzun sürmekte ve kış mevsimi daha kısa ama soğuk geçmektedir. Soğuk aylarda bile en düşük sıcaklık 0°C'nin altında ölçülmemiştir. En yüksek sıcaklık ve en düşük sıcaklık farkı ise 30°C'ye yakın bir seviyededir³.

Yüzölçümü 7.614 km olan Adıyaman'ın büyük bir bölümü yani yüzde 54.2'si dağlık alanlardır. Engebeli bölgeler yüzde 34.1'ini, ovalar yüzde 10.7 ve yaylalar ise yüzde 3'ünü oluşturmaktadır. Adıyaman ilinde tarımsal faaliyetler Türkiye geneline göre daha geride kalmış olmakla beraber, şehrin ekonomisinde ciddi bir önemi vardır. Bölgede yaşayan halkın büyük bir bölümü tarımla geçimini sağlamaktadır. En çok buğday, devamında arpa, üzüm, antep fıstığı ve tütün yetiştirilmektedir. Günümüzde tütün üretimi çok kısıtlı alanlarda olmakla birlikte badem ve nar üretiminde artış olduğu görülmektedir. Türkiye'de 20. yüzyılın ikinci yarısında tarımda makineleşmenin başlamasıyla beraber ekilebilir alanlarında genişlediği görülmektedir. Ancak Adıyaman'da ülke geneline göre daha sonra başlanıldığı anlaşılmaktadır. Tarımla uğraşan bir toplumda dolayısıyla hayvancılık da gelişim göstermektedir. Ama Adıyaman'da hayvan ticaretinin yapıldığı büyük işletmelerden bahsetmek söz konusu

¹ Yücel Yamal, "Adıyaman", *Yurt Ansiklopedisi*, (İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981), 1\183.

² Muhammet Nuri Tunç, *18. Yüzyılda Adıyaman (Hisn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsad) İdari, Sosyal ve İktisadi Tarihi* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2018), 8.

³ Gülsen Ayhan, *Adıyaman'ın İklimi ve Atatürk Baraj Gölünün Adıyaman'ın İklimine Etkisi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2013, 3.

değildir. Kahta çayı, Sofraz suyu, Kalburcu çayı ve Gölbaşı gölleri gibi çeşitli akarsular ve göller bulunmakla beraber Fırat nehri Adıyaman için büyük önem arz etmektedir⁴.

2.2. Adıyaman'ın Tarihi Gelişimi

Eski adı “Hısn-ı Mansur” olan Adıyaman adının kaynağı ile ilgili çeşitli söylenceler mevcut olup farklı anlamlar yüklenmektedir. Bölgede hakimiyet kuran Emevi halifesinin El-Mansur'un adından geldiği düşünülmektedir. “Vadi-i Leman”(Güzel Vadi) veya “Yedi Yaman” kelimelerinden türetilmiş olabileceği düşünülmektedir⁵. Ayrıca Bizans döneminde “Pordoniom” ismi kullanılmış ve Süryaniler’de “Klevdiye” diye adlandırmışlardır⁶.

Adıyaman'ın tarihi, bölgede yapılan kazılar neticesinde elde edilen bulgulardan çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır. Adıyaman, tarihte birçok önemli medeniyetin egemenlik alanına girmiştir. Bu medeniyetler kronolojik sıraya göre şu şekildedir: Hitit, Hurri, Mitanni, Kummuh, Asur, Med, Pers, Kommagene Krallığı, Roma ve Bizans İmparatorlukları. Kommagene Krallığı döneminde Malatya, Adıyaman ve günümüzde Adıyaman'ın ilçelerinden olan Besni, Kahta ve Samsat'ın önemli merkezler olduğu düşünülmektedir⁷. Kommagene Kralı I. Antiochos'un anıt mezarının Adıyaman'da bulunması aslında bu bölgenin krallık için nasıl bir önem arz ettiği de anlaşılmaktadır. 19. yüzyılın sonlarında keşfedilmiş olan Nemrut Dağı'nda Kommagene Krallığı'nın en parlak döneminin kralı I. Antiochos, kendisini tanrı ve annesini de tanrıça olarak ifade ederek tanrı heykellerinin yanında kendilerinin de heykelleri yer almıştır⁸.

Adıyaman'da klasik dönem arkeolojik araştırmaları 19. yüzyıla kadar dayandırılabilir. 1960'lı yıllardan başlanılarak faaliyete geçen çeşitli projelerle yüzey araştırmaları ve

⁴ Yamal, “Adıyaman”, 1\182-231.

⁵ Hasan Kuruyazıcı, “Adıyaman”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, Yem Yayın, 1997, 1\20; İbrahim Yılmazçelik, “Osmanlı Döneminde Güneydoğu Anadolu ve Adıyaman Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme”, *Tarihte Adıyaman*, ed. Kazım Kartal vd., (Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2020), 43.

⁶ Metin Kopar, “Tarihi ve Kültürel Değerleri ile Adıyaman”, *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*, ed. Ramilya Yarullina Yıldırım (Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 2015), 13.

⁷ Ahmet Ali Bayhan – Fikri Salman, *Adıyaman Yüzey Araştırması(2000-200)* (Adıyaman İl Özel İdare, 2010), 1; Yamal, “Adıyaman”, 1\191.

⁸ Kopar, “Tarihi ve Kültürel Değerleri ile Adıyaman”, 17; Hatice Çorbacı, “Adıyaman'ın Arkeolojik Değerleri”, *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*, ed. Ramilya Yarullina Yıldırım (Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 2015), 26.

kurtarma kazıları yapılmıştır. Başta Samsat olmak üzere birçok eski yerleşimde yerli ve yabancı bilim insanları tarafından araştırmalar yapılmış ve yayınlanmıştır⁹.

Adıyaman ili sınırları içinde yer alan Perre Antik Kenti, Adıyaman'ın tarihi açısından büyük önem arz etmektedir. Perre Antik kentinde yapılan kazılar neticesinde elde edilen bulgulardan yola çıkılarak çok uzun dönemler yerleşim yeri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kommagene Krallığı döneminde çok önemli bir güzergah görevini görmekteydi¹⁰.

Adıyaman bölgesinde İslamiyet ile ilk etkileşim Hz. Ömer zamanında yaşanmış ancak 7. yüzyılın ikinci yarısında bölge Emevi, 8. yüzyılın ikinci yarısında Abbasi, 10. yüzyılda ise bir daha Bizans hakimiyetine girmiştir. Bu bölgeyi Türkler ise 11. yüzyılda fethetmiş ve sonrasında Artuklu, Eyyübi, Selçuklu, Moğol, Akkoyunlu, Dulkadirli Beyliği ve Memlûklü'ler egemenlikleri altına almışlardır. Yavuz Sultan Selim döneminde 16. yüzyıl itibarıyla artık Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. Cumhuriyet döneminden sonra Malatya'ya bağlı bir ilçe olmuştur. Ancak 1954 yılında il olmuştur¹¹.

Osmanlı döneminde, devletin genelinde yaşanan sorunlarla Adıyaman bölgesinde de karşı karşıya kalınmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nde de uygulandığı görülen Osmanlı döneminde de devam ettirilen daha fazla vergi geliri sağlamak amacıyla izlediği iskan politikaları, ağır vergiler ve isyanları Adıyaman halkı da yaşamıştır. Verimsiz topraklara yerleştirilmeye zorlanan aşiretler karışıklıklara sebebiyet vermiştir¹². Salname kayıtlarına göre hem Adıyaman'da hem de günümüzde ilçeleri olan Besni ve Kahta'da çoğunluğu Müslümanlar oluşturmakla beraber müslümanlar ve gayrimüslimler bir arada yaşamışlardır. 1883 tarihli salnameye göre şehrin toplam nüfusuna baktığımızda ise Hısn-ı Mansur'da 12.860, Besni'de 16.013 ve Kahta'da 13.139 kişi nüfus kayıtlarında mevcuttur. 1926-1927 tarihli salnameye göre ise Hısn-ı Mansur'un toplam nüfusu 36.870'dir¹³.

⁹ Sabahattin Ezer, "Kommagene Coğrafyasında Prehistorik ve Protohistorik Çağlar", *Kommagene'nin İzleri*, Ed: Mehmet Yelken, (İzmir: Adıyaman Tanıtma Vakfı Yayınları, 2016), 15-20.

¹⁰ Tunç, *18. Yüzyılda Adıyaman (Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsad) İdari, Sosyal ve İktisadi Tarihi*, 9; Çorbacı, "Adıyaman'ın Arkeolojik Değerleri", 35.

¹¹ Yusuf Halaçoğlu, "Adıyaman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1\377-379.

¹² Yılmazçelik, "Osmanlı Döneminde Güneydoğu Anadolu ve Adıyaman Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", 41; Yamal, "Adıyaman", 1\198-199.

¹³ Yamal, "Adıyaman", 1\200-201; Yılmazçelik, "Osmanlı Döneminde Güneydoğu Anadolu ve Adıyaman Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", 41.

Osmanlı döneminde Adıyaman bölgesinde ekonominin temelini tarım ve hayvancılığa dayandığı anlaşılmaktadır. Adıyaman iklimine uygun 21. yüzyılda da ekilen ürünler önceki asırlarda da yetiştirilmektedir. Hatta 18. yüzyılda ordu doğu bölgesine sefere çıkacağı zaman bu bölgeden buğday ve arpa satın alındığı kaynaklarda mevcuttur¹⁴.

Adıyaman, önemli tarihi eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Nemrut Dağı Milli Parkı içerisinde Nemrut Dağı, Yenikale, Eskikale, Karakuş Tepesi, Cendere Köprüsü yer almaktadır. Palanlı Mağarası, M.Ö. 40.000'lerde kullanılmış bir mağaradır. Turuş ve Haydaran kaya mezarları vardır. Tille ve Gritille Höyükleri Atatürk Barajı'nın suları altında kalmıştır¹⁵.

¹⁴ Tunç, *18. Yüzyılda Adıyaman (Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsad) İdari, Sosyal ve İktisadi Tarihi*, 242-243.

¹⁵ Çorbacı, "Adıyaman'ın Arkeolojik Değerleri", 21-43.

3. ADIYAMAN MÜZESİ'NİN TARİHÇESİ

Adıyaman ilinde müzecilik çalışmaları ilk defa 1978 tarihinde Aşağı Fırat Projesi kapsamında gerçekleştirilen kurtarma kazılarında rastlanılan tarihi eserlerin kent kütüphanesinde toplanmasıyla başlamıştır. Adıyaman Müzesi binası ise 1982 yılında şehrin merkezinde inşa edilmiş ve günümüze kadar hizmet vermeye devam etmektedir¹⁶. Adıyaman Müzesi giriş katı ve bodrum katından ibarettir. Giriş katında bulunan teşhir salonunun hemen girişinde etnografik eserler ve salonun devamında da arkeolojik eserler sergilenmektedir. Sergilenen eserler arasında en erken dönem Paleolitik Çağ olmak üzere çok zengin bir eser koleksiyonuna sahiptir. Etnografik eserler arasında bölgeye ait dokuma, kıyafet, takı ve kap kacak yer almaktadır¹⁷. Müzenin bahçesinde de, hava koşullarına daha çok dayanıklı olan taş eserler sergilenmektedir. Bu eserler arasında dor, iyon ve korint sütun başlıkları, sütun kaideleri, sütun gövdeleri, insan ve hayvan heykelleri ayrıca kabartmaları, lahitler ve yazıtlar yer almaktadır.

Adıyaman bölgesinde yürütülen kazı çalışmalarının müze koleksiyonlarının oluşturulmasında büyük katkısı olmuştur. Perre Antik Kenti, Horis Kale, Şehremuz Tepe, Tille, Hayaz, Samsat, Lezvin ve Gritille höyüklerinde yapılan kazı çalışmaları ile beraber müzeye çok sayıda eser kazandırılmıştır. Adıyaman Müzesi farklı dönemlere ait eserlerden oluşturulan birçok koleksiyona sahiptir ancak sergi salonlarının küçük olması sebebiyle eserlerin çok azı sergilenebilmektedir. Müzede bulunan en eski tarihli eserler fosillerdir. Günümüzden yaklaşık 200-150 milyon öncesine ait ammonit fosili en eski tarihli fosildir. 55-35 milyon yıl öncesine tarihlenen köpek balığı dişi fosili ve istiridye fosili ve 45 milyon yıl öncesine ait tek hücreli canlı fosili sergilenmektedir. İlk insanların yaşamlarını sürdürebilmek için kullandıkları aletlerden çakmak taşları, el baltaları, ok uçları, obsidyen, orak ve bız bulunmaktadır. Müzede pişmiş topraktan yapılmış sırsız seramikler, Kalkolitik (M.Ö. 5000 – 3000) dönemden başlanılarak İslami dönem sırlı ve sırsız seramiklerde mzevuttur. Pişmiş toprak kategorisindeki eserler sadece çanak ve çömleklerle sınırlı olmayıp pişmiş topraktan yapılmış figürinler ve kandillerde bu gruba dahildir. Çok dikkat çekici bir eser olan ve İslami döneme yani 12. ve 13. yüzyıllara tarihlendirilen pişmiş topraktan yapılmış bir matara örneğinin üzerinde Osmanlıca yazılmış yazılar bulunmaktadır. Müzede İslamiyet'ten önce ve sonrasına ait

¹⁶ Mehmet Önder, *Türkiye Müzeleri* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999), 25.

¹⁷ *Türkiye Müzeleri* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002), 14.

altın, gümüş ve bakır sikkeler mevcuttur. Cam eserlerden ise farklı şekil ve büyüklükte koku kabı ve gözyaşı şişeleri bulunmaktadır.

Adıyaman Müzesi'nde sergilenen en özel eserlerden bahsetmek gerekirse 1970'te bulunan Göbekli Tepe'deki heykelleri andıran insan figürüdür. Adıyaman'ın Samsat ilçesinde yapılan kazılarda Antiochos heykeli ele geçmiştir. Heykelin sadece baş bölümü günümüze ulaşmış olup heykelin üzerinde adı yazılmıştır. Bir diğer önemli eser, Perre Antik Kenti kazılarında bulunan bir stelde Jüpiter Dolichenus kabartması ve Grekçe yazılmış bir yazıt yer almaktadır. Ancuz Köyü'nde yürütülen çalışmalar sonucunda ise Geç Hitit Devri'ne ait hiyeroglif yazıt parçası müzede sergilenmektedir.

Müzenin giriş ücreti yoktur ve pazartesi günü hariç her gün ziyaretçi kabul edilmektedir.

4. SİKKENİN TANIMI VE TARİHÇESİ

4.1. Sikkenin Tanımı

Oğuz Tekin sikkeyi şöyle tanımlamıştır: “Ağırlığı önceden ayarlanmış, üzerinde darbedip tedavüle çıkararak ve istendiğinde geri almayı taahhüt eden devletin, hükümdarın ya da resmi otoritenin simge veya yazısının yer aldığı madeni para türüdür.” Sikke sözcüğü, Arapça kökenlidir¹⁸. Nümismatik kelimesi ise Yunanca’da kanun anlamında kullanılan nomos kelimesi ve gelenek, ölçü, sikke anlamında kullanılan nomisma” dan gelmektedir¹⁹.

Meskuk kelimesinin sözlük anlamı ise damgalanmış demektir. Meskukun çoğulu olarak da “Meskukat” terimi kullanılmış ve damgalanıp sikke haline getirilmiş madeni paralar için bu terim kullanılmıştır. Sikke araştırmaları yapan Nümismatik bilimine, Osmanlılar döneminde “ilm-i meskukat” denmiş ve daha sonraları da “Nümismatik” terimi kullanılmıştır²⁰.

4.2. Sikkenin Tarihçesi

Her insan farklı ve genelde de tek alanda uzmanlaşabilmiş ve bütün ihtiyaçlarını kendisi karşılayamamıştır. Bu yüzden kendi aralarında takas etme işlemi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Değerli madenler bulunana kadar, takas işlemlerinde ilk vasıtalar, toplumların yaşayış seviyelerine ve coğrafi şartlara göre çeşitlilik göstermiştir. Hayvanlar, toprak mahsulleri, insanlar, madenler, üç ayaklı kazanlar, baltalar ödeme aracı olarak kullanılmış olduğu kaynaklarda geçmektedir. Kıymetli madenlerin bulunmasıyla beraber kullanılan külçe ve çubuklara daha sonradanda yuvarlak şekil verilip ölçüsü ve ağırlığı ayarlanmış, üzerinde bastırmanın damgasının bulunduğu sikke halini almıştır²¹.

Günümüze ulaşan yazılı antik kaynaklar ve kazılardan elde edilen sikkeler ışığında sikkeyi ilk bastırınlar Lidyalılar olarak kabul edilmiştir. M.Ö. V. yüzyılda yaşamış olan Herodotos ve M.S. II. yüzyılda yaşamış olan Polluks sikkeyi icat edenlerin Lidyalılar

¹⁸ Oğuz Tekin, “Sikke”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37\179.

¹⁹ Stefan Karwiese, *Antik Nümizmatik Giriş* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2004), 12.

²⁰ Oğuz Tekin, “Meskukat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2004), 29\317.

²¹ Nuri Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1968), 7-8; Oğuz Tekin, *Eski Çağda Para* (İstanbul: Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2000), 3.

olduğunu aktarmaktadırlar²². Lydialıların, muhtemelen Kral Alyattes (MÖ. 610-561) döneminde darp ettikleri “Elektron” denilen bu sikkelerde altın ve gümüş karışımı bir maden kullanılıyordu. Bu sikkelerde farklı değerlere sahiptir²³. Lidya Kralı arslan klanının şefi olarak görülmüş, bu sikkelerin ön yüzünde arslan başının yanında bir de erken tarihlilerde arıda resmedilmiştir. Arka yüzde ise tek, çift ve üçlü vuruşlar görülmektedir ve vuruşlar sikkenin değerini göstermektedir²⁴.

Aslında parayı ilk icat edenler Lidyalılar olsada, İyonya denilen bölgede bulunan kentlerde darp edilen sikkelerde bir gelişim söz konusudur. M. Ö. VI. yüzyıl ortalarından sonra gümüş paralar darp edilmiştir. Sikkenin üzerinde darp edildiği yer ile özdeşleşmiş semboller veya direk kentin adı ile eş sesli olarak isimlendirilmiş bitki, hayvan ya da objeler sikkelerde yer almıştır. Böylece birçok tasvir sikkelerde görülmüştür²⁵.

Sikke sadece bir ödeme aracı olmayıp bizi darp edildiği dönem hakkında da aydınlatmaktadır. Sikkenin üzerinde yer alan tasvir ve yazılar olmasaydı madeni bir parçadan farkı olmazdı. Sikkeler, darp edildiği kentle özdeşleşmiş olan sadece orda yetişen bir bitki veya kentle ilişkili halk arasında konuşulan söylenceler sikkeler üzerinde betimlenmiştir. Siyasi olaylar, dini gelişimler, mitoloji gibi çeşitli anma konuları dışında Astronomik olayların da sikkede işlendiğini görebiliriz. Sikke ayrıca ülkeler arasında rekabet konusu olmuştur diyebiliriz. Emevi halifesi Abdül Melik sikkelerde yenilikler yapmış ve İslami unsurlar görülmeye başlanmıştır. Aynı yıl Bizans’ın darp ettirdiği sikkelerinde ise üzerinde İsa tasviri yer almakta ve “İsa’nın hizmetkari” yazmaktadır. Ayrıca sikkelerin üzerinde, günümüze kadar gelememiş olan heykel ve yapı tarzı sanat eserlerinin yer alması yine bizlere kazandırdığı çok kıymetli bilgilerdir²⁶.

Büyük İskender, Anadolu’da farklı madeni sikkeler darp ettirmiştir. Darp ettirdiği sikkelerinde, kendisinden sonra da kullanılacak olan “Kral” anlamına gelen “Basileus” unvanı görülmektedir. Sikkelerinde kendisinin ve Tanrı Zeus’un portreleri görülmektedir²⁷.

²² Tekin, *Eski Çağda Para*, 5-6.

²³ Koray Gürleyük, *Sivas Sikkeleri* (Sivas: Sivas Yüz Temel Eser Yayınevi, 2017), 21.

²⁴ Karwiese, *Antik Nümitizmatik Giriş*, 24.

²⁵ Tekin, *Eski Çağda Para*, 6-10.

²⁶ Cecile Morrisson, *Antik Sikkeler Bilimi Nümitizmatik Genel Bir Bakış*, Çev. Zeynep Çizmeli Ögün (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002), 43-64.

²⁷ Aliye Yılmaz, *İznik Müzesi’nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri*, (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 21-22.

Romalılar, uzun bir süre boyunca takas sistemini kullanmıştır. Hayvan(Pecus) ve para(Pecunia) kelimelerinin aynı kökten türetilmiş olması önceden hayvanların takas olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir. Yine ağırlığı belirlenmiş işlenmemiş bakır ve üstünde Roma isminin yazılı olduğu metal çubuklar değişik tokuşta kullanılan ödeme araçlarıdır. Romalılar ilk sikkelerini ise M. Ö. 3. yüzyılın başlarında darp ettirebilmişlerdir. Sikkelerinde ilk önce Yunan kolonilerinin tarzını kullanırlarken daha sonra kendilerine özgü sikkeler darp etmişlerdir²⁸. Roma Devleti'nde altın ve gümüş sikke darp ettirme hakkı imparatora ve bakır sikke darp ettirme hakkı ise M.S. 262 tarihine kadar senatoya verilmiştir. Roma İmparatorluğu zamanında dört tip sikke darp edilmiştir²⁹.

Bizanslılar, ilk dönemlerde Geç Roma dönemi sikke geleneğini devam ettirdiği için Bizans sikke dönemi de yaklaşık bir asır sonra Anastasius (M. S. 491-518) devri ile başlatılır. Bizans döneminde altın, elektron, gümüş, billon ve bakır sikkeler darp etmişlerdir. “Solidus” altın sikkenin ana birimi olarak kabul edilmiş ve bu sikkenin alt birimleri de darp edilmiştir. Sırasıyla, önce “Siliqua”, “Hexagram” ve en sonunda “Miliaresion” olarak adlandırılan yeni gümüş paralar tedavüle girmiştir. Bakır sikkelerde ise “follis ana birim olarak kabul edilmiş ve alt birimleri vardır. “Follis” ve alt birimlerinin değerini gösteren harfler sikkenin arka yüzünde yer almaktadır. Sikkeler üzerindeki tasvirlerle gelince, Bizans sikkelerinde her dönemde farklılıklar görülmektedir. İmparatorun portresi, İmparatorun yanında figürler de yer almıştır. Sikke üzerinde İsa, Meryem, Azizler ve Haç da tasvir edilmiştir. Sikkelerde önce Latince, sonra Yunanca yazı kullanılırken daha sonra ikisi beraber kullanılmıştır³⁰. Bizans döneminde 726 ve 842 tarihleri arasında devam eden İkonoklazma devrinde sikkeler üzerinde de etkilerin olduğu görülmektedir. İnançlarına duydukları saygıdan dolayı dinde kutsal gördükleri tasvirleri kullanmamışlardır. Bir asırdan daha fazla süren bu dönemde din açısından önem arz eden figürler kullanılmamış ancak hanedana mensup kişilerin tasvirleri sikkelerde yer almıştır. Bu dönem yeniden dini tasvirlerin kullanılmasıyla bitmiştir³¹.

İslam dünyasında sikke bastırma işlemine Emeviler devrinde başlanmış, hükümdarlığın sembolü olarak kabul edilip İslam ülkelerinde bir gelenek halini almıştır. İslam'ın ilk

²⁸ Nezahat Baydur, *Roma Sikkeleri* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998), 9.

²⁹ Hasan Buyruk, *Adana Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bizans Dönemi Altın Sikkeleri* (Ordu: Ordu Üniversitesi Yayınları, 2014), 16.

³⁰ Tekin, *Eski Çağda Para*, 20-23.

³¹ Ceren Ünal, *Manisa Müzesi Bizans Sikkeleri* (Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, 2012), 7.

dönemlerinde sikke darp edilmemiş fakat batıda Bizans tarzı sikkeler, doğuda ise Sasani tarzı sikkeler kullanılmaktaydı.³² Hz. Muhammed zamanında da para darp edilmemiştir. Kullanılan yabancı paralar, Hz. Ömer'in devri ile beraber şekli aynı kalmış fakat üzerine İslamiyet ile ilgili ifadeler konulmuştur. "Kisrevi" denilen bu İran paraları darp edilen bu yeni haliyle bir süre tedavülde kalmıştır³³.

Emeviler 60 farklı darphanede darp ettikleri sikkelerin ön yüzünde ortada Kelime-i Tevhid, etrafında besmele, darp yeri ve darp tarihi yer alırken, arka yüzünde çeşitli surelerden ayetler bulunmaktadır. Sikke üzerinde bulunan darp tarihinden sikkenin hangi halife döneminde darp edildiği anlaşılmaktadır. Sikkelerin ön ve arka yüzlerinde çeşitli motiflere yer verilmiştir³⁴.

Emeviler'den sonra kurulmuş olan Abbasi Devleti bütün müslüman ülkeleri tek bir merkeze bağlamıştır. Bu dönemde farklı darphanelerde sikkeler darp edilmiştir³⁵. Emevilerin para düzenini bazı değişikliklerle kullanmışlardır. Abbasilerin darp ettirdiği paralarında, basım tarihi yazı ile yazılmış ve darphane yöneticisinin de ismi yer almaya başlamıştır. Halife Me-mun devrinde, altın sikkelere darp yerinin ismi konulmuş ve ön yüzde görülen tek tur yazı kompozisyonu iki tur şeklinde düzenlenmiştir. Sikkelerinde Kuran'ı Kerim'den ayetler ve çeşitli dini ibareler yer almaktadır³⁶.

Türklerde para serüveninde, M.S. 1.-3. yılları arasında varlığı devam eden Kuşanlar döneminde, Part ve Grek tarzında sikke darp edilirken daha sonra Sasani etkileri görülmüştür. Akhunlar Sasani etkili, Asya Hunları Çin sikkelerini, Göktürkler Çince ve Göktükçe'nin beraber kullanıldığı paralar kullanmışlardır. Uygurlarda Kamdu ve Hazarlar'da ise Ekin olarak isimlendirilen kumaş paralar tedavüldeydi. Karahanlılar ise Müslüman olmadan önce Uygurlar'ın tarzında, sonra ise Abbasî ve İran paralarına benzer şekilde gümüş ve bakır sikkeler darp ettirmişlerdir. Büyük Selçuklu Devleti ise İran ve Abbasî tarzında olan ilk sikkesini Sultan Tuğrul Bey döneminde darp ettirmiştir. Büyük Selçuklu sikkelerinde, sikkenin değeri, darp yeri ve darp tarihinin yanı sıra,

³² Tekin, "Sikke", 37\179.

³³ *Kudret ve Hüner Sikkenin İki Yüzü*, (İstanbul: Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 1, 1994).

³⁴ Ahmet Ali Bayhan, "Kars Müzesi'nden Bir Grup Emevi Sikkesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 8 (2002), 43-44.

³⁵ *Kudret ve Hüner Sikkenin İki Yüzü*, 1994.

³⁶ Atom Damalı, *150 Devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri* (İstanbul: Nilüfer Vakfı Yayınları, 2001), 180.

Kelime-i Tevhid, dönemin sultanı ve Halifenin adı ve Kuranı Kerim'den ayetlerde yer almıştır³⁷.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk üç sultanına ait sikkeler şimdiye kadar görülmemiştir. I. Mesud döneminde Bizanslılarla ortak darp edilen sikkeler, Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk sikkeleridir. Sadece bakırdan basılan bu sikkelerin bir tarafı Bizans İmparatoru için, diğer tarafı da Selçuklu Sultanı için kullanılmıştır. II. Kılıç Arslan döneminde Anadolu Selçuklularının ilk altın ve gümüş parası basılmıştır. Selçuklu Sikkeleri üzerinde sultanlara ait unvanlar, halife isimleri ve çeşitli ibareler yer almaktadır³⁸. Selçuklular devrinde toplamda 45 tane darp merkezinde sikke basılmıştır³⁹.

1243 tarihinde yapılan Köseadağ savaşı sonunda İlhanlı egemenliği altında bulunan Selçuklu Devleti, vali ya da emirler tarafından yönetilmekteydi. Moğol hakanı Gazan Mahmud Han'ın yaptığı sikke reformuyla beraber yeni darp merkezleri kurulmuş ve bolca sikke tedavüle sokulmuştur. Bu dönemde III. Keykubad ile Gazan Mahmud Han'ın isimlerinin yer aldığı ortak sikkeler darp edilmiştir. Moğollar'ın Anadolu'da darp ettirdiği altın, gümüş ve bakır sikkelerin üzerinde kufi hat kullanılmıştır. Anadolu Selçukluları devletinin ilk ve son dönemlerinde darp ettirdiği sikkeleri arasında kalite farkı vardır. Bağımsızlıklarını ilan eden beylikler, İlhanlı etkilerinin görüldüğü, kendi adına para darp ettikleri paraları az rastlanan sikkelerdendir. Daha sonra kendilerine özgü sikkelerde darp etmişlerdir. Osmanlı Beyliği'nin de darp ettiği ilk sikkelerinde İlhanlı etkileri görülmektedir⁴⁰.

³⁷ Kenan Çetin, "İran'dan Anadolu'ya Selçuklu Paraları", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 29 (2006), 183-187.

³⁸ Gündegül Parlar, *Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Figüratif Öğeler* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), 12-13.

³⁹ Parlar, *Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Fidiürafif Öğeler*, 23.

⁴⁰ Ali İhsan Aksan, *Kütahya Arkeoloji Müzesi'ndeki Erken Osmanlı Dönemi Sikkeleri (I. Murad – II. Murad Dönemi)* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 53-54.

5. OSMANLI DÖNEMİNDE SİKKENİN GELİŞİMİ

Bilecik ilinin Söğüt ilçesinde kurulmuş olan Osmanlı İmparatorluğu, M. 1299 ve M. 1923 yılları arasında 600 yıl kadar varlığını sürdürmüştür. Osmanlılar, Oğuzların Bozok kolunun Kayı boyundan gelmektedirler⁴¹. Osmanlı beyliğinin Anadolu'ya gelip yerleştiği dönemi aydınlatan kaynak yoktur. Kuruluş dönemlerinde Anadolu'da çok güçlü beylikler varken Osmanlılar küçük bir beylikten geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş imparatorluk haline gelmiştir⁴².

Osmanlı para sisteminde hem İslam hem de Hristiyan olan Anadolu ve çevresinde kurulmuş birçok devletin sikke özelliklerini kullanmışlardır. Sikke ve hutbe, İslamiyet'le beraber hükümdarlığın son derece önemli alametlerden olmuşlardır. İkisi kıyaslanınca hutbe, soyut bir olgu iken darp edilen altın ve gümüş sikkelerle padişahın adı, namı ve gücü ülkenin dört bir yanına gösterilmiş oluyordu. Sadece Osmanlı Devleti için değil aslında bütün devletler için para, vergi toplamak, askerler, bürokratlar, tüccarlar gibi insanlara ücret ödemek için sikkenin darbu şart olunmuştur. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu coğrafyada, doğu ve batı arasındaki ticaret yollarının bulunmuş olması Osmanlı ekonomisi için büyük önem arz etmektedir. Bir de 16. yüzyılda ticari ilişkilerin gelişmesiyle sadece kent yaşantısında değil kırsal kesimde de sikke kullanılmaktaydı⁴³.

Bu dönemde de Anadolu Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi değerli madenlerin yurda alımına müsaade edilmiş ancak kendi devletlerinden çıkmasına izin verilmemiştir. Ülkede görülen maden eksikliği dolayısıyla sikkenin darbını da engellemekteydi⁴⁴.

Osmanlı Devleti kurulmadan önce ve kurulduktan sonra Anadolu'da Selçuklu, İlhanlı hakimiyeti devam ettiği için İlhanlı sikkeleri ve İslami Kontmarklı Bizans sikkeleri sikkeler kullanılmıştır⁴⁵. Osmanlı Devleti'nin kendi adına darp ettiği ilk sikkesinin hangi padişah döneminde darp edildiğiyle ilgili kesin bir şey söylenmemekle beraber

⁴¹ Necla Akkaya, *Mardin Müzesi'ndeki İslami Dönem Sikkelerinden Örnekler* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 29.

⁴² *Saltanatın İki Yüzü: Yazı ve Tuğra* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995).

⁴³ Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2021), 14.

⁴⁴ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2012), 391-392.

⁴⁵ Oğuz Tekin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para", *Osmanlı*, ed. Güler Eren (Ankara: Türkiye Yayınları, 1999), 3\171.

Sultan Orhan dönemine işaret edilmiştir⁴⁶. İbrahim Artuk tarafından tanıtılan bir sikkenin Osman Bey dönemine ait olduğunu üstündeki yazılarla beraber savunmaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan bu sikkenin üzerinde “Osman bin Ertuğrul” yazmaktadır. İsmail Galip ise aslında Saruhanoğullarına ait olan üzerinde “Halledallahu Mulkehu” yazan anonim sikkenin Osman Bey dönemine ait olduğunu yazmaktadır⁴⁷. Bir de son yıllarda yapılan araştırmalar neticesinde Osman Bey’in adına darp edilen iki sikkesi de bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bu sikkeler birbirine çok benzemektedir ve hatta aynı kişi darp etmiş olmalıdır. Daha önce tanıtılmış olan sikkede Kelime’-i Tevhîd, Dört Halîfe’nin adı, ”Eyyedehu’llah” ibaresi, Kayı sembolü yer almaktadır. Bu sikkede, H. 699 (M. 1300) darp tarihi ve “Sögüd” darp yeri okunmuştur. Yenişehir’de darp edilen bir başka bir sikkede ise H. 700 (M. 1300-1301) darp tarihi yazı ile yazılmış ve darp yeri de “Yeni-şar”dır⁴⁸.

Orhan Bey döneminde (H.724-761/M.1324-1360), zamanında akçe olarak isimlendirilen ilk Osmanlı gümüş parası darp edilmiştir. Süsleme kompozisyonları İlhanlı gümüş sikkelerine benzemekle beraber, ayar ve ölçüleri farklıdır. Osmanlı dönemi sikkeleri, İsfendiyar ve Eratna Beyliklerinin darp ettikleri sikkelerle ortak özellikler taşımaktadırlar⁴⁹. Bu dönemde beşlik ve ikilik birimlerinde gümüş sikkeler darp edilmiş ve ilk kez Bursa’da darphane kurulduğu anlaşılmaktadır. Sultan Orhan’ın farklı tiplerde sikkeleri darp edilmiştir. Sikkelerin üzerinde “Orhan Halledallahu Mulkehu”, “Azze Allahu Nasrahu”, “ES-Sultanu’l Azam” gibi ibarelerin yanında “Kelime-i Tevhid”, dört haifenin adı, Abbasi halifesinin adı, kendisi ve babasının adı yer almaktadır⁵⁰.

5.1. Malzeme

Gümüş Sikkeler: Osmanlı İmparatorluğu’nda, gümüş sikke için akçe terimini kullanmışlardır. Selçuklularda akçe denilen sikkeler darp etmişlerdir. Selçuklu sikkeleriyle karıştırılmasın diye Osmanlı akçeleri “Akçe-i Osmani” ve ya da “Osmani”

⁴⁶ Ekrem Kolerkılıç, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Para* (Ankara: Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, 1958), 6; Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 10.

⁴⁷ İbrahim Artuk, "Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Bey'e ait Sikke", *Birinci Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Tebliğleri*, (Ankara: 1980), 27.

⁴⁸ Hakan Yılmaz, “Osman Gazi’nin 700/1300-1301’de Yenişehir’de Bastırıldığı Üçüncü Sikkesi”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 4, (Aralık 2019), 81-120.

⁴⁹ Emir Tuzkaya, *Kırklareli Müzesi’ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 32-33.

⁵⁰ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2010), 1\105-128.

diye adlandırılmıştır. Darp edilen ilk akçeler 90 ayar gümüşlendi fakat zamanla ayarları ve ağırlıkları düşürülmüş olduğu için “çil akçe”, “züyuf akçe”, “kırpık akçe”, “kızıl akçe” ve “meyhane akçesi” şeklindeki tabirler kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan II. Mehmed dönemine kadar akçe aynı şekilde darp edilmiştir. II. Mehmed döneminde ilk kez akçenin ölçü ve ayarlarında düşürmeler yapılmıştır. II. Mehmed’den sonraki padişah dönemlerinde de ayarlar düşürülmüştür. III. Murad, I. Ahmed, IV. Murad, IV. Mehmed, III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde akçe hep küçülmeye devam etmiştir. II. Osman döneminde sikkede yapılan iyileştirmeler neticesinde kötü akçeler toplanmış ve “Cedid Akçe” ve “Onluk Osmani” de denilen “On akçelik”ler de darp edilmiştir⁵¹. Devletin resmi para birimi olan akçeler, ilk darp edildiğinde, 100 dirhem gümüşten 260 adet akçe darp edilirken II. Mahmud döneminde 100 dirhem gümüşten 2200 tane akçe darp edilerek çok değersiz bir hale getirilmiştir ve sonra da akçe darp edilmemiştir⁵².

I. Mehmed döneminde Timur ile beraber ortak darp edilen akçeler Osmanlı dönemi akçeleri için bahsedilmesi gereken önemli bir husustur. H. 806-M. 1403 tarihinde bastırılan sikkelerde Timur ve I. Mehmed’in adları yer alırken daha sonra darp edilen sikkelerinde ise sadece I. Mehmed’in adına yer verilmiştir⁵³.

Osmanlı Devleti, sikke darp ettirmek için gerekli altın ve gümüş madenlerden de elde edilmekteydi. Maden işletme hakkını girişimciler satın almaktaydı. Osmanlılar, fethettiği bölgelerde madenlerdeki kurulu düzen yine aynı şekilde devam etmekteydi. Bazı maden yerlerinde sikke darp edilmiş bazı yerlerde de darp edilmemiştir. Daha önceki dönemlerde de işletilen, sikkede “Canca” olarak gösterilen Gümüşhane’de gümüş madenine sahiptir⁵⁴.

Bakır Sikkeler: Kızıl akçe veya pul da denilen, kayıtlarda “mangur, mankur, mankır” diye de yazılmış olan “Mangır” terimi, Moğol dilinde "nakit" manasında kullanılan “mungun mongon” kökünden türemiş olabilir. Osmanlı Devleti’nin bakır sikkesi olan mangırın Emevi’lerde karşılığı “fels”, Bizanslılarda ise “follis”tir. Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk mangırlarının ne zaman darp edildiği bilinmemekle beraber,

⁵¹ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 12-13.

⁵² Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\64; Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 12.

⁵³ İbrahim Eroğlu, *Sinop Arkeoloji Müzesi’ndeki Bir Grup Osmanlı Dönemi Sikkesi* (Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 24.

⁵⁴ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 33-35.

günümüze ulaşan en erken tarihli mangırlar I. Murad döneminde darp edilmiştir⁵⁵. Her ne kadar Orhan Gazi döneminde darp edildiği savunulsa da padişahın künyesinin bulunduğu ilk bakır sikkeler I. Murad dönemine aittir ve II. Abdülhamid döneminin sonuna kadar da mangırlar darp edilmiştir⁵⁶.

İstanbul ve Edirne, bakır sikkelerin darp edildiği önemli merkezler olmuştur. 15. yüzyıl ortalarında Anadolu'da sekiz farklı şehirdeki darphanelerde bakır sikkeler darp edilmekteydi, hatta darp edilen mangırlar Balkanlar'a da götürülmekteydi. Fatih Sultan Mehmed döneminde iki ayrı ölçüde mangır bulunmaktaydı. Büyük ölçüde olan bakır sikkenin 8 adedi tek akçeye, öbürü de 24 adedi tek akçeye denk gelirdi. Daha sonra bu bakır sikkelerin yarım ve çeyrek olanları da darp edilmiştir⁵⁷.

Mangırlardan farklı olarak, akçede bazı istisnalar dışında sultanın bütün saltanatı boyunca aynı darp tarihi kullanılırken mangırlarda ise kaç kere pul darp edilince farklı darp tarihi kullanılmıştır. Bu yüzden bir sultan döneminde darp edilmiş farklı darp tarihli bakır paralar vardır⁵⁸. Bir de darp tarihi ve padişahın adının yazılmadığı, üzerinde bezeme bulunan bakır sikkeler vardır. Cüneyt Ölçer bu mangırları iki gruba ayırmıştır: birinci grup sikkelerin ön yüzünde nerede darp edildiği ve arka yüzünde ise motif yer almaktadır. İkinci grup sikkeler ise hem ön hem de arka yüzünde motiflerin yer aldığı bakır sikkelerdir. Üzerinde bezemenin yer aldığı bakır sikkelerin, II. Mehmed, II. Bayezid ve I. Süleyman dönemlerinde çok miktarda darp edildiği anlaşılmaktadır⁵⁹.

Altın Sikkeler: Osmanlı altınları, ilk defa II. Mehmed döneminde H. 883 (M. 1478) tarihinde Venedik Dükası baz alınarak sadece İstanbul'da darp edilmişlerdir. Darp edilen ilk altınların bir yüzünde "Daribü'n-nadri sahibü'l-izzi ve'n-nasri fi'l-berri ve'l-bahri" övgü cümleleri yer alırken diğer yüzünde ise kendisi ve babasının isimleri ile unvanları "Azze Nasrahu" dua ibaresi darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır⁶⁰. Fatih Sultan Mehmed dönemine kadar kullanılan tek kıymetli madenin gümüş olması sebebiyle "monometalist" yani tek metalli, bu dönemle beraber darp edilen altın sikkelerle "bimetalist" yani çift metalli olarak adlandırılmıştır. II. Mehmed'den sonraki

⁵⁵ Oğuz Tekin, "Mangır", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 27\568.

⁵⁶ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 35; Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 14.

⁵⁷ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 35.

⁵⁸ Cüneyt Ölçer, *Nakışlı Osmanlı Mangırları* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1975), 10.

⁵⁹ Ölçer, *Nakışlı Osmanlı Mangırları*, 17-18.

⁶⁰ İbrahim Artuk - Cevriye Artuk, *Fatih'in Sikke ve Madalyaları* (İstanbul: İstanbul Belediye Matbaası, 1946), 17-19.

padişah olan II. Bayezid döneminde darp edilen altın sikkeler babasının altınlarına benzemektedir. Bu dönemde Serez’de de altın sikke darp edilmiştir⁶¹.

II. Bayezid dönemiyle beraber altın sikkelerde görülen “Sultan’ül- berreyni ve hakan’ül- bahreyni es-Sultan ibn es-Sultan” ibaresi yer almış ve bu ibare uzun bir süre boyunca çoğu zaman altın sikkelerde görülmüştür⁶².

Osmanlı döneminde darp edilen ilk altınlar Selçuklular’da olduğu gibi kullanılan “sultani” tabiriyle beraber “sikke-i hasse” ve “hasene-i sultaniye” gibi isimler kullanılmıştır. Sadece “Hasene” kelimesi altın sikke manasına gelmektedir. Osmanlı döneminde Venedik dukalarını “hasene-i ifrenciye” ve Macar altınlarını ise “hasene-i engürüsiye” şeklinde adlandırmışlardır⁶³.

II. Mehmed döneminde altın sikke darp edilebilmesinin nedeni devletin ticaretin geçiş bölgesi görevini üstlenmiş olmasıdır. Bir de genişleyen topraklarda ve büyüyen ticarete altın bir zorunluluk haline gelmiştir. Uzun bir süre boyunca Osmanlı devletinde çok az miktarda Sultani darp edilmiştir. Sultani, Venedik dukasıyla aynı ayar ve kıymette 16. yüzyılın sonlarına kadar darp edilmiştir⁶⁴. Ancak 17. yüzyıl başlarında Venedik dukası daha çok kıymetlenirken, altın sikkenin altın oranının düşürülmesiyle değer kaybetmekteydi. Aynı şekilde sultaniyle beraber akçede de değer kaybı yaşanmaktaydı⁶⁵.

Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı topraklarına katılan birçok şehirde ilk defa basılan tüm sultaniler 3.50 gr ağırlığını koruyabilmiştir. Bu dönemde sikkelerde görmeye alışık olduğumuz ibarelerin yanında bir de Cezire’de darp edilen altın sikkelerde “Kelime-i Tevhid” yer almaktadır⁶⁶. Bu dönemde Suriye, Mısır ve Hicaz’ın fethedilmesiyle beraber bu bölgelerde darp edilen altın sikkeler “Dinar-ı Sultani” ya da “Sultani” şeklinde adlandırılmıştır. Padişahın sultan ifadesinin kullanılmış olduğu sikkeleri “Sultani” ve şah ifadesinin kullanıldığı sikkeleri ise “Şahi” diye isimlendirilmiştir⁶⁷.

⁶¹ Tekin, “Osmanlı İmparatorluğunda Para”, 3\172.

⁶² Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 57.

⁶³ Halil Sahillioğlu, *Kuruluşta XVII. Asrın Sonlarına Kadar Osmanlı Para Tarihi Üzerine Bir Deneme* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Doktora Tezi, 1958), 108.

⁶⁴ Ahmet Tabakoğlu, “Ortadoğuda ve Osmanlılarda Altın Para”, *Altının İktidarı İktidarın Altınları*, ed. Oğuz Tekin (Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2005), 92-93.

⁶⁵ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 60.

⁶⁶ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\344.

⁶⁷ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 17.

Kanuni'nin uzun bir süre devam eden saltanatı boyunca çok farklı tiplerde altın sikke darp ettirmiştir. İlk Osmanlı sultanilerinin darp edilmesinde kullanılan Venedik Dukalarının ölçüleri bu dönem sikkelerinde de değişmemiştir. I. Süleyman döneminden I. Ahmed dönemine kadar altın sikkelerin ayar ve ölçülerinde bozulmaların olduğu anlaşılmaktadır⁶⁸. II. Süleyman döneminde 25 kentte darp yeri açılarak sikkeler darp edilmiştir. Yemen'e bağlı olan "Zibit" bölgesinde bile altın sikkenin darp edildiği anlaşılmaktadır⁶⁹.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti boyunca Basra, Nahçıvan ve Sivas'ta sadece III. Mehmed döneminde altın sikke darp edilmiştir. Sultan III. Mehmed döneminde Tebriz darplı altın sikkelerde bazılarında darp tarihi yer almamış ya da bazılarında ise darp tarihi yazı ile yazılmıştır⁷⁰.

II. Mustafa döneminde çıkarılan bir fermanla, paraların ayarlarında yapılan yolsuzluklar nedeniyle bir işaret konulması kararlaştırılmıştır. Sikkeler bütün darphanelerde aynı ayarda darp edilmemektedir. Büyük ihtimalle işaret harflerin de sikkeyi darp ettirenin bir imzası olabileceği düşünülmektedir. Sikkeler üzerinde sadece bir harf veya birkaç tane harf yerleştirildiği gibi kişi adlarına da rastlanılabilir. Bir asır kadar işaret harfler kullanılmış ve sonraki sikkelerde bu uygulama görülmemektedir⁷¹.

Yine Sultan II. Mustafa dönemiyle beraber altın sikkelerde tuğra yer almıştır. Üzerinde tuğranın bulunduğu bu altın sikkelere "Cedid Eşrefi" denilmekle beraber "Eşrefi" ve "Tuğralı Altın" tabirleri de kullanılmıştır⁷².

III. Ahmed döneminde "Kebir Eşrefi" ve katları darp edilmiştir. Bu dönemde darp edilen altınların ayarlarının Venedik Dukalarından daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. "İstanbul Altını" veya "Zincirli" de denilen "Zeri İstanbul" altınları darp edilmiştir. Bu dönemde darp yeri olarak "Konstantiniye" adı ile beraber "İslambol" adı da sikkelerde yazılmaya başlanmıştır⁷³.

II. Mahmud döneminde, çok farklı tipte titizlikle darp edilmiş altın sikkeleri için farklı isimlerle de kullanılmıştır. Bu dönemde "İstanbul Zer-i Mahbubu", "Rumi", "Cedid

⁶⁸ Remzi Kocaer, *Osmanlı Altınları* (İstanbul: Güzel Sanatlar Yayınevi, 1967), 11-12.

⁶⁹ Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 19.

⁷⁰ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2011), 4\1154-1155.

⁷¹ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2012), 6\1867-1868.

⁷² Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 17.

⁷³ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 17.

Rumi”, “Surre”, “Adli”, “Cedid Adli”, “Hayriye” ve “Cedid Mahmudiyeler” darp edilmiştir. Hicaz’a götürülen “Surre” altınları, burada belirli kişilere dağıtırdı⁷⁴. Bu dönemde padişahın cülusunun 15. ve 16. senelerinde İstanbul’da darp edilmiş sikkelerde darp yeri olarak “Darülhilafeti Aliye” ve “Darülhilafeti Seniye” ifadeleri kullanılmıştır. II. Mahmud’un “Cedid Adliye” diye adlandırılan altınlarının bir yüzünde farklı olarak “Sultan Selatini Zaman Adli Mahmud” ve öbür yüzünde ise “Dame Meleke ve Saltanatı İlaahiril Devran” ifadeleri yer almaktadır⁷⁵

Abdülmeccid’in saltanatının dördüncü yılında sikkelerde düzenlemeye gidilmiş ve tedavüldeki altın sikkeler yerine, 916 ayar olmak üzere beş farklı değerde yeni tip altın sikkeler darp edilmiştir. Padişahın adının verildiği bu “Mecidiyeler”, Abdülmeccid döneminden sonra gelen padişah dönemlerinde de özelliklerini korumuştur⁷⁶.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde darp edilen gümüş, bakır ve altın sikkelerin yanında bir de son dönemlerde Kaime denilen kağıt paralar ve nikel paralarda darp edilmiştir.

Devletin içinde bulunduğu savaş halleri yüzünden oluşan para ihtiyacını karşılamak için kaimeler çıkarılmıştır. Kağıt paralar ilk kez Abdülmeccid döneminde tedavüle girmiştir. Kaimelerin sahtelerini yapmak çok kolay olduğu için bunların sahteleri piyasada yerini almıştı. Piyasadakilerin toplatılıp yenilerinin basılmasıyla da bu duruma engel olunamıyordu. Bu yüzden tedavülden kaldırılmaları gerekiyordu. Kağıt paralar, M. 1852 yılında toplatılıp yakılmıştır⁷⁷. Osmanlı Devleti’nde Abdülaziz, II. Abdülhamid ve V. Mehmed dönemlerinde de kaimeler çıkarılmıştır. V. Mehmed döneminde de devlet yine bir savaşın içindeydi ve sürekli çıkan bu masrafları karşılamak için paraya ihtiyaç vardı. Bu

dönemde Almanya ve Avusturya’dan borç para alınmış ve yedi defa “Evrak-ı Nakdiyye” denilen kağıt paralar çıkarılmıştır⁷⁸.

Osmanlı Devleti’nde ilk nikel paralar ise II. Abdülhamid’in cülusunun onuncu yılında sadece Mısır’da darp edilmişse de M. 1910 yılında çıkarılan bir kanunla dört farklı değerde sikke darp edilmiştir. Nikel paraların ölçüleri şu şekildedir: mesela 6 gr olan “Kırk paralık” ların ağırlıkları hemen altındaki birim olan 4 gr “Yirmilik” lerin

⁷⁴ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 18.

⁷⁵ Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 18.

⁷⁶ Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 15.

⁷⁷ Mustafa Öztürk, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi”, *Türkler Ansiklopedisi*, ed. Hasan Celal Güzel vd. (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002), 10\1511-1512.

⁷⁸ Mine Erol, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Kağıt Para* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970), 15-33.

ağırlığının yarısı kadar fazladır. Çapları ise, her bir birim kendisinden küçük birimden 2,5 mm daha fazla büyüktür. Bütün değerlerinin aynı şekilde tasarlandığı nikel paraların ön yüzünde ortada tuğra ve etrafında “Hürriyet, Musavat, Adalet” kelimeleri yer alırken her iki yüzde de buğday başağı ve defne yaprakları yer almaktadır. Arka yüzünde ise ortada sikkenin değerini gösteren rakam ve etrafında “Devleti Osmaniye” ifadesi ile beraber darp yeri bulunmaktadır⁷⁹. Nikel paraların değeri yapımında kullanılan hammaddeyle alakalı değildir. Bu paraların arka yüzünde ortada rakamla sikkenin değeri yer almaktaydı⁸⁰. Nikel paralar V. Mehmed Reşad döneminde yoğun bir şekilde kullanılmış ve IV. Mehmed Vahideddin döneminde de nikel paraların darbı devam etmiştir⁸¹.

5.2. Tağşiş

Tağşiş’in sözlükteki manası, karıştırma ve saflığını bozmaktır. Sikke-i Tağşiş ise değerli bir madenden yapılan sikkeye daha değersiz bir maden karıştırılarak değerli madenin oranının düşürülmesi demektir⁸². Tağşiş işlemiyle hem piyasada daha çok para yer alırken hem de devletin ihtiyaçlarını karşılamak içinde devlet lehine ek bir gelir sağlanıyordu. Öncelikle piyasadaki paralar toplatılır ve bu paraların değerli maden oranı düşürülerek tekrar darp edilirdi. 18. yüzyıla kadar sadece akçelerin gümüş oranı düşürülmüş ve altınların ayarlarında bir değişim olmamıştır⁸³.

Tağşiş işleminin uygulandığı paralar, halk bu durumu anlayana kadar tağşiş edilmeden önceki değerleri ile tekrar tedavüle giriyordu. Ancak toplumun farkına varması üzerine paraların değerinin daha aşağılara çekilmesiyle beraber ticarete durgunluk yaşanmıştır⁸⁴. Hem devletin kendi bünyesinde çalışan devlet çalışanlarına yaptığı ödemede hem de devlete yapılan ödemelerde kullanılmıştır. Değeri düşürülen bu paralarla aslında düşük maaş alan kesimler bu durumu kabullenememiş ve isyan çıkarmışlardır⁸⁵.

⁷⁹ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 15.

⁸⁰ Günay Paksoy, “Anadolu’da Altın ve Gümüşe Vurulan Osmanlı Damgası”, *Anadolu’da Paranın Tarihi*, ed. Bülent Arı (Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011), 187.

⁸¹ Tekin, “Osmanlı İmparatorluğunda Para”, 3\176.

⁸² Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2012), 5\1747.

⁸³ Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 115.

⁸⁴ Gözde Gürsoy, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sikke Kalpazanlığı (1808-1861)*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 14.

⁸⁵ Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, 115.

Osmanlı Devleti'nin ilk akçelerini Orhan Gazi, 1,06 gram gümüş oranıyla, 100 dirhem gümüşten 260 tane akçe darp ettirmiştir⁸⁶. 14. yüzyıl başları ve 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar gümüş sikkenin ayarında çok az farklılıklar görülmektedir. Fatih Sultan Mehmed döneminde askeri masrafları gidermek, devleti merkezileştirmek ve maden yokluğundan dolayı tağşişler yapılmıştır⁸⁷. Bu döneme kadar darp edilen akçelerin ağırlığı 1,15 ve 1,20 gram ağırlığındaki aralıklarda, katıksızdı ve sadece içerisinde gümüş yer almaktaydı. Ancak II. Mehmed dönemi boyunca altı kere tağşiş işlemi uygulanmıştır. Şevket Pamuk'un kitabında yer alan tabloya göre II. Mehmed ilk tahta çıktığında 100 dirhem gümüşten 290 adet akçe kestirmiş ve ağırlıkları 1,06 gramdır. Son saltanat yılında ise 100 dirhem gümüşten 410 adet sikke darp edilmiş ve ağırlığının da 0,75'e indirildiğini görebiliyoruz⁸⁸. Tabii yapılan bu tağşiş işlemlerinde halk sessiz kalmamıştır. Yeniçeriler tepkilerini dile getirmiş isyan etmişlerdir ve bu olay tarihte "Buçuktepe Vakası" adıyla anılmaktadır⁸⁹.

Bir diğer önemli bir tağşiş M. 1585 yılında yapılmış ve devamında da daha küçük tağşişler yapılmıştır. Yapılan bu büyük tağşişle ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin önemi de anlaşılmaktadır. Ekonomik krizin birçok sebebi olmakla birlikte artık savaşlardan elde edilen ganimetler yoktu ve devlet sürekli savaş halindeydi. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kendilerini yenilemiş olan Avrupa ordusuna karşı Osmanlı ordusu mücadele etmekte yetersiz kalıyordu. Bu yüzden Osmanlı Devleti de sürekli maaş alan ve eğitilmiş askerlerden oluşan bir ordu kurmaya mecbur kalmıştı. 16. yüzyıl sonlarında kurulan büyük ordu, devlete de büyük maliyetlere neden olmuştur. Bu dönemde yapılan tağşişle akçenin kıymetli maden oranında yüzde elliye yakın bir düşüş yapılmıştır. 110 dirhem gümüş madeninden daha önce 450 sikke elde edilirken bu tağşişle beraber 800 akçe darp edilmiştir. Hemen sonrasında yapılan tağşişlerle aynı miktar gümüşten 950, 1700'lü yılların başlarından itibaren de 1000, sonrasında da 1400 akçe darp edilmiştir⁹⁰.

II. Mahmud döneminde 19. yüzyılın birinci yarısında yaşanan ekonomik sıkıntılardan dolayı ve tağşiş yapmaya engel olan Yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla daha önce yapılmamış bir tağşiş işlemi uygulanmıştır. Osmanlı akçesi o kadar çok değersiz bir

⁸⁶ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018), 357; Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, 115.

⁸⁷ Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, 37.

⁸⁸ Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, 43-44.

⁸⁹ Gürsoy, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Kalpazanlığı (1808-1861)*, 14.

⁹⁰ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 118-120.

hale gelmiş ki bakır sikke gibi değer görmüştür ve 100 dirhem gümüşten 2200 adet sikke darp edildiği anlaşılmaktadır⁹¹. Yine bu dönemde altınlarda 35 ve akçelerde 37 defa tağşiş yapılmıştır⁹². II. Mahmud'un cülusunun ilk yılında darp ettiği kuruşlarındaki gümüş miktarı, 5,9 gram iken sürekli yapılan tağşişlerle M. 1831 yılında gümüş miktarı 0,53 grama kadar düşürülmüştür. Kuruşların gümüş oranı % 80'den daha fazla ve altın sikkelerin ise altın oranı % 20 düşürülmüştür⁹³. Osmanlı kuruşunun değerli maden oranında hep düşüş görülmekteyken M. 1844 yılında gümüş oranı 1 grama kadar yükseltilmiş ve Birinci Dünya Harbine kadar bu ölçüde darp edilmeye devam edilmiştir⁹⁴.

5.3. Darphaneler

“Darüddarp” ya da “darüssikke” denilen darphane, paranın üretildiği yer manasını taşımaktadır⁹⁵. Ulaşım sıkıntıları nedeniyle devletin farklı şehirlerinde sikke darp yerleri kurulmuş ve çoğunlukla da madenin yoğun olarak bulunduğu bölgeler tercih edilmiştir. Sikke darp etmekte kullanılan sikke kalıpları başkentten darp yerlerine gönderilirdi. Ancak Mısır'a sikke kalıbı gönderilmezdi. Her darphanede tedavüldeki bütün sikkelerin darp edildiği söylenemez. Bir ücret karşılığında, altın ve gümüşünü ya da başka ülkelerin sikkelerini darphaneye vererek tedavülde olan sikke verilirdi⁹⁶. Her padişah değişikliğinde, “Tecdid-i Sikke” denilen işlemin uygulandığı süreç darphaneler için yoğun bir dönem olmuştur. Çünkü eski sikkeler teslim edilip yerine yeni tedavüle giren sikkeler alınıyordu. Önemli şehirlerdeki darp yerlerinde, devlete bağlı olarak “Emin” denilen devlet görevlileri sorumluluğunda sikke darp edilmekteydi. Bazı minimal darp yerleri de “Amil” denilen kişilere üç ya da altı seneliğine işletme hakkı verilirdi. Tabii karşılığında devlete ücret ödenirdi. Darp edilen paraların ayar ve ölçülerinin devletin belirlediği kurallara bağlı kalınmasından sorumlu kişi “Sahib-i Ayar”dır⁹⁷. Padişahın çıkardığı fermanlarla sikkelerin standartları belirlenmiş ve ayrıca fermanlarda darphanelerin darp ettiği sikkelerin karşılığında alması gereken ücret de yer

⁹¹ Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, 415; Tekin, *Osmanlı İmparatorluğunda Para*, 3\176; Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 12.

⁹² Tekin, “Osmanlı İmparatorluğunda Para”, 3\176.

⁹³ Gürsoy, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Kalpazanlığı (1808-1861)*, 17-18.

⁹⁴ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 186-187.

⁹⁵ Halil Sahillioğlu, “Darphane”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8\501.

⁹⁶ Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, 393.

⁹⁷ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 31-32.

almaktadır⁹⁸. Ayrıca darphanelerde sıkı bir disiplin uygulanmış, giriş ve çıkışlarda gerekli önlemler alınmaktaydı. Tespit edilen kalpazanların çok ağır bir şekilde cezalandırıldığı arşivlerde bulunan belgelerden anlaşılmaktadır⁹⁹. Ayrıca darphanede çalışan çok sayıda görevli tarafından işler yürütülürdü. Darphanenin büyüklüğüne göre görevli sayısı da değişmekteydi. Küçük yerleşim yerlerinde yer alan darp merkezleri, yapamayacağı zor işlerden dolayı daha büyük darphanelerden yardım alabilmekteydi¹⁰⁰.

Osmanlı Devleti, kendilerinden önceki ülkelerin yaptığı gibi ele geçirdiği bölgelerdeki darp merkezleri yanında yeni darp merkezleri de kurulmuştur. Orhan Gazi'nin ilk akçesi Bursa'da darp edilmiştir¹⁰¹. İstanbul, Osmanlı topraklarına katılmadan önce Bursa ile beraber, Ankara, Amasya, Edirne, Karahisar, Kars, Konya, Trabzon ve Diyarbakır para darp edilen önemli darp merkezleridir¹⁰². Osmanlı Devleti döneminde faaliyet gösteren darphane sayısı, XVI. yüzyılın sonlarına doğru büyük bir artış göstermişken maden yetersizliği ve darp edilen sikkelerin kalitesizliği nedeniyle taşrada bulunan darp merkezleri kapatılmaya başlanmıştır. 17. yüzyılın birinci yarısında darphanelerin sayısı azalmaya göstermiştir¹⁰³.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, sürekli faaliyet gösteren ve sayıları belli darphanelerden bahsedilmesi söz konusu değildir. Fatih Sultan Mehmed döneminden Kanuni'nin hükümdarlık süresi boyunca İstanbul, Edirne, Amasya, Bursa, Tire, Ayasuluk ve Serez darphaneleri yoğun bir şekilde kullanılmıştır¹⁰⁴. İstanbul'un fethedilmesiyle beraber burada da sikke darp edilmiştir. İstanbul'da darp edilen sikkelerde "Konstantiniye" kelimesi darp yeri ismi olarak kullanılmıştır. III. Ahmed dönemiyle beraber bir asır kadar sikkelerde "İslambol" adı da yer almaya başlamıştır. III. Selim'in saltanatında sadece "İslambol" ismi sikkelerde yer almışsa da daha sonra yine "Konstantiniye" kelimesi yazılmıştır. "Darphane-i Amire" diye adlandırılan İstanbul darphanesinde, devletin çöküşüne kadar sikke darp edilmeye devam edilmiştir¹⁰⁵. Başkentte darp edilen paralarda, "İslambol" ve "Konstantiniye" dışında "Darü's-Saltanatü'l-Aliye", "Darü'l-Hilafetü'l-Aliye", "Darü'l-Hilafetü's-Saniye" ve "Ordu-yu Hümayun" ifadeleri de darp yeri adı olarak kullanılmıştır. Farklı kıtalarda

⁹⁸ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\41.

⁹⁹ Tekin, "Osmanlı İmparatorluğunda Para", 3\177.

¹⁰⁰ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 33.

¹⁰¹ Sahillioğlu, "Darphane", 8\501-502.

¹⁰² Tekin, "Osmanlı İmparatorluğunda Para", 3\177.

¹⁰³ Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, 137-138.

¹⁰⁴ Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, 526.

¹⁰⁵ Tekin, "Osmanlı İmparatorluğunda Para", 3\177.

hüküm sürmüş olan Osmanlı Devleti'nin sikkelerinde 127 değişik darphane adıyla para darp ettirilmiştir¹⁰⁶.

5.4. Teknik

Osmanlı İmparatorluğu döneminde üç farklı sikke darp tekniği uygulanmıştır. Devletin kuruluşundan itibaren el çekiçleriyle, 17. yüzyılın sonlarından başlanarak 19. yüzyılın hemen hemen ikinci yarısına kadar mekanik preslerle ve 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın başlarında da kullanılmaya devam edilen otomatik preslerle sikkeler darp edilmiştir¹⁰⁷.

XVII. yüzyılda, batıda makinalar icat edilene kadar çok önceden beri para insanın kol gücüyle darp edilmekteydi. İki kalıp arasına yerleştirilmiş eritilmiş metal, çekiçe dövülerek sikke darp edilmekteydi. Darphanelerde örs, ocak, tartı, kalıpcı aletleri, kalıplar ve çekiç aletleri yer almaktaydı¹⁰⁸. M. Ö. V. yüzyıldan başlanılarak kullanılan bu teknik çok uzun bir süre boyunca tüm milletler tarafından kullanılmıştır. Oldukça basit olan bu düzende, darphanede kalabalık bir ekip çalışmıştır. Para darbindan sorumlu olan kişi defterdara bağlı “Darphane Emini”, “Kethüda”, “Sikkezenbaşı”, “Çeşneci”, “Sahib-i Ayar” ve “Simsar” adında darphanede çalışan kişilerin farklı görevleri vardı¹⁰⁹. Para darp edildikten sonra ise “ağartmacı”, “rugalcı”, “cilacı” veya “perdahçı” denilen çalışanlarda sikkenin parlatmasıyla meşkuldü¹¹⁰.

Sikke basılması, sadece darphanede darp edilmesinden ibaret değildi. Darp yerleri için gerekli madenin bulunması ve darp edilen sikkelerin piyasaya sürülmesi gerekiyordu. Her yeni padişah döneminde veya padişah değişikliği olmadan da sikkeler yenilenebildiği için eski sikkelerin kullanımı yasaklanırdı. Bazı çalışanlar tarafından piyasadaki bu tedavülde olmayan sikkeler metalin değeri karşılığında ücret verilir ve darphaneye götürülürdü. Tabi böylelikle hazine de kar elde etmiş olurdu¹¹¹.

17. yüzyılda, bir zeytin makinecisi icat ettiği cenderesini Londra'ya götürmüştür. İngilizler tarafından beğenilmiş ve cendere ile sikke darp edilmeye başlanmıştır. Daha

¹⁰⁶ Yılmaz, “Osman Gazi'nin 700/1300-1301'de Yenişehir'de Bastırdığı Üçüncü Sikkesi”, 61.

¹⁰⁷ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\42.

¹⁰⁸ Tekin, *Eski Çağda Para*, 4-5.

¹⁰⁹ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\42-43.

¹¹⁰ Tekin, “Osmanlı İmparatorluğunda Para”, 3\175

¹¹¹ Sahillioğlu, “Darphane”, 8\504.

sonra Fransızlar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır¹¹². Osmanlı Devleti ise H.1098 (M.1686) yılında “kuruş” ve “zoltaları” Avrupa’dan istettiği yeni makinelerle darp ettirmiştir. Yeni paraların darp edilmesiyle başka ülkelerin sikkeleri piyasadan toplanmaya çalışılmıştır. Bu cenderede maden çubukları merdaneli tezgahlarda çekilerek inceltip saç şeritler haline getirildikten sonra mekanik preslere konularak dairesel kesme kalıplarıyla yuvarlak boş sikke pulu oluşuyordu. Hazırlanan iki kalıp arasına yerleştirilen sikke pulları, mekanik preslerle dövülerek sikke darp edilmiş oluyordu. Bu teknikte sikke darp etmek için “Çarh”, “kesme” ve “Rakkas pres” denilen üç tane tezgahta istenmiştir¹¹³.

Üçüncü teknik olan otomatik preslerle sikke darbı, Abdülmecid’in saltanatında M. 1839-1861 yapılan yeniliklerle beraber teknikte değişmiştir. M. 1853 senesinde Londra’dan istetilen modern makineler ve teknik elemanların gelmesiyle İstanbul’da pres usulünde sikke darp edilmeye başlanmıştır. Kısacası Abdülmecid dönemi ve kendisinden sonraki dönemlerde otomatik darp usulü kullanılmıştır. Osmanlı Devleti’nin geç dönemlerinde darphane: müdüriyet, muhasebe, kitâbat, encümen, çeşni, çarhhane, sikkehane, ağartma, sikkegen, teksirhane, müze, kazan, tamirhane, kefçe ve dökümhane dairelerinden oluşmaktaydı¹¹⁴.

¹¹² Adil Özme, *Malatya Müzesindeki İslâmî Dönem Sikkeleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,1993), 10.

¹¹³ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\44-45.

¹¹⁴ Aksan, *Kütahya Arkeoloji Müzesi’ndeki Erken Osmanlı Dönemi Sikkeleri (I. Murad – II. Murad Dönemi)*, 63-64.

6. KATALOG

6. ADIYAMAN MÜZESİ'NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ

6.1. II. Murad Dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451) Sikkeleri

II. Murad'ın darp ettirdiği sikkeler üzerinde H. 824, H. 825 ve H. 834 darp tarihi bulunmaktadır. Tahta geçtikten hemen sonra Bursa'da darp ettirdiği sikkelerin ön yüzünde tuğra bulunmaktadır ve tuğrada kendisinin adı ve babasının adına eklenen "Han" kelimesi ile beraber, arka yüzde ise "Hullide Mülkehu", darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. II. Murad'ın Amasya, Ayasuluk, Bursa, Edirne, Ankara ve Serez'de darp edilen H. 825(M. 1422) darp tarihli sikkelerin ön yüzünde yine tuğra, tuğrada kendi ve babasının ismi ve darp tarihi yer alırken arka yüzlerinde "Hullide Mülkehû" dua ibaresi ile darp yeri görülmektedir. Amasya, Ayasuluk, Bursa, Edirne, Novar ve Serez'de darp edilen H. 834 (M. 1431) darp tarihli sikkelerin ön yüzünde kendisinin ve babasının "Han" unvanı ile beraber adı darp tarihi, sikkelerin arka yüzünde ise "Hullide Mülkehû" dua ibaresi ile darp ettirildiği yer bulunmaktadır. Kütahya'da darp edilen sikkelerde ön yüzde II. Murad ve babasının adı, arka yüzde ise darp yeri bulunmaktadır. Ancak bu sikkelere darp tarihi konulmamıştır¹¹⁵.

II. Murad tahtını oğlu II. Mehmed'e devrettikten sonra yaşanan isyan sebebiyle H. 848 (M. 1445) yılında tekrar tahta geçmiştir. İkinci saltanat döneminde darp edilen sikkeler, Bursa, Edirne ve Serez'de darp edilmiş ve sikkelerde herhangi bir farklılık görülmemiştir. Ancak sultanın künyesi "Murad bin Mehmed" şeklindedir. II. Muard'ın her iki saltanat döneminde darp edilen sikkelerin bir kısmında "Sultan" unvanı kullanılırken bazılarında ise kullanılmamıştır¹¹⁶.

¹¹⁵ Şevki Nezihi Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", *Türkler Ansiklopedisi*, ed. Hasan Celal Güzel (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 10\1532.

¹¹⁶ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\239.

Katalog No: 1

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 10358

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(M. Hakkı Görgün)

Müzeye Geliş Tarihi: 03.06.1999

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 1-2

Şekil No: 1-2

Dönemi: II. Murad (H.824-848/ M.1421-1444/H.848-855/M.1445-1451)

Darp Tarihi: H.83...(M.143...)

Darp Yeri: Yok

Cins: Akçe

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 12 mm, **Ağırlık:** 1.15 gr

Ön Yüz: Sikkenin darp tarihinin son rakamı silinmiş olmakla beraber ilk iki rakam ve sikke üzerinde yer alan künyeden yola çıkılarak sikke, II. Murad dönemine tarihlendirilmiştir. Sikkenin ön yüzünde sadece sol tarafta kalmış olan inci dizileri ile oluşturulan bordür ve bu bordürden sonra gelen düz dairevi formlu bordürün içerisinde, iki yayın bir hilalle kesişmesiyle sikke dört bölüme ayrılmıştır. Yayların üstünde ve altında birer satır sülüs hatla yazılan yazı kompozisyonu mevcuttur. Orta bölümde iki yayın arasında kalan iki boşluğa darp tarihi yerleştirilmiştir. Sikkenin sağ tarafında aşınmalar olmuştur ve alt kısmında kırılma meydana gelmiştir.

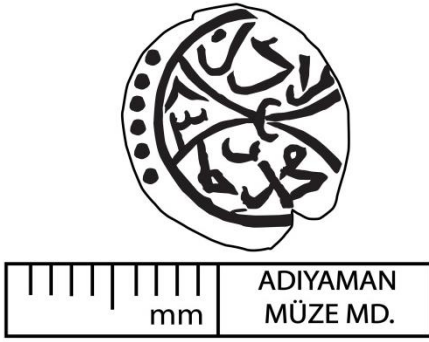
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde, ön yüzdeki gibi inci dizilerinden oluşturulan bordür ve düz dairevi bordürün içerisinde ortada kesişen iki yatay silmeyle iki bölüme ayrılmıştır. Sülüs hatla yazılan yazı kompozisyonundan üst bölümdeki tek satırlık dua ibaresi okunmakta ancak alt bölümde darp yerinin bulunması gereken bölüm okunamamaktadır. Sikkede darptan kaynaklı olarak aşağıya doğru bir kayma söz konusudur. Sikkenin arka yüzü tamamen bir patina tabakası ile kaplıdır.

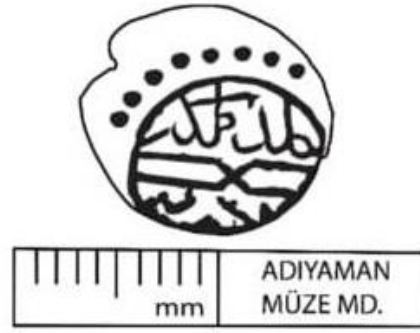
Görsel 1. Ön Yüz

Görsel 2. Arka Yüz

Şekil 1. Ön Yüz

Şekil 2. Arka Yüz

Okunuşu: مراد بن محمد خان

۸۳...

(Murad bin Mehmed Han,

H. 83...)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad

M.143...

Okunuşu: خلد ملکه

...

(Hullide Mülkehû...)

Anlamı: Mülkü daim olsun...

6.2. II. Bayezid Dönemi (H.886-918/M.1481-1512) Sikkeleri

II. Bayezid'in babası II. Mehmed'in ölümünden sonra Yeniçeri Ordusu ve Vezir Karamanlı Mehmed Paşa, saltanatı kimin devralacağı konusunda anlaşmazlıklar yaşamıştır. Amasya'dan İstanbul'a gelerek tahta oturan II. Bayezid, son noktayı koymuştur. Bu dönemde görülen kıtlık, hastalıklar ve yaşanan depremlerle beraber devlet kötüye giderken sarayda da tam tersi gösterişli bir hayat sürdürülmekteydi¹¹⁷.

II. Bayezid saltanat döneminde altın, gümüş ve bakır sikkeler darp edilmiştir. Bu dönemde İstanbul ve Serez'de darp edilen altın sikkelerin nasıl darp edilmesi gerektiğini anlatılan bir ferman hazırlanmıştır¹¹⁸. II. Bayezid'in H. 886 (M. 1481) darp tarihli altın sikkelerinin bir yüzünde "Daribü'n-nadri sahib'ül izzı ven-nasrı fı'l-berri ve'l-bahr" ve "Sultan'ül- berreyni ve hakan'ül-bahreyni es-Sultan ibn es-Sultan" övgü cümleleri yer alırken diğer yüzlerinde ise II. Beyazid ve babasının adı, "Azze Nasrahu" dua ibaresi ile sikkelerin darp yeri ve darp tarihi yerleştirilmiştir. II. Bayezid için "Sultan" ve babası II. Mehmed içinde "Han" unvanı kullanılmıştır¹¹⁹.

II. Bayezid'in Amasya, Ankara, Bursa, Edirne, Gelibolu, Kastamonu, Konya, Kostantiniye, Kratova, Novar, Serez, Tire, Trabzon ve Üsküp'de tek tip olarak darp ettirdiği gümüş sikkelerinin hepsinde H. 886(M. 1481) darp tarihi görülmektedir. Sikkelerinde ön yüzde "Sultan Bayezid bin Mehmed Han" ve arka yüzde ise "Azze Nasrahu" dua ibaresi ile darp yeri darp tarihi yer almaktadır¹²⁰.

¹¹⁷ Kılıç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Para*, 28.

¹¹⁸ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\318.

¹¹⁹ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1545.

¹²⁰ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1533.

Katalog No: 2

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 540

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Abuzer Narin)

Müzeye Geliş Tarihi: 04.02.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 3-4

Şekil No: 3-4

Dönem: II. Bayezid (H.886-918/M.1481-1512)

Darp Tarihi: H. 886 (M. 1481)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Akçe

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 10 mm, **Ağırlık:** 0,70 gr

Ön Yüz: II. Beyazıd dönemine ait sikkenin ön yüzü, yatay bir silmeyle iki bölüme ayrılmıştır. Her bir bölümde sülüs hatla yazılmış bir satırlık yazı mevcuttur. Yazı kompozisyonu düz dairevi bir bordürle çevrelenmiştir.

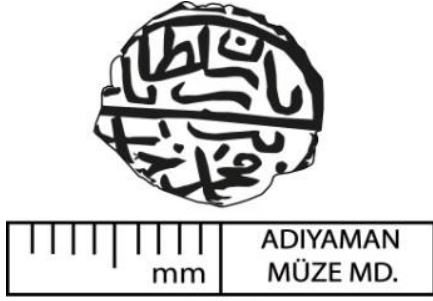
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü de ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Yatay bir silmeyle iki bölüme ayrılan sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı kompozisyonu bulunmaktadır. Yatay silmenin üstünde bir satır ve altında bir satır yazı, sene ibaresi ve yanında darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonu düz dairevi bir bordürle kuşatılmış ve bu bordürü kuşatan inci dizilerinden oluşan bordür sadece sağ tarafta çok az görülmektedir. Sikkenin kenarlarında aşınmalar olmuştur. Sikkenin hem ön hem de arka yüzü patina tabakası ile kaplanmıştır.

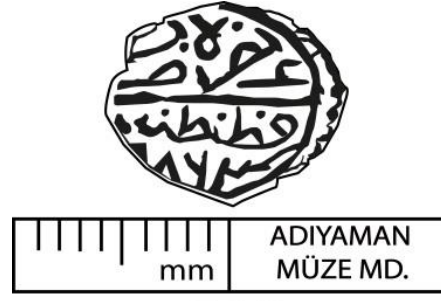
Görsel 3. Ön Yüz

Görsel 4. Arka Yüz

Şekil 3. Ön Yüz

Şekil 4. Arka Yüz

Okunuşu: سلطان بايزيد

بن محمد خان

(Sultan Bayezid
bin Mehmed Han)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Sultan
Bayezid

Okunuşu: عز نصره ضرب

قسطنطينيه

سنه ٨٨٦

(Azze Nasrahu Duribe
Kostantiniye
Sene H.886)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla
olsun. Kostantiniye'de darp edildi.
Sene M.1481

6.3. I. Süleyman Dönemi(H. 926-974\M. 1520-1566) Sikkeleri

Kanuni Sultan Süleyman, yarım asra yakın süren saltanat döneminde devlet çok geniş sınırlara ulaşmış, haliyle sikke bastıran darphane sayısı da artmıştır. Darp edildiği yerin özelliklerini taşıyan sikkeler, süsleme unsurları bakımından da çok çeşitlilik arz etmektedir¹²¹. Bu dönemde 43 farklı yerde sikke darp ettirildiği anlaşılmaktadır. İstanbul merkez olmak üzere, Amasya, Amid, Ankara, Bağdad, Belgrad, Bursa, Canca, Cerbe, Cezayir, Cezire, Derbend, Dimaşk, Edirne, Haleb, Harput, Hille, Hasankeyf, Karatova, Kastamonu, Kayseriye, Kığı, Koçaniye, Konya, Maraş, Mardin, Mısır, Modava, Musul, Novaberde, Novar, Ruha, Serbernice, Serez, Sidrekapsi, Siruz, Zigetvar, Tebriz, Tire, Trablus, Trabzon, Üsküp ve Zebid’de sikke darp edilmiştir¹²².

Kanuni Sultan Süleyman’ın darp ettirdiği altın sikkelerinde ön yüzde kendisi ve babasının isimleri yer almakla beraber, isimlere eklenen unvanlar sikkelerde tekdüze tekrar etmemiştir. Arka yüzde ise, “Daribü’n-nadri sahib’ül izzi ven-nasri fi’l-berri ve’lbahri”, “Sultanü’l-berreyni ve velbahreyni”, “Halleda’llahu mülkehû ve sultanehû”, “Sahibü’n-nadri ve’n-nasri fi’l-berri ve’l-bahri”, şelikdeki övgü cümleleri yer almaktadır. I. Süleyman döneminde darp edilmeye başlanmış ve II. Süleyman dönemine kadar darp edilen dirhemler, bu dönemde görülen yeniliklerdendir¹²³.

¹²¹ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 109.

¹²² İbrahim Artuk, *Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000), 11.

¹²³ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2010), 2\477-479.

Katalog No: 3

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 12271

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Bozan Karababa)

Müzeye Geliş Tarihi: 15.11.2000

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2033, 3418, 10243, 14171, 15918, 16580.

Görsel No: 5-6

Şekil No: 5-6

Dönem: I. Süleyman (H. 926-974\M. 1520-1566)

Darp Tarihi: H.926(M.1520)

Darp Yeri: Haleb

Cins: Medini

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 16 mm, **Ağırlık:** 1 gr

Ön Yüz: Kanuni Sultan Süleyman dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde inci dizileri ile çevrili düz dairevi formlu bordür içerisinde sülüs hatla yazılmış beş satırlık yazı kompozisyonu bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü satırların ortasına saadet düğümü motifi konulmuş, harfler saadet düğümü motifine bağlanmıştır. Sikkenin sol tarafında aşınmalar görülmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde inci dizileri ile çevrili düz dairevi formlu bordür içerisinde dört satırlık sülüs hatla yazılmış yazı, sene ibaresi ve darp tarihi bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü satırda yazıların ortasına saadet düğümü motifi yerleştirilmiştir. Sikkede darptan kaynaklanan sola doğru bir kayma söz konusudur. Sikkenin arka yüzünde de sol tarafta aşınmalar mevcuttur ve alt kısımda küçük bir kırılma olmuştur.

Görsel 5. Ön Yüz

Görsel 6. Arka Yüz

Şekil 5. Ön Yüz

Şekil 6. Arka Yüz

Okunuşu: سلطان
سليمان بن
سليم خان

(Sultan Süleyman Bin Selim Han)

Anlamı: Selim Han oğlu Sultan Süleyman

Okunuşu: عز
نصره
ضرب في
حلب
سنة
٩٢٦

(Azze Nasrahu Duribe Haleb Sene H.926)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımı onunla olsun. Halep'de darp edildi.
M.1520

6.4. III. Murad Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595) Sikkeleri

III. Murad, M. 1574 ve M. 1595 yılları arasında yirmi bir sene süren saltanat döneminde, Yeniçeri isyanları çıkmış ve doğuda İran ile batıda ise Avusturya ile savaşılmıştır. Savaş masraflarını ödemekte zorlanan devlet, darp ettirdiği akçelerde tağşiş yapmıştır¹²⁴.

III. Murad dönemi sikkelerinde uygulanan tuğra, Osmanlı Dönemi sikkelerinde vazgeçilmez bir unsur halini alacaktır. Daha önceki dönemlerde tuğra kullanılmış ancak bu dönemde daha belirgin bir tuğra deseni görülmektedir. Bu dönemde daha önceki dönemlerde darp edilen gümüş sikkelerin yanı sıra kare şeklinde “nasri” denilen sikkelerde darp edilmiştir¹²⁵.

III. Murad’ın Amasya, Amid, Bağdat, Canca, Cezayir, Çayniça, Dımaşk, Koçayna, Kostantiniye, Novabrda, Sakız, Sidrekapsa, Siruz, Srebrniçe, Tebriz, Tokat, Tunus, Halep, Mısır ve Trablusgarp’da darp edilen altınlarında H. 982 (M. 1574) darp tarihi yer almaktadır. III. Murad’ın altınlarında “Daribü’n-nadri sahibü’l-izzi ve’n-nasri fi’l-berri ve’l-bahr”, “Azze Nasrahu” ve “Sultanü’l berreyni ve Hak-nü’l-bahreyni es-Sultan İbnu’s-Sultan” gibi ibareler yer almaktadır¹²⁶.

¹²⁴ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 268.

¹²⁵ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2011), 3\923.

¹²⁶ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1546.

Katalog No: 4

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4782

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 08.03.1988

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 6715, 16678.

Görsel No: 7-8

Şekil No: 7-8

Dönem: III. Murad (H. 982-1003\M. 1574-1595)

Darp Tarihi: H.982(M.1574)

Darp Yeri: Haleb

Cins: Dirhem

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 21 mm, **Ağırlık:** 3.40 gr

Ön Yüz: III. Murad dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde merkezde küçük bir yıldız motifi, yıldızın etrafında Mührü Süleyman motifi yer almaktadır. Mührü Süleyman'ın kolları sikkenin daire düzeni boyunca uzatılmıştır. Yazı kompozisyonu Mührü Süleyman motifinin etrafına yerleştirilmiş ve daire ile kuşatılmıştır. Harflerin üzerinde üç adet saadet düğümü motifi yer almaktadır.

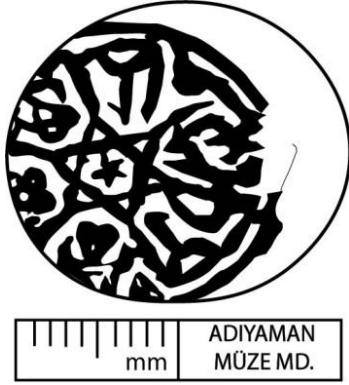
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada, ön yüzündekine göre büyük, bütün sikke yüzeyini kaplayan bir Mühr-ü Süleyman motifi vardır. Mührü Süleyman motifinin ortasında, kolları içinde ve dışında yazılar yer almaktadır. Mührü Süleyman motifinin içinde yazılmış olan darp yerinin üstüne saadet düğümü yerleştirilmiştir. Sikkenin benzer örneklerinden yola çıkılarak olması gerektiği düşünülen inci dizileri katalogda örnek gösterilen sikkede görülememektedir. Sikkede aşınma üst kısımda yoğunlaşmış ve genel anlamda sikke kötü durumdadır.

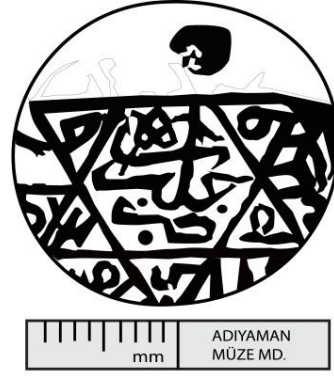
Görsel 7. Ön Yüz

Görsel 8. Arka Yüz

Şekil 7. Ön Yüz

Şekil 8. Arka Yüz

Okunuşu: سلطان مراد بن
سلطان ساييم خان

(Sultan Murad Bin Sultan Selim Han)

Anlamı: Sultan Selim han oğlu Sultan Murad

Okunuşu: خلد ملكه و سلطانہ
و اير ه خالفتہ و عدالۃہ في
سنہ ۹۸۲
ضرب حلب

(Hullide Mulkehu ve Sultanehu
ve Eyyede Hilafetehu ve Adaletuhu fi
Sene H. 982
Duribe Haleb)

Anlamı: Devleti ve Sultanlığı devamlı
ve hilafeti ve adaleti kuvvetli olsun
Sene M. 1574
Haleb'de darp edildi.

Katalog No: 5

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 488

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 19.10.1981

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 11028.

Görsel No: 9-10

Şekil No: 9-10

Dönem: III. Murad Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595)

Darp Tarihi: H.982(M.1574)

Darp Yeri: Haleb

Cins: Dirhem

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 24 mm, **Ağırlık:** 3.80 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde, ortada düz dairevi bir bordür içerisinde sülüs hatla yazılmış yazılar mevcuttur. Yazının üstünde bir saadet düğümü motifi yer almaktadır. Düz dairevi bordürün etrafında dairevi formlu düzenlenmiş, sülüs hatla yazılmış yazı kompozisyonu mevcuttur. Sikkede çok fazla aşınmalar olmuş ve yazılardan çok az bir kısım kalmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış bir yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Yazı kompozisyonu öncelikle düz dairevi bir bordürle sonra inci dizilerinden oluşan bir bordürle kuşatılmıştır. Sikkede darptan kaynaklı bir kayma olmuştur.

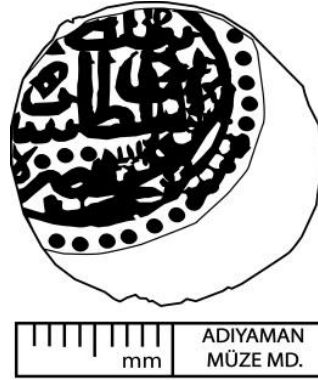
Görsel 9. Ön Yüz

Görsel 10. Arka Yüz

Şekil 9. Ön Yüz

Şekil 10. Arka Yüz

Okunuşu: ضرب حاب
خاد الله ملكه و سلطانه
سنه
٩٨٢

(Duribe Haleb, Halledallahu Mulkehu
ve Sultanehu
Sene H. 982)

Anlamı: Haleb’de Darp edildi. Allah
Mülkünü ve Sultanlığını daim kılsın.
Sene M. 1574

Okunuşu: سلطان مراد بن سلطان
سليم خان
عز نصره

(Sultan Murad bin Sultan Selim Han
Azze Nasrahu)

Anlamı: Sultan Selim Han oğlu Sultan
Murad. Allah’ın aziz yardımı onunla
olsun.

6.5. Sultan İbrahim Dönemi(H. 1049-1058\M. 1640-1648) Sikkeleri

Osmanlı Devleti'nin 18. Padişahı olan Sultan İbrahim, kendisinden başka tahta geçecek kimse olmadığı için IV. Murad'dan sonra tahta geçmiştir. Sultan İbrahim'in lüks ve zevk içinde geçen saltanatı, yedi yaşında olan Sultan IV. Mehmed'in tahta getirilmesiyle sona ermiştir¹²⁷.

Sultan İbrahim döneminde sadece Amid, Bağdad, Cezayir, Dımaşk, Konstantiniye, Mısır, Trablus ve Tunus darphanelerinde sikke darbına devam edilmiştir. Daha önceki padişah dönemlerinde kullanılan darphanelerin çoğunluğu bu dönemde çalışmamış, sadece belirli yerlerde sikke darp edilmiştir. Bu durum, sadece Sultan İbrahim dönemine özel olmayıp kendisinden sonraki padişah dönemlerinde de devam etmiştir. Bu dönemde bahsedilmesi gereken bir başka ilgi çekici durum ise İstanbul'da altın sikke darp edilmemiş olmasıdır. Mısır, Cezayir, Trablus ve Tunus'ta bulunan darphanelerde sultaniler darp edilmiştir¹²⁸.

Sultan İbrahim'in kestirdiği akçelerinde, cülus tarihi olan H. 1049 (M. 1640) tarihi bulunmaktadır. Amid, Dımaşk, Kostantiniye'de darp edilen akçelerde "Sultan İbrahim bin Ahmed Han" ve "Azze Nasrahu", Mısır darplı olan sikkelerde ise farklılık olarak "Azze Nasrahu" ibaresi yerine "Hullide mülkehu" dua ibaresi yer almaktadır. İstanbul'da "İbrahim Şahi" adıyla onluk akçeler ve Bağdat'ta ise tuğralı beşlik akçeler de darp ettirmiştir. Sultan İbrahim, Mısır'da ve ilk defa olmak üzere İstanbul ve Dımaşk'da "Para" denilen sikkeyi darp ettirmiştir. "Para" akçeye benzetmekle beraber "Azze Nasrahu" dua ibaresi bulunmaktadır¹²⁹.

¹²⁷ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 5\1690-1691.

¹²⁸ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 5\1695.

¹²⁹ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1537.

Katalog No: 6

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4777

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeeye Geliş Tarihi: 08.03.1988

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 16631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1687, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1708, 1709, 1712, 1713, 1716, 1717, 1718, 1719, 1721, 1722, 1723, 1725, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1799.

Görsel No: 11-12

Şekil No: 11-12

Dönem: Sultan İbrahim (H. 1049-1058\M. 1640-1648)

Darp Tarihi: Okunamaktadır

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Akçe

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 12 mm, Ağırlık: 0,30 gr

Ön Yüz: Sikkenin üzerinde yer alan künyeye göre Sultan İbrahim dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde sülüs hatla yazılmış üç satırdan oluşan yazı kompozisyonu mevcuttur. Yazı kompozisyonunu kuşatan düz dairevi formlu bordür ve bu bordürü kuşatan inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordürü sadece üst kısımda görülebilmektedir.

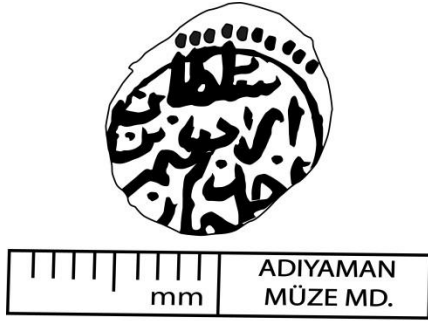
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde aşınmalar olmuş yazı kompozisyonunu kuşatan inci dizili bordür ve düz dairevi bordür sadece sağ tarafta görülmektedir. Yazı kompozisyonu, sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşmaktadır. En alt satırda yer alan darp tarihi aşınmış ve sadece “٩”(9) rakamı okunmaktadır. Sikkede darptan kaynaklı bir kayma olmuştur.

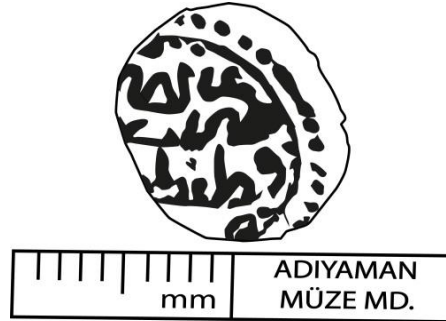
Görsel 11. Ön Yüz

Görsel 12. Arka Yüz

Şekil 11. Ön Yüz

Şekil 12. Arka Yüz

Okunuşu: سلطان ابراهيم بن احمد خان

(Sultan İbrahim bin Ahmed Han)

Anlamı: Ahmed Han'ın oğlu Sultan İbrahim

Okunuşu: عز نصره

ضرب في
قسطنطينيه
...

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Konstantiniyye
...)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımı onunla
olsun
İstanbul'da darp edildi.
...

6.6. IV. Mehmed Dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687) Sikkeleri

Avcı lakabıyla bilinen IV. Mehmed, daha yedi yaşındayken tahta çıkmış ve 39 yıl boyunca devleti yönetmiştir. Bu dönemde, padişahın cülus bahşişini dağıtmak için gerekli olan paranın hazinede olmadığı kaynaklardan öğrenilmektedir¹³⁰.

IV. Mehmed dönemi sikkelerinde görülen farklı tuğra tiplerini değerlendirirsek eğer; bazen tuğralarda padişah ve babasının adı ve unvanı kullanılmışken, bazı tuğralarda kendisi ve babasının adı ve “Daima” ibaresi, başka bir tuğra tipinde hiç isim kullanılmamış sadece “Sultan’ı Daima” ibaresi ve bazılarında ise sultan ve babasının isim ve unvanlarıyla beraber “El-Muzaffer Daima” ibaresi yer almaktadır. Bu dönemde akçelerde görülen kalitesizlik sebebiyle yabancı para oldukça rağbet görmüştür. IV. Mehmed döneminde, kendisinden önceki dönemlerde olduğu gibi sikke darp ettiren darphane sayısı azalmıştır¹³¹.

IV. Mehmed’in H. 1058 (M. 1648) darp tarihli akçelerinde, Amid, Belgrat, Dımaşk, Halep ve Kostantiniye’de darp edilmiş olanlarda “Sultan Mehmed bin İbrahim Han” ve “Azze Nasrahu” ya da “Hullide Mülkehu” ibareleri, İstanbul darplı olan onluklarında “Sultanü’l-berreyni ve Hakanü’l-bahreyni es-Sultanu’bnu’s-Sultan” övgü cümleleri yer almaktadır. Bağdat, Dımaşk ve Halep’de darp edilen tuğralı veya tuğrasız beşliklerde ise farklı kompozisyonlar uygulandığı görülmektedir¹³².

¹³⁰ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 169.

¹³¹ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 5\1744-1745.

¹³² Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1537-1538.

Katalog No: 7

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 554

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mahmut Pektaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 05.02.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 13-14

Şekil No: 13-14

Dönemi: IV. Mehmed (H. 1058-1099\M. 1648-1687)

Darp Tarihi: H.1058(M.1648)

Darp Yeri: Haleb

Cins: Akçe

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 22 mm, **Ağırlık:** 2.58 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada IV. Mehmed'e ait tuğra bulunmaktadır. Tuğranın iç beyzesinin içinde padişahın adı "Mehmed" yazmaktadır. Tuğranın etrafı ilk önce düz dairevi bir bordürle ve sonrasında gelen beş kollu yıldız motiflerinden oluşturulan bordürle sonlandırılmıştır. Sikkenin sağ kısmında aşınmalar meydana gelmiştir.

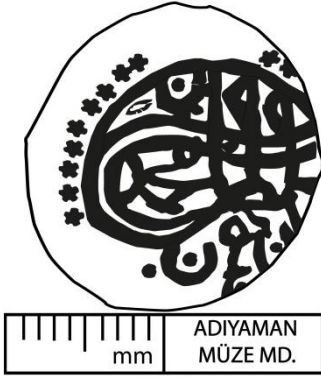
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış dört satır halinde düzenlenen bir yazı kompozisyonu vardır. Darp tarihi de üçüncü satırın sonunda yer almaktadır. Yazı kompozisyonu ön yüzde olduğu gibi, düz dairevi formlu bir bordür ve ardından gelen beş kollu yıldız motifinden oluşturulan dairevi formlu bir bordürle sonlandırılmıştır. Beş kollu yıldız motifinden oluşturulan bordür sadece üst bölümde görülmektedir.

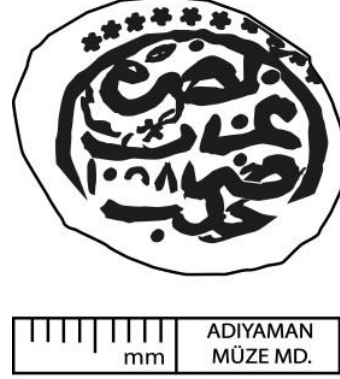
Görsel 13. Ön Yüz

Görsel 14. Arka Yüz

Şekil 13. Ön Yüz

Şekil 14. Arka Yüz

Okunuşu: سلطان محمد بن ابرهه خان

(Sultan Mehmed bin İbrahim Han)

Anlamı: İbrahim Han'ın oğlu Mehmed Sultan

Okunuşu: عز نصره

صرب ۱۰۵۸
حلب

(Azze Nasrahu
Duribe H. 1058
Haleb)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla olsun, Haleb'te darp edildi. M. 1648

6.7. II. Süleyman Dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691) Sikkeleri

II. Süleyman, kardeşi IV. Mehmed'den sonra tahta çıktığında devletin içinde bulunduğu ekonomik kriz sebebiyle askerlerin maaşı ödenememiş ve bu yüzden askerler sıkıntılar yaratmıştır. Dönemin veziri olan Siyavuş Paşa altın ve gümüş mutfak eşyalarını darphaneye götürüp sikke darp ettirmiş olsa da askerlerin ödemesi tam olarak yapılamamıştır¹³³.

IV. Mehmed döneminde başlatılan sikkeleri düzenleme düşüncesi, II. Süleyman döneminde de devam etmiş ve bütün Osmanlı sikkelerinde belirli kurallara bağlı kalınarak düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu dönemde Mısır, Tunus ve Cezayir'de darp edilen altın sikkelerde bir değişiklik görülmemiştir¹³⁴.

Hollanda zolatasından esinlenilerek 40 mm çapında ve 6 dirhem ağırlığında İstanbul'da darp edilen ilk kuruşlar, bu dönemde görülen yeniliklerden biridir. Aynı şekilde tasarlanmış olan kuruş ve yarım kuruşların üzerinde padişaha ait övgü ve dua cümleleri yer almaktadır¹³⁵.

¹³³ Kolerkılıç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Para*, 71-73.

¹³⁴ Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 12.

¹³⁵ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1538; Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 175.

Katalog No: 8

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4059

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 13.04.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 531, 532, 533, 15077, 15361, 15407, 17716.

Görsel No: 15-16

Şekil No: 15- 16

Dönemi: II. Süleyman (H. 1099-1102\M. 1687-1691)

Darp Tarihi: H.1099(M.1687)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Mangır

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 19 mm, **Ağırlık:** 1,42 gr

Ön Yüz: II. Süleyman dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde merkezde padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağ ve sol tarafında birer tane saadet düğümü motifi görülmektedir. Sikkenin en dışında inci dizilerinden oluşan daire şeklindeki bordürle sonlandırılmıştır.

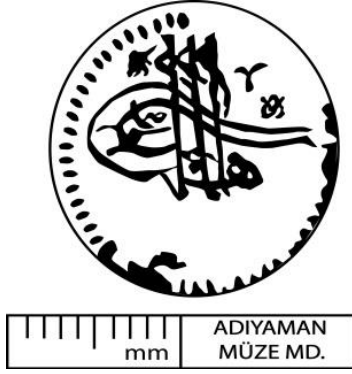
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde yine inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordür sikkenin en dışında yer almaktadır. İnci dizilerinden oluşan bordürün içinde sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı kompozisyonu ve darp tarihi görülmektedir. Birinci satırın sonunda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağ tarafa doğru uzatılmıştır. Yazı kompozisyonun en üstünde “ب”(be) harfinin üzerinde bir saadet düğümü motifi yer almaktadır. Sikkenin hem ön hem de arka yüzünde sarı bir katman görülmektedir. Sikke restorasyon işlemi geçirmelidir.

Görsel 15. Ön Yüz

Görsel 16. Arka Yüz

Şekil 15. Ön Yüz

Şekil 16. Arka Yüz

Okunuşu: شاه سليمان بن ابراهيم خان
المظفر دائما

(Şah Süleyman bin İbrahim Han
el muzaffer daima)

Anlamı: İbrahim Han oğlu Şah
Süleyman (Allah) zaferini daim etsin

Okunuşu: ضرب في
قسطنطينيه
١٠٩٩

(Duribe fi
Konstantiniye
H.1099)

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M.1687

6.8. II. Mustafa Dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703) Sikkeleri

II. Mustafa döneminde hem karada hem de denizde savaşlar yaşanmaktaydı. Yaşanan ekonomik sorunlar sebebiyle halk ve asker II. Mustafa'nın saltanatına son vermiş ve III. Ahmed tahta getirilmiştir¹³⁶.

Daha önceki dönemlerde başlatılan meskukatı iyileştirme çabaları bu dönemde de devam etmiş ve yeni darphaneler açılmıştır. Yabancı paranın kullanımı yasaklanmış, bu paralar darphanelerde ya eritilmiş ya da üzerlerine Osmanlı sikkesi kalıpları basılmıştır¹³⁷.

II. Mustafa döneminde ilkin şerifi altınlar kullanılmışsa da daha sonra üzerinde tuğra yer alan “cedid eşrefi” altınları darp edilmiştir. II. Mustafa döneminde ilk defa altın sikkelerde de tuğra kullanıldığı görülmektedir. Cedid eşrefilerin 30 mm ve 20 mm çapında olanlarla beraber bir de ikilik olanları da darp edilmiştir. Ayrıca bu dönemde padişahın katıldığı Rus seferi sebebiyle üzerinde “Orduyu Humayun” yazan “cedid eşrefiler” darp ettirmiştir¹³⁸.

H. 1106 (M. 1695) yılında İstanbul, Edirne, Erzurum ve İzmir'de darp edilen kuruş ve yarım kuruşların üzerinde “Sultanü'l-berreyni ve Hak-nü'l-bahreyni es-Sultan ibnu's-Sultan” ve “Dame Mülkehu” övgü ve dua cümleleri yer almaktadır. Mısır'da darp edilen paralar üzerinde ise “Azze Nasrahu” yazmaktadır¹³⁹.

¹³⁶ Damalı, *150 Devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri*, 277.

¹³⁷ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 6\1928.

¹³⁸ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 185.

¹³⁹ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1538.

Katalog No: 9

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6898

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 15.06.1994

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 404, 405, 674, 5750, 5751, 5752, 5753, 5754, 5755, 5756, 5757, 5758, 11646, 14448, 14901, 14902, 14911, 14912, 14914, 14915, 14917, 14922, 14923, 14927, 14928, 14930, 14931, 14935, 14936, 15079, 15081, 15082, 15083, 15084, 15130, 15131, 15133, 15134, 15139, 15140, 15141, 15143, 15144, 15145, 15146, 15148.

Görsel No: 17-18

Şekil No: 17-18

Dönemi: II. Mustafa (H. 1106-1115\M. 1695-1703)

Darp Tarihi: H.1106(M.1695)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Zolta

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 40 mm, Ağırlık: 19.32 gr

Ön Yüz: II. Mustafa dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde sülüs hatla yazılmış beş satırlık yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonu içerisinde saadet düğümü, palmet ve ok ucu motifleri görülmektedir. Dördüncü satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılıp üçüncü ve dördüncü satırları birbirinden ayırmıştır. Darp tarihinin başında ve sonunda ok ucu motifi yer almaktadır. Sikke testere dişi motifinden oluşan bir bordürle son bulmuştur.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık sultana övgü cümleleri yer almaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde saadet düğümü ve ok ucu motifleri bulunmaktadır. Sikke testere dişi motifi ile süslenmiş daire formlu bordürle son bulmuştur. Sikke genel anlamda iyi durumdadır ancak biraz aşınmış ve sağ üst köşede küçük bir kırılma mevcuttur.

Görsel 17. Ön Yüz

Görsel 18. Arka Yüz

Şekil 17. Ön Yüz

Şekil 18. Arka Yüz

Okunuşu: السلطان
مصطف بن محمد خان
دام ملكه ضرب في
قسطنطينيه
١١٠٦

(Es-sultan
Mustafa bin Mehmed Han
Dame Mülkehu duribe fi
Kostantiniye
H.1106)

Anlamı: Mehmed Han'ın oğlu Sultan
Mustafa
Mülkü devamlı olsun, Kostantiniye'de
darp edildi.
M.1695

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
(Es) Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakamı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 10

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 12415

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 15.06.1994

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 4533, 6471, 17578.

Görsel No: 19- 20

Şekil No: 19- 20

Dönemi: II. Mustafa (H. 1106-1115\M. 1695-1703)

Darp Tarihi: H.1106(M.1695)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yarım Zolta

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 27 mm, **Ağırlık:** 9,27 gr

Ön Yüz: II. Mustafa dönemine ait sikkenin ön yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kuşağı ve darp tarihinden oluşmaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde palmet saadet düğümü ve ok ucu motifi görülmektedir. Üçüncü satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış ve silme görevini görmüştür. Yazı kompozisyonu inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bir bordürle çevrelenmiştir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü, inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bir bordürün içinde sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde ok ucu, palmet ve saadet düğümü motifi görülmektedir. Sikkenin kenarlarında aşınmalar olmuş ve hem ön hem de arka yüzde kalker tabakası mevcuttur.

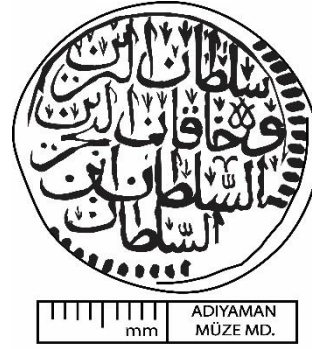
Görsel 19. Ön Yüz

Görsel 20. Arka Yüz

Şekil 19. Ön Yüz

Şekil 20. Arka Yüz

Okunuşu: السلطان
مصطفى بن محمد خان
دام ملكه ضرب في
قسطنطينيه
١١٠٦

(Es-sultan
Mustafa bin Mehmed Han
Dame Mülkehu duribe fi
Kostantiniye
H.1106)

Anlamı: Mehmed Han'ın oğlu Sultan
Mustafa
Mülkü devamlı olsun, Kostantiniye'de
darp edildi.
M.1695

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
(Es) Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

6.9. III. Ahmed Dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730) Sikkeleri

Osmanlı Devleti'nin 23. Padişahı olan III. Ahmed, II. Mustafa'dan sonra tahta geçmiştir. Bu dönemde devlette sükunet sağlanmıştır. Lale Devriyle başlatılan eğlencelerin yanında, ilk defa matbaa kullanılmış ve kütüphanelerde halka açılmıştır. III. Ahmed tahtı henüz hayattayken I. Mahmud'a bırakmıştır¹⁴⁰.

Bu dönemde bahsedilmesi gereken birçok yenilik olmuştur. Sikkelerin daha iyi standartlara ulaştığı görülmektedir. Cedid eşrefi altınlarının 3, 4, 5, 7 ve 10'lukları darp edilmiştir. İlk kez bu dönemde darp edilen zeri mahbub ve yarım zeri mahbublar, eşrefi altınlarına benzemektedir. Darp yeri olarak, "İslambol" adının da bu dönemde sikkelerde yer aldığı görülmektedir. Daha önceki dönemlerde kullanılan bazı darphaneler kapatılmış ve Tebriz, Tiflis ve Revan'da yeni darphaneler açılmıştır¹⁴¹.

¹⁴⁰ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 6\1990-1992.

¹⁴¹ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 191.

Katalog No: 11

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3869

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 3870, 3871, 3872, 3873.

Görsel No: 21-22

Şekil No: 21-22

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Eşrefi

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 23 mm, Ağırlık: 3,44 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde üst tarafta padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı ve altında darp tarihi yer almaktadır. Tuğra ve yazı kompozisyonunu, “ف”(fi) ve “ب”(be) harfinin kuyruğu uzatılarak elde edilen iki silme ile birbirinden ayrılmıştır. Sikke testere dişı şeklinde oluşturulan bir bordürle sonlandırılmıştır. Sikkenin ön yüzünde palmet saadet düğümü ve ok ucu motifleri görülmektedir.

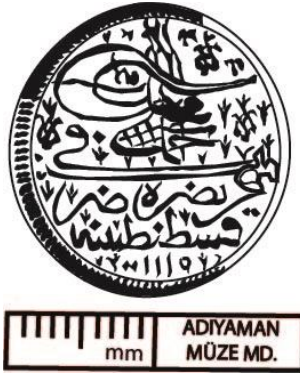
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. İkinci satırın başında ve üçüncü satırın sonunda birer saadet düğümü motifi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunda satırlar yatay silmelerle birbirinden ayrılmıştır ve içerisinde ok ucu ve palmet motifleri yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun etrafını, ön yüzde olduğu gibi önce düz dairevi formlu bordür ve sonrasında inci dizilerinden oluşturulan bordür ile çevrelemektedir. Sikke deliklidir.

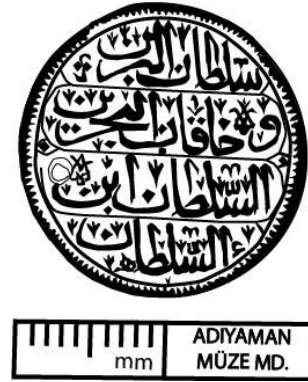
Görsel 21. Ön Yüz

Görsel 22. Arka Yüz

Şekil 21. Ön Yüz

Şekil 22. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد بن محمد خان
نالمظافر دانما
عز نصره ضرب قي
قسطنطينيه
١١١٥

(Şah Ahmed bin Mehmed Han
el-Muzaffer Daima
Azze Nasrahu Duribe fi
Kostantiniyye
H.1115)

Anlamı: Mehmed Han'ın oğlu Şah
Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
Konstantiniyye'de darp edildi.
M. 1703

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
(Es) Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 12

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3831

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780, 3781, 3782, 3783, 3784, 3785, 3786, 3787, 3788, 3789, 3790, 3791, 3792, 3793, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803, 3804, 3805, 3806, 3807, 3808, 3809, 3810, 3811, 3812, 3813, 3814, 3815, 3816, 3817, 3818, 3819, 3820, 3821, 3822, 3823, 3824, 3825, 3826, 3827, 3828, 3829, 3830, 3832, 3833, 3834, 3835, 3836, 3837, 3838, 3839, 3840, 3841, 3842, 3843, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3849, 3850, 3851, 3852, 3853, 3854, 3855.

Görsel No: 23-24

Şekil No: 23-24

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Fındık

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 19 mm, **Ağırlık:** 3.45 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde ortada padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın etrafı boş bırakılmıştır ve altında bir delik bulunmaktadır. Tuğra, günümüzdeki kalp motifini de andıran fındık dizilerinden oluşturulan dairevi formu bir bordürle çevrelenmiştir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu mevcuttur. Birinci satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılarak birinci ve ikinci satır arasında bir silme görevi görmüştür. Yazı kompozisyonu üzerinde işaret harf bulunmaktadır. Yazı kompozisyonu, fındık dizilerinden oluşturulan dairevi formu bordürle kuşatılmıştır. Sikkenin her iki yüzünde fındık dizilerinden oluşturulmuş bordürde aşınmalar olmuş ancak genel anlamda sikke çok iyi durumdadır. Sikke deliklidir.

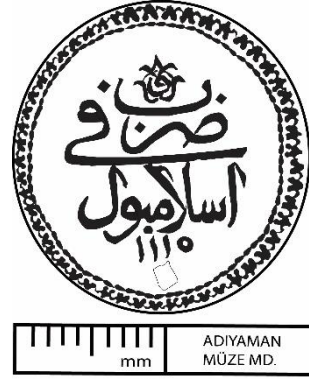
Görsel 23. Ön Yüz

Görsel 24. Arka Yüz

Şekil 23. Ön Yüz

Şekil 24. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد
بن محمد خان
المظفر دائما

(Şah Ahmed
bin Mehmed Han
el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mehmed Han oğlu
Şah Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ضرب في
اسلامبول
1115

(Duribe Fi
İslambol
H. 1115)

Anlamı: İstanbul'da darp edilmiştir.
M. 1703

Katalog No: 13

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3864

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 3859, 3860, 3861, 3862, 3863, 3865, 3866, 3867, 3868.

Görsel No: 25-26

Şekil No: 25-26

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: Mısır

Cins: Fındık

Malzeme: Altın

Ölçüler: **Çap:** 19 mm, **Ağırlık:** 3,48 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada III. Ahmed'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın etrafı boş bırakılmıştır ve tuğranın altında bir delik açılmıştır. Tuğrayı fındık dizilerinden oluşturan dairevi formlu bordür kuşatmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış üç satır yazı ve altında darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonu üzerinde saadet düğümü motifi yer almaktadır. Birinci satırın sonunda bulunan “ف”(fi) harfinin kuyruğu uzatılmış, birinci ve ikinci satır arasında bir silme görevi görmüştür. Yazı kompozisyonunu ön yüzdeki gibi fındık dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bordürle çevrelenmiştir. Sikkede bir delik görülmektedir.

Görsel 25. Ön Yüz

Görsel 26. Arka Yüz

Şekil 25. Ön Yüz

Şekil 26. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد
بن محمد خان
المظفر دائما

(Şah Ahmed
bin Mehmed Han
el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Şah
Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ضرب في
مصر
سنة
١١١٥

(Duribe Fi
Mısır
Sene
H. 1115)

Anlamı: Mısır'da darp edilmiştir.
Sene
M. 1703

Katalog No: 14

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3858

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 3856, 3857.

Görsel No: 27-28

Şekil No: 27-28

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Yarım Fındık

Malzeme: Altın

Ölçüler: **Çap:** 14 mm, **Ağırlık:** 1,73 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada III, Ahmed'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın etrafı tamamen boş bırakılmıştır. Tuğranın sağında bir delik açılmıştır. Tuğranın etrafı ilk önce dairevi formlu burmalı bir bordürle sonrasında fındık dizileri ile oluşturulan bir bordürle kuşatılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı kompozisyonu ve darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun üstünde çerçeve içinde işaret harf görülmektedir. Birinci satırın sonunda bulunan “ف”(fi) harfinin kuyruğu uzatılarak birinci ve ikinci satır birbirinden ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu ön yüzdeki gibi ilkin burmalı bir bordür ve sonrasında fındık dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bir bordürle kuşatılmıştır. Sikkenin kenarlarında aşınmalar mevcuttur. Sikke deliklidir.

Görsel 27. Ön Yüz

Görsel 28. Arka Yüz

Şekil 27. Ön Yüz

Şekil 28. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد
بن محمد خان المظفر دائما

(Şah Ahmed
bin Mehmed Han
el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Şah
Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin

Okunuşu: ضرب في
اسلامبول
1115

(Duribe Fi
İslambol
H. 1115)

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M. 1703

Katalog No: 15

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 15080

Müzeeye Geliş Şekli:

Müzeeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 406, 2803, 4684, 8097, 10076, 10676, 14875, 14913, 14916, 14918, 14919, 14920, 14921, 14924, 14925, 14926, 14929, 14932, 14933, 15132, 15133, 15135, 15136, 15137, 15138, 15142, 15147, 15934, 16874.

Görsel No: 29-30

Şekil No: 29-30

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Zolta

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 38 mm, Ağırlık: 19.66 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu mevcuttur. Birinci satırın başında saadet düğümü motifi yer almaktadır. Üçüncü satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sola doğru uzatılmıştır. Yazı kompozisyonu içerisinde ok ucu ve palmet motifi bulunmaktadır. Yazı kompozisyonunun etrafında düz dairevi formlu bir bordür ve sonrasında inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordür gelmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kompozisyonu bulunmaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde ok ucu ve palmet motifi, ikinci ve üçüncü satırda birer saadet düğümü motifi bulunmaktadır. Yazı kompozisyonunu ilkin düz dairevi formlu bir bordür sonrasında inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordür çevrelemektedir. Sikkede aşınmalar mevcuttur.

Görsel 29. Ön Yüz

Görsel 30. Arka Yüz

Şekil 29. Ön Yüz

Şekil 30. Arka Yüz

Okunuşu: السلطان احمد بن محمد خان
دامه ملكه ضرب في
قسطنطينيه
١١١٥

(Es -Sultan
Ahmed bin Mehmed Han
Dame Mülkehu Duribe fi
Kostantiniyye
H.1115)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Sultan
Ahmed
Mülkü daim olsun Konstantiniye'de
darp edildi.
M.1703

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
(Es) Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakamı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 16
Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi
Envanter Numarası: 10505
Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(M. Hakkı Görgün)
Müzeye Geliş Tarihi: 25.01.1999
Müzedeki Yeri: Depo
Benzer Örnek Envanter No: 4403, 4852, 6444.
Görsel No: 31-32
Şekil No: 31-32
Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)
Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)
Darp Yeri: Konstantiniyye
Cins: Yarım Zolta
Malzeme: Gümüş
Ölçüler: **Çap:** 27 mm, **Ağırlık:** 8.55 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine ait olan sikkenin ön yüzü sülüs hatla yazılmış beş satırlık bir yazı kompozizyonundan oluşmaktadır. İlk satırın başında küçük bir saadet düğümü motifi yer almaktadır. Yazı içerisinde ok ucu ve palmet motifleri görülmektedir. Darp tarihinin yer aldığı beşinci satırın başında ve sonunda ok ucu motifi yer almaktadır. Dördüncü satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılıp üçüncü ve dördüncü satırları birbirinden ayrılmıştır. Sikke sol tarafta görülen, ince bir daire şeklinde düzenlenmiş bordür ve bu bordürü çevreleyen testere dişı motifinden oluşan bir bordürle son bulmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonuna sahiptir. Yazı kompozisyonunun ikinci satırının birinci harfinden sonra ve üçüncü satırın son harfinin üzerinde saadet düğümü motifi bulunmaktadır. Yazı içerisinde ok ucu ve palmet motifleri görülmektedir. Dördüncü satırın sonunda hakkak işareti bulunmaktadır. Sikke ince bir daire şeklinde düzenlenmiş bordür ve bu bordürü çevreleyen testere dişı motifinden oluşan bir bordürle son bulmaktadır. Bu iki dış bordürden çok az bir kısmı görülmektedir.

Görsel 31. Ön Yüz

Görsel 32. Arka Yüz

Şekil 31. Ön Yüz

Şekil 32. Arka Yüz

Okunuşu: السلطان
احمد بن محمد خان
دامه ملکه ضرب قي
قسطنطينيه
١١١٥

(Es -Sultan
Ahmed bin Mehmed Han
Dame Mülkehu Duribe fi
Kostantiniyye
H.1115)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Sultan
Ahmed
Devleti daim olsun Konstantiniye’de
darp edildi.
M.1703

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 17

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3129

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 21.03. 1986

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3163, 3191.

Görsel No: 33-34

Şekil No: 33-34

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 39 mm, **Ağırlık:** 21,08 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine ait olan sikkenin ön yüzü, en üst tarafta III. Ahmed'in tuğrası ve sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Tuğranın sağ üst köşesinde gülbezek ve sol üst köşede de saadet düğümü motifi vardır. Yazı kompozisyonunun ilk satırının başında ve sonunda birer saadet düğümü motifi bulunmaktadır. İlk satırda “ف” harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Sikke üzerinde palmet ve ok ucu motifleri görölmektedir. En alt satırda tarih kısmının hemen başında sikke üzerinde delik açılmıştır. Sikke en dışta ince daire şeklinde bir bordür ve ardından inci dizilerinden oluşan bordürle son bulmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü, sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Yazı kompozisyonunun ikinci satırının birinci harfinden sonra ve üçüncü satırın son harfinin üzerinde saadet düğümü motifi bulunmaktadır. Sikke üzerinde ok ucu motifleri görölmektedir. Sikke en dışta ince daire şeklinde bir bordür ve ardından inci dizilerinden oluşan bordürle son bulmaktadır. Sikkede delik vardır. Sikke iyi durumdadır ancak kararma ve üzerinde sarı bir katman mevcuttur.

Görsel 33. Ön Yüz

Görsel 34. Arka Yüz

Şekil 33. Ön Yüz

Şekil 34. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد بن محمد خان المظفر
دانما
ضرب في
قسطنطينيه
١١١٥

(Şah Ahmed bin Mehmed Han el-
Muzaffer Daima
Duribe fi
Konstantiniye
H.1115)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Şah
Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin İstanbul'da
darp edildi.
M.1703

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakamı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 18

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 7191

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 08.06.1995

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2301, 2818, 4779, 8123, 8875, 8876, 8877, 14167.

Görsel No: 35-36

Şekil No: 35-36

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M. 1703)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 14 mm, **Ağırlık:** 0,50 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde III. Ahmed'in tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağ üst köşesinde saadet düğümü motifi bulunmaktadır. Tuğranın sol üst tarafında bir tane ve sol alt tarafında iki tane olmak üzere sivilize çiçek motifi görülmektedir. Tuğrayı, daire şeklindeki bir bordür ile bu bordürü çevreleyen testere dişi bordür kuşatmaktadır. Sikkede görülen aşınma nedeniyle testere dişi bordür, sağ üst tarafta çok az farkedilmektedir.

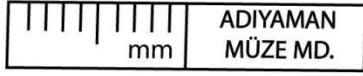
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış üç satırlık bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonunun hemen üstünde birkaç noktadan ibaret bir şekil görünmektedir ancak aşınmadan dolayı tam olarak ne olduğu anlaşılmamaktadır. İlk satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonunu daire şeklindeki bir bordür ile bu bordürü çevreleyen testere dişi motifinden oluşturulan bordür kuşatmaktadır. Sikkede deformasyonlar görülmektedir.

Görsel 35. Ön Yüz

Görsel 36. Arka Yüz

Şekil 35. Ön Yüz

Şekil 36. Arka Yüz

Okunuşu: شاه احمد بن محمد خان
المظفر دانما

(Şah Ahmed
bin Mehmed Han
el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mehmed Han oğlu Şah
Ahmed
(Allah) zaferini daim etsin

Okunuşu: ضرب في
قسطنطينيه
١١١٥

Duribe fi
Konstantiniye
H.1115

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M.1703

Katalog No: 19

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8879

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(M. Hakkı Görgün)

Müzeye Geliş Tarihi: 10.07.1998

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 4778.

Görsel No: 37-38

Şekil No: 37-38

Dönemi: III. Ahmed (H. 1115-1143\M. 1703-1730)

Darp Tarihi: H. 1115(M.1703)

Darp Yeri: İslambol

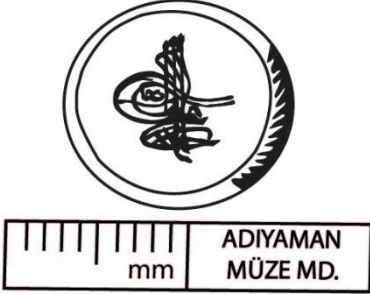
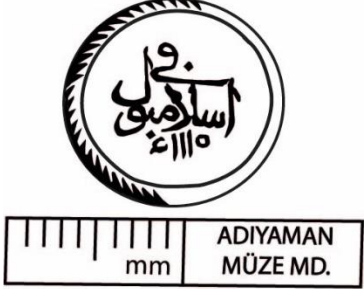
Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 13 mm, **Ağırlık:** 0.40 gr

Ön Yüz: III. Ahmed dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde padişahın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın etrafı boş bırakılmıştır. Tuğranın etrafını etrafını ince dairevi formlu bir bordür ve bu bordürü çevreleyen eğik çizgilerden oluşan bir bordür kuşatmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde, sülüs hatla yazılmış sikkenin darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun etrafını ince dairevi formlu bir bordür ve bu bordürü çevreleyen eğik çizgilerden oluşan bir bordür kuşatmaktadır. Sikkede aşınmalar olmuş ancak genel anlamda iyi durumdadır.

 <p style="text-align: center;">Görsel 37. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Görsel 38. Arka Yüz</p>
 <p style="text-align: center;">Şekil 37. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Şekil 38. Arka Yüz</p>
<p>Okunuşu: شاه احمد بن محمد حان المظفر دانما</p> <p>(Şah Ahmed bin Mehmed Han el-Muzaffer Daima)</p> <p>Anlamı: Mehmed Han oğlu Şah Ahmed (Allah) zaferini daim etsin</p>	<p>Okunuşu: في اسلامبول ١١١٥</p> <p>(Fi İslambol H.1115)</p> <p>Anlamı: İstanbul M.1703</p>

6.10. I. Mahmud Dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754) Sikkeleri

Saltanatı M. 1730 ve M. 1754 yılları arasında süren I. Mahmud, tahta çıktığında hazinede cülus bahşişini karşılayacak para olduğundan sorunsuz bir şekilde askerlere dağıtılmıştır. Bu dönemde III. Ahmed devrinde başlamış olan isyanlar bastırılmıştır¹⁴².

Sultan I. Mahmud'un H. 1143 (M. 1730) darp tarihli sikkelerinden tuğralı akçeleri sadece İstanbul'da, kuruşları ise Gümüşhane, Gence, İstanbul, Kars ve Tiflis'te darp edilmiştir. Tuğralı olan kuruşlarının üzerinde "Sultanü'l-berreyni ve Hak-nü'l-bahreyni es Sultan ibnu's-Sultan" övgü cümleleri yer almaktadır. Bir de İstanbul'da darp edilen kuruşların üzerinde Konstantiniye adı kullanılırken beşliklerde İslambol adının da darp yeri olarak kullanıldığı görülmektedir. I. Mahmud'un Tunus'da darp edilen tuğrasız beşliklerinde "Azze Nasrahu" ibaresi vardır¹⁴³.

Bu dönemde, darp yeri olarak "İslambol" isminin kullanıldığı "Fındıklı" olarak da adlandırılan "Cedid İstanbul" ve "Zeri Mahbub'lar", Mısır'da tuğralı "Mısır Tuğralısı" ve "Mısır Zincirlisi" ve Cezayir, Trablusgarp ve Tunus'da da "Sultaniler(Tek, yarım ve çeyrek)" darp ettirilmiştir. Bezeme bakımından zengin olan Fındıklı'nın yarımlikları ve katları da mevcuttur. "Zeri Mahbub'lar" ise ilk önce III. Ahmed dönemindekilerle aynı darp edilmiş ve daha sonra değiştirilerek "Cedîd Zer-i Mahbûb" adını almışlardır¹⁴⁴.

¹⁴² Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 6\2102.

¹⁴³ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1539.

¹⁴⁴ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\ 1549-1550.

Katalog No: 20

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3924

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3901, 3903, 3905, 3909, 3912, 3915, 3917, 3922, 3923, 3926, 3927, 3928, 3929, 3932, 3933, 3934, 3941, 3942, 3946, 3951.

Görsel No: 39-40

Şekil No: 39-40

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Zer-i Mahbub

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 20 mm, Ağırlık: 2,60 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde üstte I. Mahmud'un tuğrası, altta sülüs hatla yazılmış dua ibaresi, darp yeri ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu yer almaktadır. Tuğranın sağında iki tane ok ucu motifi arasında saadet düğümü motifi yer almaktadır. "ف"(fi) harfinin solunda bir ok ucu motifi yer almaktadır ve yine "ف"(fi) harfinin kuyruğu uzatılarak tuğra ve yazı kompozisyonu birbirinden ayrılmıştır. Bu kompozisyonu ilkin düz dairevi formlu bir bordür ve sonra inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordür kuşatmaktadır. Sikkenin sağında delik açılmış, üst kısmında bir kırılma olmuştur.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kompozisyonu mevcuttur. Satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır. Üçüncü satırın sonunda işaret harf bulunmaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde ok ucu motifleri görülmektedir. Yazı kompozisyonu öncelikle düz dairevi formlu bordürle ve sonra çoğu aşınmış olan inci dizili bordürle çevrelenmiştir.

Görsel 39. Ön Yüz

Görsel 40. Arka Yüz

Şekil 39. Ön Yüz

Şekil 40. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دانما
عز نصره ضرب في
اسلامبول
١١٤٣

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima
Azze Nasrahu Duribe Fi
İslambol
H. 1143)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es –Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 21

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3925

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3876, 3877, 3878, 3882, 3883, 3884, 3885, 3886, 3888, 3889, 3890, 3891, 3892, 3893, 3894, 3904, 3907, 3914, 3930, 3935, 3936, 3952, 3967.

Görsel No: 41-42

Şekil No: 41-42

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Zer-i Mahbub

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 20 mm, **Ağırlık:** 2.63 gr

Ön Yüz: I. Mahmud dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde, üstte padişahın tuğrası ve tuğranın altında sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihi yer almaktadır. Tuğranın sağında iki ok ucu motifi arasında beş kollu yıldız motifi yer almaktadır. Tuğra ve yazı kompozisyonunu, öncelikle düz dairevi formlu bir bordürle, sonrasında inci dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bir bordür çevrelemektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık padişaha övgü cümleleri yer almaktadır. Her satır birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu içerisinde beş kollu yıldız, ok ucu ve palmet motifleri yer almaktadır. Üçüncü satırın sonunda yazının üzerine işaret harf konulmuştur. Yazı kompozisyonu etrafında inci dizilerinden oluşturulmuş dairevi formlu bordür yer almaktadır. Sikkede delik bulunmaktadır.

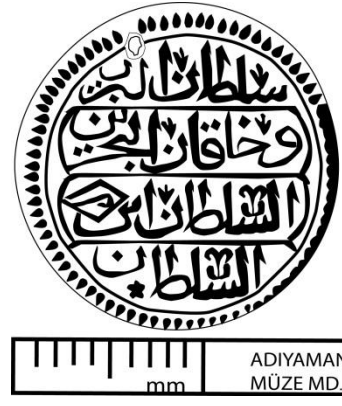
Görsel 41. Ön Yüz

Görsel 42. Arka Yüz

Şekil 41. Ön Yüz

Şekil 42. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دائما
عز نصره ضرب في
اسلامبول
١١٤٣

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima
Azze Nasrahu Duribe Fi
İslambol
H. 1143)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es-Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 22

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3950

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3880, 3895, 3906, 3908, 3910, 3911, 3913, 3918, 3920, 3921, 3931, 3937, 3938, 3939, 3940, 3943, 3944, 3945, 3947, 3948, 3949, 3953, 3954, 3955, 3957, 3958, 3960, 3963, 3964, 3965, 3966, 3968, 3969, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 3975, 3976, 3977, 3978, 3980.

Görsel No: 43-44

Şekil No: 43-44

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Zer-i Mahbub

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 19 mm, **Ağırlık:** 2.59 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde inci dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bordür içerisinde üst kısımda, I. Mahmud'un tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında sülüs hatla yazılmış yazı kompozisyonu mevcuttur. Tuğranın sağında üstte iki ok ucu motifi arasında saadet düğümü, altta gülbezek motifi ve tuğranın solunda saadet düğümü motifi görülmektedir. Darp yerinin hem sağına hem de soluna birer yaprak motifi yerleştirilmiştir. Tuğra ve yazı kompozisyonu, “ف”(fi) harfinin kuyruğu uzatılarak elde edilen bir silmeyle birbirinden ayrılmıştır.

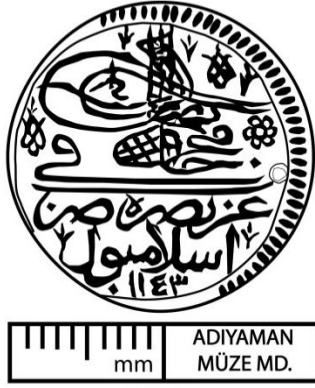
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde inci dizilerinden oluşturulmuş dairevi formlu bordür içerisinde, sülüs hatla yazılmış dört satırlık padişaha övgü cümleleri yer almaktadır. Yazı kompozisyonu içerisinde palmet, ok ucu ve saadet düğümü motifi ve üçüncü satırın sonuna da işaret harf konulmuştur. Satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır. Sikkenin kenarlarında aşınmalar meydana gelmiş ve sikkede delik açılmıştır.

Görsel 43. Ön Yüz

Görsel 44. Arka Yüz

Şekil 43. Ön Yüz

Şekil 44. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دائما
عز نصره ضرب في
اسلامبول
١١٤٣

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima
Azze Nasrahu Duribe Fi
İslambol
H. 1143)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.
Allah'ın aziz yardımı onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 23

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3874

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 541, 3875, 3881, 3887.

Görsel No: 45-46

Şekil No: 45- 46

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Zer-i Mahbub

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 20 mm, **Ağırlık:** 2.63 gr

Ön Yüz: I. Mahmud dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde üstte padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında altı kollu yıldız motifi yer almaktadır. Tuğranın altında sülüs hatla yazılmış dua ibaresi, darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Tuğra ve yazı kompozisyonu, ilkin düz dairevi formlu bordür ile sonrasında inci dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bordür ile çevrelenmiştir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış dört satırlık padişaha övgü cümleleri yer almaktadır. Satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu içerisinde ikinci satırın başında ok ucu motifi ve üçüncü satırın sonunda yazının üstünde işaret harf yer almaktadır. Yazı kompozisyonu ön yüzdeki gibi düz dairevi formlu ve inci dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bordürle çevrelenmiştir.

Görsel 45. Ön Yüz

Görsel 46. Arka Yüz

Şekil 45. Ön Yüz

Şekil 46. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دانما
عز نصره ضرب في
اسلامبول
١١٤٣

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima
Azze Nasrahu Duribe Fi
İslambol
H. 1143)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 24

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3956

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3879, 3916, 3919, 3959, 3961, 3962.

Görsel No: 47-48

Şekil No: 47-48

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Fındık

Malzeme: Altın

Ölçüler: Çap: 19 mm, **Ağırlık:** 3,47 gr

Ön Yüz: I. Mahmud dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde ortada padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğların her iki yanında ve tuğranın altında rumi ve yapraklarla beraber zenginleştirilen gülbezek motifi, tuğranın sağında ve solunda bir tane saadet motifi ve sol üst köşede bir yaprak motifi görülmektedir. Sikkenin solunda bir delik açılmıştır. Bu kompozisyon önce düz dairevi form bir bordürle, sonra fındık dizilerinden oluşan dairevi formlu bordürle kuşatılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu bulunmaktadır. Birinci satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satır birbirinden ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu üzerinde işret harf bulunmaktadır ve yazı kompozisyonunun etrafında palmet ve ok ucu motifleri görülmektedir. Sikkenin ön yüzü de arka yüz gibi önce düz dairevi bir bordürle ve sonrasında gelen fındık dizilerinden oluşan dairevi formlu bordürle sonlandırılmıştır.

Görsel 47. Ön Yüz

Görsel 48. Arka Yüz

Şekil 47. Ön Yüz

Şekil 48. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان بن مصطفى
المظفر دائما

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin

Okunuşu: ضرب في
اسلامبول
١١٤٣

(Duribe fi
İslambol
H. 1143)

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Katalog No: 25

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 3979

Müzeye Geliş Şekli: Hafriyat Kazısından

Müzeye Geliş Tarihi: 09.03.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3902.

Görsel No: 49-50

Şekil No: 49-50

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Yarım Fındık

Malzeme: Altın

Ölçüler: **Çap:** 15 mm, **Ağırlık:** 1,73 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada I. Mahmud'un tuğrası yer almaktadır. Tuğranın etrafında yapraklarla zenginleştirilmiş gülbezek, saadet düğümü ve ok ucu motifleri yerleştirilmiştir. Bu kompozisyon öncelikle düz dairevi formlu bir bordürle ve devamında gelen çoğu aşınmış bordürle sonlandırılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında sülüs hatla yazılmış darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Birinci satırın sonunda bulunan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılarak birinci satır ve ikinci satır birbirinden ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu üzerinde işaret harf ve etrafında ise palmet ve ok ucu motifleri görölmektedir. Yazı kompozisyonu düz dairevi bordürle bordürle kuşatılmıştır. Sikkenin kenar bordürleri aşınmıştır. Sikke deliklidir.

 <p style="text-align: center;">Görsel 49. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Görsel 50. Arka Yüz</p>
 <p style="text-align: center;">Şekil 49. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Şekil 50. Arka Yüz</p>
<p>Okunuşu: محمود خان بن مصطفى المظفر دانما</p> <p>(Mahmud Han bin Mustafa el-Muzaffer Daima)</p> <p>Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han (Allah) zaferini daim etsin</p>	<p>Okunuşu: ضرب في اسلامبول ١١٤٣</p> <p>(Duribe fi İslambol H. 1143)</p> <p>Anlamı: İstanbul'da darp edildi. M. 1730</p>

Katalog No: 26

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 2810

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 06.05.1985

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 3171, 3394, 3421, 5159, 8874.

Görsel No: 51-52

Şekil No: 51-52

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143 (M. 1730)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 16 mm, **Ağırlık:** 0,56 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünün ortasında I. Mahmud'un tuğrası bulunmaktadır. Bu kompozisyonu, aralarında boşluk bırakılmaksızın dizilen inci dizilerinden oluşturulan dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır.

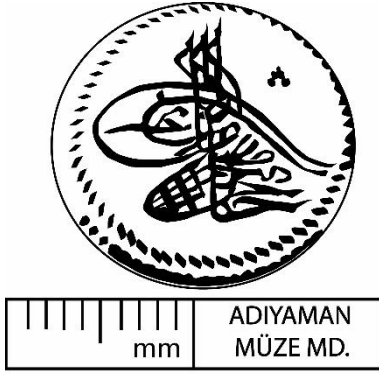
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu mevcuttur. Yazı kompozisyonunun üzerinde bir çiçek motifi görülmektedir. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu uzatılarak birinci ve ikinci satır arasında bir şerit oluşturulmuştur. Yazı kompozisyonu inci dizilerinden oluşturulan bordür kuşatmaktadır. Sikkenin hem ön hem de arka yüzünde aşınmalar ve silinmeler olmuş ve yüzey patina tabakası ile kaplanmıştır.

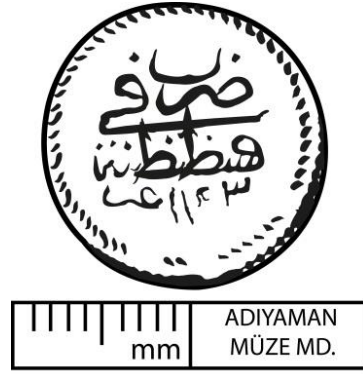
Görsel 51. Ön Yüz

Görsel 52. Arka Yüz

Şekil 51. Ön Yüz

Şekil 52. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دائما

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ضرب في
قسطنطينيه
١١٤٣

(Duribe fi
Konstantiniye
H.1143)

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M. 1730

Katalog No: 27

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 599

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Abuzer Narin)

Müzeye Geliş Tarihi: 04.02.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 453, 552, 1193, 3163, 5722, 15621, 17769.

Görsel No: 53-54

Şekil No: 53-54

Dönemi: I. Mahmud (H. 1143-1168\M. 1730-1754)

Darp Tarihi: H. 1143(M.1730)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 39 mm, **Ağırlık:** 19, 89 gr

Ön Yüz: I. Mahmud dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzü, en üstte padişahın tuğrası ve sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Tuğranın sağ üst köşesinde rumilerle zenginleştirilmiş bir gülbezek ve sol üst ve alt köşede de saadet düğümü motifi vardır. Yazı kompozisyonun ilk satırının başında ve sonunda birer saadet düğümü motifi bulunmaktadır. İlk satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Tuğra ve yazı ilk önce örgü biçimindeki bordürle ve sonra inci dizili bordürle kuşatılmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü, sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Satırlar yatay silmelerle birbirinden ayrılmıştır. Yazı kompozisyonunun ikinci satırının başında saadet düğümü motifi bulunmaktadır. Sikke üzerinde palmet ve ok ucu motifleri görülmektedir. Yazı kompozisyonu ilk önce örgü biçimindeki bordürle ve sonra inci dizili bordürle kuşatılmaktadır. Sikke genel anlamda iyi durumdadır ancak dıştaki bordürler aşınmış ve deforme olmuştur.

Görsel 53. Ön Yüz

Görsel 54. Arka Yüz

Şekil 53. Ön Yüz

Şekil 54. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن مصطفى المظفر دانما
ضرب في
قسطنطينيه
١١٤٣

(Mahmud Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima
Duribe fi
Konstantiniye
H.1143)

Anlamı: Mustafa oğlu Mahmud Han
(Allah) zaferini daim etsin.
İstanbul'da darp edildi.
M.1730

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

6.11. III. Osman Dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757) Sikkeleri

Sultan III. Osman'ın saltanat dönemi üç yıla yakın çok kısa sürmüş olduğundan sikkelerde herhangi bir farklılık yapmak için fırsat bulunamamış olabilir. Bu dönemin sikkeleri daha önceki padişah dönemlerinde darp edilen sikkelerle aynı şekilde darp edilmişlerdir¹⁴⁵.

III. Osman döneminde İstanbul, Mısır, Trablusgarp, Cezayir ve ilk defa Ar'ar'da sikke darp ettirilmiştir. İstanbul darplı olan altın sikkelerde "İslambol" ve gümüş sikkelerde ise "Konstantiniye" adı kullanılmıştır. Bu dönemde İstanbul'da 10 "Zeri Mahbub" ağırlığında oval bir sikke darp edilmiştir¹⁴⁶.

Sultan III. Osman'ın tahta çıkış tarihi olan H. 1168 (M. 1754) tarihinde darp ettirdiği tuğralı, akçe ve kuruşları sadece İstanbul'da darp edilmiştir. Bu dönemde İstanbul ve Mısır'da darp edilmiş tuğralı olan paraları da vardır¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 207.

¹⁴⁶ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2013), 7\2260.

¹⁴⁷ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1539.

Katalog No: 28

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4152

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 05.10.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 55-56

Şekil No: 55-56

Dönemi: III. Osman (H. 1168-1171\M. 1754-1757)

Darp Tarihi: H. 1168(M. 1754)

Darp Yeri: Mısır

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 16 mm, **Ağırlık:** 0,86 gr

Ön Yüz: III. Osman dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde sadece padişahın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın etrafı sadece sağ tarafta görülebilen düz dairevi formlu bir bordür ve bu bordürü çevreleyen inci dizilerinden oluşturulan bir bordürle kuşatılmıştır.

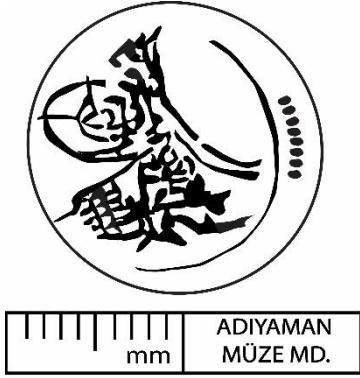
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu bulunmaktadır. En üstte yazı kompozisyonunun üstünde “٥”(5) rakamı okunmaktadır. İlk satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonunun etrafı daire formlu düz bir bordür ve bu bordürü çevreleyen inci dizilerinden oluşturulan bir bordürle kuşatılmıştır. İnci dizili bordür sol üst köşede çok az farkedilmektedir. Sikkede çok fazla deformasyonlar görülmektedir.

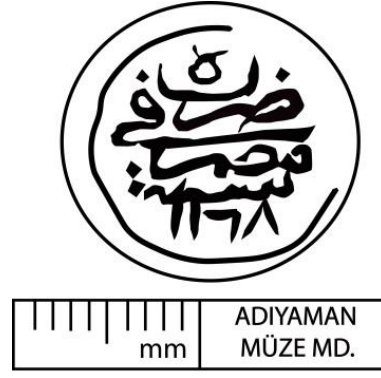
Görsel 55. Ön Yüz

Görsel 56. Arka Yüz

Şekil 55. Ön Yüz

Şekil 56. Arka Yüz

Okunuşu: عثمان خان
بن مصطفى المظفر دائما

(Osman Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mustafa oğlu Osman Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ٥
ضرب في
مصر
سنة
١١٦٨
(5
Duribe fi
Mısır
Sene
H. 1168)

Anlamı: 5
Mısır'da darp edildi.
Sene
M. 1754

6.12. III. Mustafa Dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774) Sikkeleri

Osmanlı Devletinin hakimiyetinde olan Basra’da kullanılan ve “larin” adı verilen sikke, III. Mustafa adına darp edilmiştir. Bu dönemde belli başlı darphaneler dışında hepsi kapatılmış ve sadece yedi tane darphane aktif kullanılmıştır. İstanbul darphanesi de artık saray bünyesinde varlığını devam ettirmiştir. Bu dönemde görülen önemli yeniliklerden biri de sikke üzerinde yer alan işaret harflerin kaldırılmasıdır. Bunun yerine sikkenin hangi tarihte darp edildiği açık bir şekilde verilmiştir. Padişahın darp ettirdiği sikkelerinde, tahta çıkış tarihi ve saltanatının kaçınıcı yılı olduğu yazılmıştır. H. 1180 tarihinden sonra ise yine tahta çıkış tarihi ve hicri tarihin son iki rakamı konulmuştur¹⁴⁸. Kataloğumuzda incelenen III. Mustafa dönemi sikkelerinde bu iki farklı uygulama görülmektedir.

İstanbul’da darp edilen bütün sikkeler için “İslambol” adı kullanılmıştır. Osmanlı meskukatında uzun bir süre mangır darp edilmemiş ve bu dönemde bir çok darphanede bakır sikke darp edilmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 7\2296-2297.

¹⁴⁹ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 7\2298-2299.

Katalog No: 29

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 16828

Müzeye Geliş Şekli:

Müzeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 57-58

Şekil No: 57-58

Dönemi: III. Mustafa (H. 1171-1187\M. 1757-1774)

Darp Tarihi: H. 1171(M. 1757)

Darp Yeri: İslambol

Cins: On Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 25 mm, **Ağırlık:** 4,20 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada sadece III. Mustafa'nın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın etrafı tamamen boş bırakılmıştır ve tuğranın tam altında bir delik açılmıştır. Tuğra öncelikle düz dairevi bir bordürle sonra inci dizilerinden oluşan dairevi bir bordürle kuşatılmıştır.

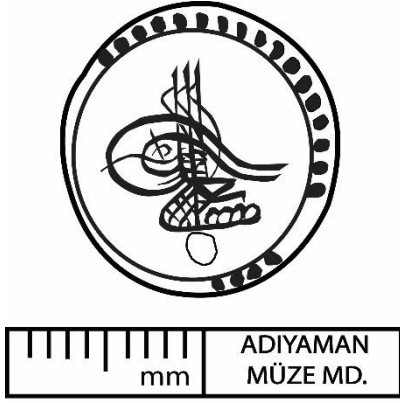
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış yazı kompozisyonu bulunmaktadır. Birinci satırın sonundaki “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış ve birinci ve ikinci satır birbirinden ayrılmıştır. Yazı kompozisyonu ilkin düz dairevi formlu bir bordür sonra inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bir bordürle sonlandırılmıştır. Sikkenin her iki yüzünde de silinmeler olmuştur.

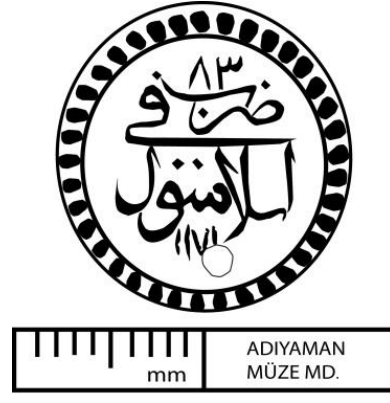
Görsel 57. Ön Yüz

Görsel 58. Arka Yüz

Şekil 57. Ön Yüz

Şekil 58. Arka Yüz

Okunuşu: مصطفى خان
بن احمد المظفر داما

(Mustafa Han
bin Ahmed el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Ahmed oğlu Mustafa Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ضرب في
اسلامبول
١١٧١

(Duribe fi
İslambol
H. 1171)

Anlamı: İstanbul'da darp edildi.
M. 1757

Katalog No: 30

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 10244

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Cengiz Yılmaz)

Müzeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 624, 2630, 2767, 3013, 3386, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3395, 3396.

Görsel No: 59-60

Şekil No: 59-60

Dönemi: III. Mustafa (H. 1171-1187\M. 1757-1774)

Darp Tarihi: H. 1171(M. 1757)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 15 mm, Ağırlık: 0.46 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde III. Mustafa'nın tuğrası bulunmaktadır. Tuğrayı iki dairevi formlu bordür arasına yerleştirilmiş inci dizilerinden oluşan bir bordür kuşatmaktadır. Bu kuşatma bordürü alt kısımlarında aşınmalar meydana gelmiştir. Tuğranın altında bir delik açılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı kompozisyonu bulunmaktadır. En üstte yazıların üstünde rakamı okunmaktadır. İlk satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Sikkenin arka yüzünde yazı kompozisyonunun etrafına ilkin dairevi formlu bir bordür, devamında inci dizilerinden oluşan bir bordür ve bu bordürden sonra da tekrar dairevi formlu bir bordür yerleştirilmiştir. Sikke genel anlamda kötü durumdadır.

Görsel 59. Ön Yüz

Görsel 60. Arka Yüz

Şekil 59. Ön Yüz

Şekil 60. Arka Yüz

Okunuşu: مصطف خان
بن احمد المظفر دانما

(Mustafa Han
bin Ahmed el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Ahmed oğlu Mustafa Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ۵
ضرب في
اسلامبول
۱۱۷۱

(5
Duribe fi
İslambol
H. 1171)

Anlamı: 5
İstanbul'da darp edildi.
M. 1757

6.13. I. Abdülhamid Dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789) Sikkeleri

Osmanlı Devleti'nin 27. Padişahı olan I. Abdülhamid döneminde ülke Rusya ile savaş halinde olduğu için hazine tamamen boşalmış olduğundan cülus bahşisi bu dönemde dağıtılmamıştır. Bu dönemde Osmanlı hakimiyetinden ayrılan yerler olmuştur¹⁵⁰.

Sultan I. Abdülhamid'in İstanbul'da darp edilen altın sikkelerinde "İslambol", gümüş sikkelerinde ise "Konstantiniye" kelimeleri kullanılmıştır. Bu dönemde fındık altınlarında farklı bezeme kompozisyonları kullanılmıştır. Bir de fındığın 3 misli değerinde "Darü's-Saltanati'l-aliyye" baskılı bir sikke darp edilmiştir. Bu dönemde ilk kez darp edilen gümüş oranı düşük 2 kuruşlar darp edilmiştir. I. Abdülhamid döneminde bakır sikkelerde kullanılmıştır. Padişaha ait iki farklı tuğra tipi görülmektedir. Tuğrası, kendisinin adı ve "Şah" unvanı, babasının adı ve "Han" unvanı ve "El-Muzaffer Daima" şeklindedir¹⁵¹.

¹⁵⁰ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 7\2394.

¹⁵¹ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 7\2400-2401.

Katalog No: 31

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4532

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 21.12.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 4776, 11426.

Görsel No: 61-62

Şekil No: 61-62

Malzeme: Gümüş

Dönemi: I. Abdülhamid (H. 1187-1203\M. 1774-1789)

Darp Tarihi: H. 1187(M. 1774)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Çifte Zolta

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 40 mm, Ağırlık: 25,2 gr

Ön Yüz: I. Abdülhamid dönemine ait sikkenin ön yüzünde sülüs hatla yazılmış yazı ve darp tarihinin yer aldığı satırla beraber beş satırlık bir yazı kompozisyonuna sahiptir. İkinci satırda ok ucu motifi görülmektedir. Üçüncü satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, üçüncü ve dördüncü satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonun etrafında önce dairevi formlu bir bordür ve ardından inci dizilerinden oluşan bir bordür gelmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonun ikinci satırında “خ” harfinin üzerinde bir saadet düğümü motifi yer almaktadır. Üçüncü satırın son harfi üzerinde “٨”(8) rakamı okunmakta ve her iki yanında ok ucu motifi bulunmaktadır. Yazı kompozisyonun etrafında önce dairevi formlu bir bordür ve ardından inci dizilerinden oluşan bir bordür gelmektedir. Sikkenin hem ön hem de arka yüzlerin kuşatma bordürlerinden çok az kalmıştır. Sikke çok iyi durumdadır.

Görsel 61. Ön Yüz

Görsel 62. Arka Yüz

Şekil 61. Ön Yüz

Şekil 62. Arka Yüz

Okunuşu: السُّلْطَانُ
عبد الحميد بن احمد خان
دامه ماکه ضرب في
قسطنطينيه
١١٨٧

(Es-Sultan
Abdülhamid bin Ahmed Han
Dame Mülkehu Duribe fi
Konstantiniye
H. 1187)

Anlamı: Sultan
Ahmed Han oğlu Abdülhamid
Mülkü daim olsun İstanbul'da darp
edildi.
M. 1774

Okunuşu: سُلْطَانُ الْبَرِينِ
و خَاقَانَ الْبَحْرَيْنِ
السُّلْطَانُ ابْنُ
السُّلْطَانِ

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 32

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 16826

Müzeye Geliş Şekli:

Müzeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 63-64

Şekil No: 63-64

Malzeme: Gümüş

Dönemi: I. Abdülhamid (H. 1187-1203\M. 1774-1789)

Darp Tarihi: H. 1187(M. 1774)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: On Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 25 mm, Ağırlık: 4,08 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde, üstte I. Abdülhamid'in tuğrası, tuğranın altında sülüs hatla yazılmış iki satır ve darp tarihinden oluşmaktadır. Yazı kompozisyonunun birinci satırının sonunda bulunan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılarak birinci ve ikinci satırın arasında bir şerit oluşturulmuştur.

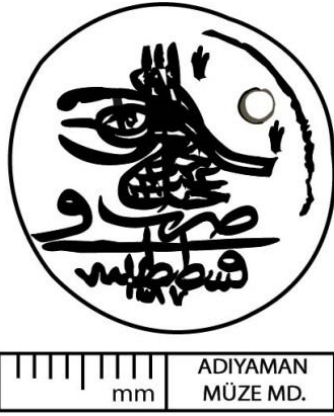
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Satırlar birbirinden yatay silmelerle ayrılmıştır. Sikkenin hem ön hem de arka yüzü fazla aşınmış olduğundan dolayı yazıda silinmeler meydana gelmiştir. Sikkede delik açılmıştır.

Görsel 63. Ön Yüz

Görsel 64. Arka Yüz

Şekil 63. Ön Yüz

Şekil 64. Arka Yüz

Okunuşu: عبد الحميد خان بن احمد
المظفردانما ضرب في
قسطنطينيه
١١٨٧

(Abdülhamid Han
bin Ahmed el-Muzaffer Daima
Duribe fi
Konstantiniyye
H. 1187)

Anlamı: Ahmed oğlu Abdülhamid Han
(Allah) zaferini daim etsin.
Konstantiniyye’de darp edildi.
M. 1774

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es –Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 33

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4131

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (İbrahim Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.04.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 551, 3387, 4154.

Görsel No: 65-66

Şekil No: 65-66

Dönemi: I. Abdülhamid (H. 1187-1203\M. 1774-1789)

Darp Tarihi: H. 1187(M. 1774)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 15 mm, **Ağırlık:** 0,83 gr

Ön Yüz: I. Abdülhamid dönemine ait sikkenin ön yüzünde padişahın tuğrası yer almaktadır. Sadece sol tarafta görülebilen dairevi formlu bir bordür tuğrayı kuşatmaktadır. Sikke çok fazla deform olmuştur.

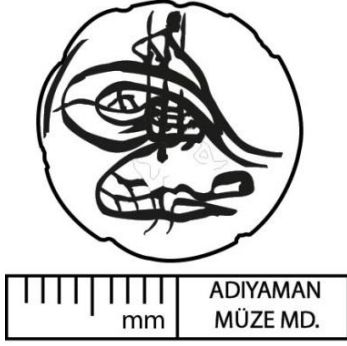
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde darp tarihinin de yer aldığı satırla beraber üç satırlık bir yazı kompozisyonu vardır. İlk satırda “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonunun hemen üstünde “۳”(3) rakamı okunmaktadır. Sikke çok fazla deforme olmasına rağmen, sikkenin alt kısımdan yazı kompozisyonunun ilkin daire formlu bir bordür ve sonrasında inci dizilerinden oluşan bir bordürle kuşatılmış olduğu anlaşılmaktadır.

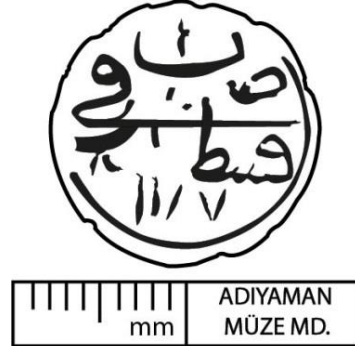
Görsel 65. Ön Yüz

Görsel 66. Arka Yüz

Şekil 65. Ön Yüz

Şekil 66. Arka Yüz

Okunuşu: عبد الحميد خان بن احمد
المظفردانما

(Abdülhamid Han
bin Ahmed el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Ahmed oğlu Abdülhamid Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ۳
ضرب في
قسطنطينيه
۱۱۸۷

(3
Duribe fi
Konstantiniye
H. 1187)

Anlamı: 3
İstanbul'da darp edilmiştir.
M. 1774

6.14. III. Selim Dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807) Sikkeleri

Sultan III. Selim döneminde devletin durumu çok vahimdi. Devam eden savaşlar sebebiyle cülus bahşışını karşılayacak para hazinede yoktu. Sikke darp ettirmek için herkesin elinde bulunan altın ve gümüşten yapılmış olan eşyaların toplatılması istenmiş ama halk razı gelmemiştir¹⁵².

Bu dönemde, İstanbul darplı sikkelerde sadece “İslambol” adı yazılmıştır. III. Selim ilk kez, “iki buçuk kuruş” değerinde “Yüzlük” ismiyle İstanbul ve Trablusgarp’ta sikke darp ettirmiştir. Tuğralı olan bu sikkelerde “Sultanü’l-berreyni ve Hakanü’l-bahreynies-Sultan İbnu’s-Sultan” övgü cümleleri yer almaktadır¹⁵³.

III. Selim, üzerinde “İslambol” darp yeri yazan, tuğralı fındıklar ve birimlerini, üzerinde “Sultanü’l berreyni ve Hak-nü’l bahreyni es-Sultan İbnu’s-Sultan” cümlesi ve “Azze Nasrahu” dua ibaresinin yazılı olduğu tuğralı “Zer-i Mahbûb” ve birimleri darp edilmiştir. Mısır’da tuğralı “Üçlük”, “Çifte”, “Tek”, “Yarım Zer-i Mahbûblar” ve tuğralı Fındıklı altınları, Cezayir ve Trablusgarp’ta “Sultanî” ve yine Trablusgarp’ta “Zer-i Mahbûb” altınlarını darp ettirmiştir. Bu dönemde Tunus’da ise altın sikke darp edilmemiştir¹⁵⁴.

¹⁵² Kolerkılıç, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Para*, 112-114.

¹⁵³ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1540.

¹⁵⁴ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1551.

Katalog No: 34

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4146

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 05.10.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 9694, 16765.

Görsel No: 67-68

Şekil No: 67-68

Dönemi: III. Selim (H.1203-1222\M. 1789-1807)

Darp Tarihi: H. 1203(M. 1789)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Yüz Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 42 mm, **Ağırlık:** 29.60 gr

Ön Yüz: III. Selim dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzü, en üstte III. Selim'in tuğrası ve sülüs hatla yazılmış yazılmış bir satırlık yazı ve darp tarihinin yer aldığı yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Tuğranın sağında ve sol alt köşesinde baklava motifi, yine tuğranın hem sağında hem solunda palmet motifleri görülmektedir. Darp yerinin yer aldığı ilk satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve darp tarihinin bulunduğu ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Darp tarihinin başında ve sonunda birer palmet motifi yer almaktadır. Tuğra ve yazı kompozisyonunun etrafına ilkin dairevi formlu bir bordür, devamında inci dizilerinden oluşan bir bordür ve bu bordürden sonra da tekrar dairevi formlu bir bordür yerleştirilmiştir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık yazı kompozisyonundan oluşmaktadır. Yazı kompozisyonunun ikinci ve üçüncü satırı bir dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış, dikdörtgenin sağ ve solunda kalan boşluklarda yaprak motifi görülmektedir. Yazı kompozisyonu içerisinde palmet motifi görülmektedir. Üçüncü satırın sonundaki harfin üzerinde “١٦”(16) sayısı okunmaktadır. Arka yüzde, yazı kompozisyonunun etrafına ilkin dairevi formlu bir bordür, devamında inci dizilerinden oluşan bir bordür ve bu bordürden sonra da tekrar dairevi formlu bir bordür yerleştirilmiştir.

Görsel 67. Ön Yüz

Görsel 68. Arka Yüz

Şekil 67. Ön Yüz

Şekil 68. Arka Yüz

Okunuşu: سليم خان بن مصطفى المظفر
دانما
ضرب في اسلامبول
١٢٠٣

(Selim Han bin Mustafa el-Muzaffer
Daima
Duribe fi İslambol
H. 1203)

Anlamı: Mustafa oğlu Selim Han
(Allah) zaferini daim etsin
İstanbul'da darp edildi.
M.1789)

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان
(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 35

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 19001

Müzeye Geliş Şekli:

Müzeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 14294.

Görsel No: 69-70

Şekil No: 69-70

Dönemi: III. Selim (H.1203-1222\M. 1789-1807)

Darp Tarihi: H. 1203(M. 1789)

Darp Yeri: İslambol

Cins: Çifte Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 44 mm, **Ağırlık:** 29.81 gr

Ön Yüz: III. Selim dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde III. Selim'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın yanında palmet motifi vardır. Tuğranın etrafına ilkin dairevi formlu bir bordür, devamında inci dizilerinden oluşan bir bordür ve bu bordürden sonra da tekrar dairevi formlu bir bordür yerleştirilmiştir.

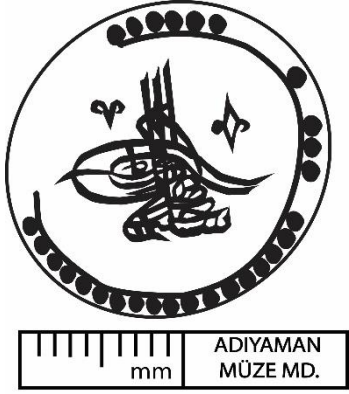
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü, darp yerinin yazıldığı ilk iki satır ve darp tarihinin yer aldığı bir satırın oluşturduğu yazı kompozisyonuna sahiptir. Yazı kompozisyonunun üzerinde “١”(1) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve darp tarihinin bulunduğu ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Arka yüzde yer alan yazı kompozisyonu, ilkin dairevi formlu bir bordür, devamında inci dizilerinden oluşan bir bordür ve bu bordürden sonra da tekrar dairevi formlu bir bordür yerleştirilmiştir. Genel anlamda çok iyi durumda olan sikkenin hem ön yüzünde hem de arka yüzünde kenarlarda aşınmalar olmuştur.

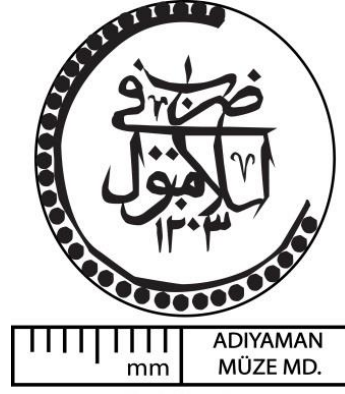
Görsel 69. Ön Yüz

Görsel 70. Arka Yüz

Şekil 69. Ön Yüz

Şekil 70. Arka Yüz

Okunuşu: سليم خان
بن مصطفى المظفر دانما

(Selim Han
bin Mustafa el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mustafa oğlu Selim Han
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ۱
ضرب في
اسلامبول
۱۲۰۳

(1
Duribe fi
İslambol
H. 1203)

Anlamı: 1
İstanbul'da darp edildi.
M.1789

6.15. II. Mahmud Dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839) Sikkeleri

Sultan II. Mahmud devri Osmanlı Devleti için yenilik dönemi olmuştur. Bu dönemde, askeri alanda ıslahatlar yapılmış yeniçeri ocağı kaldırılmış ve batıya öğrenci gönderilmiştir. Tamamen batılılaşma çabaları içinde geçen bu dönemde ilk gazete çıkarılmış ve kıyafet reformu yapılmıştır. II. Mahmud'un darp ettirdiği sikkelere gelince, büyük bir titizlikle darp ettirdiği altın sikkelerinde farklı süsleme kompozisyonları kullanılmıştır. Padişahın saltanatının ilk yıllarında tuğranın sağında lale motif kullanılırken, sonra gül dalı motifi ve en sonunda sultana ait "Adli" unvanı kullanılmıştır. Bu dönemde, "Zeri Mahbub" çeyrekleri, "Mezkur" altınları, "Atik Rumi", "Yazılı Mahmudiye" de denilen "Cedid Rumi", üzerinde "Darülhilafetül Aliye ve Darülhilafetül Seniye" yazılı "Kabe" altını da denilen "Sürre" altını, "Atik Adli", "Cedid Adli", "Sandıklı" veya "Gazi" altını da denilen "Hayriye", "Üçlük" diye de adlandırılan "Rubiye" ve "Yirmilik" diye de tabir edilen "Cedid Mahmudiye" altınları darp edilmiştir. II. Mahmud döneminde bazı altın sikkelerde tuğranın altında altın ayarının rakamla yazılmış olması da bahsedilmesi gereken önemli bir husustur¹⁵⁵.

II. Mahmud döneminde H. 1234 (M. 1818) tarihinden sonra akçe darp edilmemiştir. Bu dönemde İstanbul, Bağdat, Cezayir, Mısır, Trablusgarp ve Tunus'da çok fazla çeşitte ve birimlerde gümüş sikke darp ettirilmiştir¹⁵⁶.

Sultanın bakır paraları ise Bağdat, Trablusgarp, Cezayir, Tunus ve Van'da darp edilmişlerdir. Van'da darp edilen bu bakır paralardan sonra Van şehrinde sikke darp edilmemiştir¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Cüneyt Ölçer, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilen Osmanlı Madeni Paraları* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970).

¹⁵⁶ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1540-1542.

¹⁵⁷ Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2014), 8.

Katalog No: 36

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 485

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 19.10.1981

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 71-72

Şekil No: 71-72

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Akçe

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 19 mm, **Ağırlık:** 1.88 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde ortada II. Mahmud'un tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın etrafında yapraklı bir daldan çıkan gül motifi yerleştirilmiştir. Tuğranın sağ üst köşesinde hem delik açılmış hem de çok aşınma olduğu için gül motifi görülmemektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış ve darp tarihinin yer aldığı üç satırlık yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonunun üzerinde “۲۰”(20) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonun etrafına beş tane, yapraklı bir daldan çıkan gül motifleri yerleştirilmiştir. Sikkede delik açılmış ve deformasyonlar görülmektedir.

Görsel 71. Ön Yüz

Görsel 72. Arka Yüz

Şekil 71. Ön Yüz

Şekil 72. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن عبد الحميد المظفر دائما

(Mahmud Han
bin Abdülhamid el-Muzaffer
Daima)

Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud
Han (Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ٢٠
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٢٣

(20
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1223)

Anlamı: 20
İstanbul'da darp edildi.
M. 1808

Katalog No: 37

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6720

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Hamza Gerçek)

Müzeye Geliş Tarihi: 03.11.1993

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No:

Görsel No: 73-74

Şekil No: 73-74

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 20 mm, **Ağırlık:** 1.10 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde ortada padişahın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağ üst köşesinde II. Mahmud'un mahlası bulunmaktadır. Tuğranın etrafına yerleştirilmiş dört gül motifi bulunmaktadır. Bu düzenlemenin etrafında dal, yapak ve tomurcuktan oluşan bitkisel unsurlarla düzenlenmiş dairevi formda bir bordür bulunmaktadır. Sikkenin kenarları da kesik kesik bir biçimde sonlandırılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonunun üzerinde “۲۷”(27) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Arka yüz tuğra ve yazı kompozisyonu dışında ön yüz gibi düzenlemiştir. Yazı kompozisyonu etrafına beş gül motifi yerleştirilmiştir. Bu düzenlemenin etrafında bitkisel unsurlarla oluşturulmuş dairevi formda bir bordür bulunmaktadır. Sikkenin kenarları da örgülü bir biçimde sonlandırılmıştır. Sikkede delik açılmış ve deliğin tam üstünde bir kırılma vardır. Sikke çok iyi durumdadır

 <p style="text-align: center;">Görsel 73. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Görsel 74. Arka Yüz</p>
 <p style="text-align: center;">Şekil 73. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Şekil 74. Arka Yüz</p>
<p>Okunuşu: محمود خان بن عبد الحميد المظفر داما عدلي</p> <p>(Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima, Adli)</p> <p>Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud Han (Allah) zaferini daim etsin, Adli</p>	<p>Okunuşu: ٢٧ ضرب في قسطنطينيه ١٢٢٣</p> <p>(27 Duribe fi Kostantiniyye H. 1223)</p> <p>Anlamı: 27 İstanbul'da darp edildi. M. 1808</p>

Katalog No: 38

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8810

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 02.04.1998

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 6780.

Görsel No: 75-76

Şekil No: 75-76

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Cihadiye Beş Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 40 mm, **Ağırlık:** 24.10 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde ortada II. Mahmud'un tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağ tarafına büyük bir saadet düğümü motifi yerleştirilmiştir. Tuğranın etrafını örgü şeklinde düzenlenen bordür, bu bordürden sonra bir boşluk bırakılmış ve bitkisel unsurlardan oluşturulan bordürle sikke sonlandırılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzüde ön yüz gibi tekrarlanmış, ortada sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonunun üzerinde “۵”(5) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Örgü şeklinde düzenlenen bordür yazı kompozisyonunu kuşatmaktadır. Sikkenin hem ön hem de arka yüzündeki dış bordüründe aşınma ve silinmeler vardır.

 <p style="text-align: center;">Görsel 75. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Görsel 76. Arka Yüz</p>
 <p style="text-align: center;">Şekil 75. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Şekil 76. Arka Yüz</p>
<p>Okunuşu: محمود خان بن عبدالحميد المظفر دانما</p> <p>(Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima)</p> <p>Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud Han (Allah) zaferini daim etsin.</p>	<p>Okunuşu: ۵ ضرب في قسطنطينيه ١٢٢٣</p> <p>(5 Duribe fi Kostantiniyye H. 1223)</p> <p>Anlamı: 5 İstanbul'da darp edildi. M. 1808</p>

Katalog No: 39

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6469

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 15.07.1992

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2615, 2629, 3385, 4534, 5289, 6468, 6470, 7054.

Görsel No: 77-78

Şekil No: 77-78

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Üçlük

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 33 mm, **Ağırlık:** 6.05 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine ait sikkenin ön yüzünde merkezde II. Mahmud'un tuğrası bulunmaktadır. İnci dizili dairevi formlu bir bordürün çevrelediği tuğranın dört bir yanında tek bir dal üzerinde yaprak ve gül motifi görölmektedir. Tuğranın sağ tarafında da II. Mahmud'un mahlası görölmektedir. İnci dizili bordürün etrafında bir çember üzerine sıralanmış kenger yaprağı motifiyle düzenlenmiş bir bordür ve bu bordürden sonra dairevi formlu bir bordür daha gelmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü dizayn bakımından ön yüzü tekrarlamaktadır. Sikkenin ortasında sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu mevcuttur. Yazı kompozisyonunun üzerinde “٢٦”(26) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Bu kompozisyonu sanki bir ipe dizilmiş izlenimi veren inci dizilerinden oluşan bir bordür kuşatmaktadır. Bu bordürden sonra kenger yaprağı motifiyle oluşturulmuş bir bordür ve ardından dairevi formlu bir bordür gelmektedir. Sikkenin kenarları tırtıl motifi şeklinde sonlandırılmıştır. Sikke üzerinde bir delik açılmıştır. Sikke üzerinde çok az aşınmalar olmuş ve iyi bir vaziyettedir

Görsel 77. Ön Yüz

Görsel 78. Arka Yüz

Şekil 77. Ön Yüz

Şekil 78. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن عبدالحميد المظفر دائما عدلي

(Mahmud Han
bin Abdülhamid el-Muzaffer
Daima, Adli)

Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud
Han
(Allah) zaferini daim etsin, Adli

Okunuşu: ٢٩
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٢٣

(29
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1223)

Anlamı: 29
İstanbul'da darp edildi.
M. 1808

Katalog No: 40

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4790

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 08.03.1988

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 600, 601, 675, 3162, 3658, 4686, 4783, 4784, 4785, 4786, 4787, 4788, 4789, 4791, 4853, 7148, 7289, 8082, 8083, 11661, 15537, 16588, 16589, 16800, 16852, 16853.

Görsel No: 79-80

Şekil No: 79-80

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiyye

Cins: Cedit Beş kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 39 mm, **Ağırlık:** 13.75 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine ait sikkenin ön yüzünde merkezde bir hilal içerisinde II. Mahmud'un tuğrası ve mahlası yer almaktadır. Bu hilalin iki ucu tuğranın tam altında birbirine bağlanmış ve fazla olan ipleri de hilalin altında verilmiştir. Bu kompozisyonun etrafında, bir dal üzerinde görülen yaprak ve çiçek motifleri ile bir bordür oluşturulmuştur. Sikkenin envanter numarası el yazısıyla sikkenin üzerine yazılmıştır. Sikke düz dairevi formlu bir bordürle son bulmuştur.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada yer alan sülüs hatla yazılmış yazı ve tarih kompozisyonunu içine alan hilalin iki ucu altta bağlanmıştır. Birbirine bağlanan yerde fiyonk ve ipte gösterilmiştir. Hilalin kolları içerisine yuvarlak şekil yerleştirilmiştir. İki satırlık yazının üstünde “٢٦”(26) sayısı okunmaktadır. Birinci satırın sonunda yer alan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci satır ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Hilali de tek bir dal üzerinde görülen yaprak ve çiçek motifleri ile oluşturulmuş bir bordür kuşatmaktadır. Sikke düz dairevi formlu bir bordürle son bulmuştur.

Görsel 79. Ön Yüz

Görsel 80. Arka Yüz

Şekil 79. Ön Yüz

Şekil 79. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن عبدالحميد المظفر دانا علي

(Mahmud Han
bin Abdülhamid el-Muzaffer
Daima, Adli)

Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud
Han
(Allah) zaferini daim etsin, Adli

Okunuşu: ٢٦
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٢٣

(26
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1223)

Anlamı: 26
İstanbul'da darp edildi.
M. 1808

Katalog No: 41

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4535

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 21.12.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 2802, 4149, 14887, 15454.

Görsel No: 81-82

Şekil No: 81-82

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Zolta

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 34 mm, **Ağırlık:** 6.05 gr

Ön Yüz: II. Mahmud'a ait olan sikkenin dış hatları burmalı bir şekildedir. Sikkenin ön yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı bir yazı düzeni vardır. Yazıda ikinci satırın sonunda, üçüncü ve dördüncü satırın başında ve sonunda bir daldan çıkan çiçek motifi konulmuştur. Her bir dalda da iki tane yaprak vardır. Yazı kompozisyonu içerisinde palmet motifi görülmektedir. Üçüncü satırın sonundaki “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, üçüncü satırı ve dördüncü satırı birbirinden ayırmıştır. Bu yazı kompozisyonunu kuşatan örgü biçiminde oluşturulan bordür bulunmaktadır. Lale motiflerinin dairevi bir form oluşturduğu bordür ise inci dizili bordürü çevrelemektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı kompozisyonuna sahiptir. İkinci satırın başında, üçüncü ve dördüncü satırın başında ve sonunda lale motifi vardır. Yazı kompozisyonu içerisinde palmet motifi rastlanılmaktadır. Yazı düzenini daire formdaki örgü şeklinde bordür çevrelemektedir. Bu bordürü de iki yapraklı tek daldan çıkan lale motifiyle oluşturulan dairevi formlu bordür kuşatmaktadır.

Görsel 81. Ön Yüz

Görsel 82. Arka Yüz

Şekil 80. Ön Yüz

Şekil 81. Arka Yüz

Okunuşu: السلطان
محمود بن عبد الحميد خان
دامه ملكه ضرب في
قسطنطينية
١٢٢٣

(Es-Sultan
Mahmud bin Abdülhamid Han
Dame Mülkehu Duribe Fi
Konstantiniye
H. 1223)

Anlamı: Abdülhamid Han oğlu Sultan
Mahmud
Mülkü daim olsun Konstantiniye'de
darp edildi.
M. 1808

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرین
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es-Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakamı
Sultan oğlu
Sultan

Katalog No: 42

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4367

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 12.10.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnek Envanter No: 14447, 18648.

Görsel No: 83-84

Şekil No: 83-84

Dönemi: II. Mahmud (H. 1223-1255\M. 1808-1839)

Darp Tarihi: H. 1223(M. 1808)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: On Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 20 mm, **Ağırlık:** 1.17 gr

Ön Yüz: II. Mahmud dönemine ait olan sikkenin ön yüzü II. Mahmud'un tuğrası, sülüs hatla yazılmış iki satır yazı ve darp tarihinden oluşmaktadır. Birinci satırdaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılmış tuğranın altında iki şerit oluşturulmuştur. Tuğra ve yazı kompozisyonu öncelikle sade dairevi bir bordürle ve sonrasında inci dizili bir bordürle kuşatılmıştır. Sikkenin sağ bölümü silinmiştir.

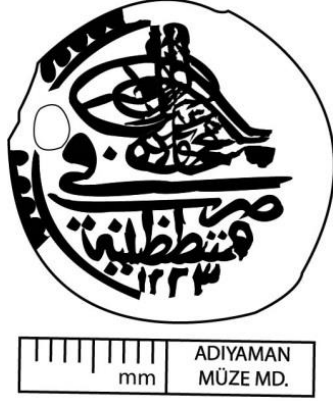
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü sülüs hatla yazılmış dört satırlık bir yazı düzenine sahiptir. Yazı kompozisyonu düz dairevi bir bordürle devamında inci dizilerinden oluşturulan bir bordürle son bulmuştur. Sikkenin sol tarafında aşınmalar olmuş, sol alt köşesinde bir deformasyon bulunmaktadır. Sikke üzerinde bir delik açılmıştır.

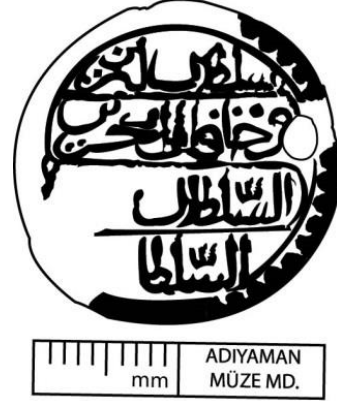
Görsel 83. Ön Yüz

Görsel 84. Arka Yüz

Şekil 82. Ön Yüz

Şekil 83. Arka Yüz

Okunuşu: محمود خان
بن عبد الحميد المظفر دانما
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٢٣

(Mahmud Han
bin Abdülhamid el-Muzaffer
Daima
Duribe fi
Konstantiniye
H. 1223)

Anlamı: Abdülhamid oğlu Mahmud
Han (Allah) zaferini daim etsin.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1808

Okunuşu: سلطان البرين
و خاقان البحرين
السلطان ابن
السلطان

(Sultanü'l-Berreyni
Ve Hakanü'l-Bahreyni
Es-Sultan ibn
Es -Sultan)

Anlamı: İki karanın Sultanı
Ve iki denizin Hakanı
Sultan oğlu
Sultan

6.16. Abdülmecid Dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861) Sikkeleri

Osmanlı Devleti'nin 31. Sultanı Abdülmecid dönemi, Osmanlı sikkeleri için tamamen yepyeni bir dönem olmuştur. H. 1256 (M. 1840) yılında sikkelerin yenileneceğine dair bir ferman yayınlanmış ve hatıra olarak da bir madalya darp edilmiştir. Sikke reformu için Avrupa ülkelerinin para sistemi benimsenmiş, kullanılacak makinalar Londra'dan istetilmiş ve darphanede çalışacak kişilerde yurt dışından getirilmiştir. Sikke ayarlarında da düzenleme yapılmış, örneğin “Yirmi Kuruşluk Mecidiye” için 19 gr. halis gümüş ve 4 gr. bakır kullanılmıştır. Padişahın darp ettirdiği sikkelerinde tuğranın sağ tarafında bitkisel bir kompozisyon yer almıştır. Bu dönemde İstanbul, Edirne, Bağdat, Mısır ve Tunus'taki darphanelerde sikke darp edilmiştir. Saltanatının ilk yıllarında kesilmiş, II. Mahmud'un tarzında altın ve gümüş sikkeleri vardır. Sikke reformundan sonra ise Sultan Abdülmecid'in tuğralı gümüş “Mecidiye”, “Yarım Mecidiye” ve “Çeyrek Mecidiyelerinde” “Azze Nasrahu” dua ibaresi, darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. “40, 20, 10, 5, 1” “Para” değerinde bakır sikkeler darp edilmiştir. Sultan Abdülmecid'in Edirne gezisi sebebiyle de sikke darp edilmiştir¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Cüneyt Ölçer, *Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Madeni Paralar* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1978).

Katalog No: 43

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 11692

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Nazif Çelik)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.05.2000

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 1067, 5122, 6376, 6377, 7717.

Görsel No: 85-86

Şekil No: 85-86

Dönemi: Abdülmecid (H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255 (M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmi Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 36 mm, **Ağırlık:** 23.14 gr

Ön Yüz: Abdülmecid dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde ortada Abdülmecid'in tuğrası, tuğranın sağ tarafında dal, yaprak, ve gülden meydana getirilmiş bitkisel bir motif ve tuğranın altında padişahın “٩”(9) rakamı ve sene ibaresi bulunmaktadır. Bu kompozisyon, tırtıllı hilallerin bir nokta ile birleşip iç bükey kısmına yıldızlar yerleştirilen dairevi bir bordürle çevrelenmiştir. On iki tane yıldız motifi vardır. Hilallerle oluşturulan bordür ve sonrasında gelen testere dişi motifli bordürün arasına yani hilallerin birleştiği yerde birer penç motifi de görülmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzündeki yazı kompozisyonu dışında arka yüzde ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Sikkenin ortasında sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu mevcuttur. Yazı kompozisyonunun ikinci satırında “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılmış daha güzel bir görünüm elde edilmeye çalışılmıştır. Sikke de deformasyonlar görülmemiş genel anlamda çok iyi durumdadır.

Görsel 85. Ön Yüz

Görsel 86. Arka Yüz

Şekil 84. Ön Yüz

Şekil 85. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان
بن محمود المظفر دانما
٩
سنة

(Abdülmeçid Han
bin Mahmud el-Muzaffer Daima
9
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmeçid
Han,
(Allah) zaferini daim etsin.
9
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٥٥

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1255)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla
olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1839

Katalog No: 44

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4903

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Halil Doldaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 18.11.1988

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 4150.

Görsel No: 87-88

Şekil No: 87-88

Dönemi: Abdülmecid (H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255 (M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiyye

Cins: Yirmi Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 21 mm, **Ağırlık:** 1,40 gr

Ön Yüz: Abdülmecid dönemine ait sikkenin ön yüzünde ortada Abdülmecid'in tuğrası yer almakta ve tuğranın sağ üst köşesinde yapraklı bir dal vardır. Tuğra ve dalı tek bir dal üzerine yerleştirilen gül ve yapraklardan oluşturulmuş dairevi formda bir bordürle kuşatılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı ve darp tarihini içeren bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonu üzerinde “٤”(4) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın sonundaki “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Yazı kompozisyonunun etrafını gül ve yapraklardan oluşturulan dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır. Sikke genel anlamda kötü durumdadır.

Görsel 87. Ön Yüz

Görsel 88. Arka Yüz

Şekil 86. Ön Yüz

Şekil 87. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان
بن محمود المظفر دانما

(Abdülmeçid Han
bin Mahmud el-Muzaffer Daima)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmeçid
Han,
(Allah) zaferini daim etsin.

Okunuşu: ٤

ضرب في
قسطنطينيه
١٢٥٥

(4
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1255)

Anlamı: 4
İstanbul'da darp edildi.
M. 1839

Katalog No: 45

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 7533

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 25.07.1996

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 8068.

Görsel No: 89-90

Şekil No: 89-90

Dönemi: Abdülmecid (H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255 (M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Beşlik

Malzeme: Bakır

Ölçüler: **Çap:** 22 mm, **Ağırlık:** 4.02 gr

Ön Yüz: Abdülmecid dönemine ait sikkenin ön yüzünde merkezde Abdülmecid'in merkezde tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında bir dal üzerinde yaprak ve çiçek motifleri görülmektedir. Tuğranın altında ise “\” (17) sayısı ve sene ibaresi yer almaktadır. Sikke tırtıllı bir bordürle sonlandırılmıştır.

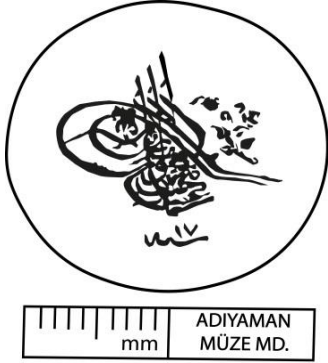
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında sikkenin değerini gösteren “5” (5) rakamı bulunmaktadır. Ortadaki rakamın tam altında darp tarihi ve sene ibaresi yer almaktadır. Darp tarihi ve sene ibaresinin arasına küçük bir yıldız motifi yerleştirilmiştir. Darp tarihinin solundan başlayarak, sağında biten sülüs hatla yazılmış yazı dairevi bir form oluşturmaktadır. Sikkenin kenarları testere dişi motifi ile dizayn edilmiştir. Sikkede çok aşınmalar olmamış ancak sikke tamamen sarı bir katmanla kaplanmıştır.

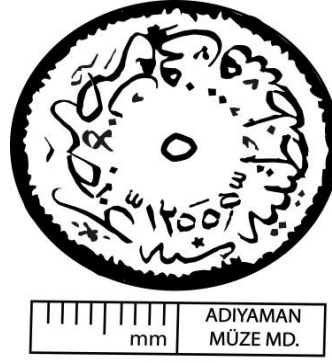
Görsel 89. Ön Yüz

Görsel 90. Arka Yüz

Şekil 88. Ön Yüz

Şekil 89. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان

بن محمود المظفر دانما

١٧

سنه

(Abdülmeçid Hanbin Mahmud el-Muzaffer Daima 17 Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmeçid Han (Allah) zaferini daim etsin.17 Sene

Okunuşu: ٥

عز نصره ضرب في قسطنطينيه

١٢٥٥

سنه

(5

Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye

H. 1255

Sene)

Anlamı: 5

Allah'ın aziz yardımı onunla olsun. İstanbul'da darp edildi. M. 1839

Sene

Katalog No: 46

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4685

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Hamza Gerçek)

Müzeye Geliş Tarihi: 21.12.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 3660, 7520, 7846, 7849.

Görsel No: 91-92

Şekil No: 91-92

Dönem: Abdülmecid (H. 1255-12787\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255 (M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Onluk

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 27 mm, **Ağırlık:** 7.33 gr

Ön Yüz: Abdülmecid dönemine ait sikkenin ön yüzü merkezde Abdülmecid'in tuğrası, tuğranın sağında dal, yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel motif ve tuğranın altında “١٩”(19) sayısı ve altında sene ibaresinden oluşmaktadır. Sikke testere dişi motifi kullanılarak oluşturulan bir bordürle sonlandırılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün tam ortasında sikkenin değerini gösteren “١٠”(10) sayısı okunmaktadır. Bu sayının tam altında darp tarihi ve darp tarihinin altında sene ibaresi okunmaktadır. Darp tarihi başlangıç ve bitiş noktası olarak kabul edilen, sülüs hatla yazılan ve dairevi bir form gösteren yazı kompozisyonu merkezdeki sayıyı kuşatmaktadır. Sikkenin sol kenarında gül motifi yer almaktadır. Kenar bordüründe testere dişi motifi kullanılmıştır. Sikkede hem deformasyonlar meydana gelmiş hem de yoğun bir şekilde paslanmıştır.

Görsel 91. Ön Yüz

Görsel 92. Arka Yüz

Şekil 90. Ön Yüz

Şekil 91. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان
بن محمود المظفر دانما
١٩
سنة

(Abdülmecid Han
bin Mahmud el-Muzaffer Daima
19
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmecid
Han,
(Allah) zaferini daim etsin.
19
Sene)

Okunuşu: ١٠
عز نصره درب في قسطنطينيه
١٢٥٥
سنة

(10
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1255
Sene)

Anlamı: 10
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi. M. 1839
Sene

Katalog No: 47

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 5243

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ramazan Atlamaz)

Müzeye Geliş Tarihi: 24.05.1983

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 15155.

Görsel No: 93-94

Şekil No: 93-94

Dönemi: Abdülmecid (H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255(M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmilik

Malzeme: Bakır

Ölçüler: **Çap:** 31 mm, **Ağırlık:** 10.18 gr

Ön Yüz: Abdülmecid dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde kenar bordürü testere dişi motifi şeklinde düzenlemiştir. Sikkenin merkezine Abdülmecid'in tuğrası yerleştirilmiştir. Tuğranın sağ üst köşesinde dal yaprak ve çiçeklerden oluşturulmuş bir bitkisel motif bulunmaktadır. Tuğranın altında “٢١” (21) sayısı okunmaktadır ve sayının hemen altında sene ibaresi yer almaktadır. Sikkenin ön yüzü hem korozyona uğramış hem hem de patina tabakası ile kaplanmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün kenar bordürü testere dişi motifiyle dizayn edilmiştir. Kenar bordüründen sonra sülüs hatla yazılmış bir daire şeklinde düzenlemiş yazı bordürü bulunmaktadır. Yazı kompozisyonunun içerisinde sikkenin değeri olan “٢٠” (20) sayısı okunmaktadır. Yazı içerisinde palmet motifi görülmektedir. Bu sayının tam altında darp tarihi ve altında sene ibaresi bulunmaktadır. Sikkenin solunda dal, yaprak ve çiçek ile oluşturulan bitkisel bir süsleme görülmektedir. Sikkenin arka yüzeyi yoğun bir patina tabakası ile kaplanmıştır.

Görsel 93. Ön Yüz

Görsel 94. Arka Yüz

Şekil 92. Ön Yüz

Şekil 93. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان
بن محمود المظفر دانما
٢١
سنة

(Abdülmeccid Han
bin Mahmud el-Muzaffer Daima
21
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmeccid
Han,
(Allah) zaferini daim etsin.
21
Sene

Okunuşu: ٢٠
عز نصره ضرب في قسطنطينيه
١٢٥٥
سنة

(20
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1255
Sene)

Anlamı: 20
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
İstanbul'da darp edildi. M. 1839
Sene

Katalog No: 48

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 17.08.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 602, 4343, 4344, 4345, 5140, 7155, 7843, 8815, 12025, 17760.

Görsel No: 95-96

Şekil No: 95-96

Dönemi: Abdülmecid (H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Darp Tarihi: H. 1255(M. 1839)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Kırklık

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 37 mm, Ağırlık: 20.64 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde merkezde Abdülmecid'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağ üst köşesinde bir daldan çıkan dallar, yapraklar ve çiçeklerle oluşturulan bitkisel bir motif bulunmaktadır. Tuğranın altında “١٩”(19) sayısı ve sene ibaresi okunmaktadır. Bu kompozisyon testere dişi motifi ile düzenlenen bordürle kuşatılmıştır. Sikke yüzeyinde silinmeler olmuş ve korozyona uğramıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde merkezde “٤٠”(40) sayısı okunmaktadır. Bu sayının etrafında sülüs hatla yazılmış, dairevi bir formda düzenlenmiş bir yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonu içerisinde yer alan darp tarihi ve altındaki sene ibaresi, ortadaki sayının tam altına gelecek şekilde düzenlenmiştir. Yazı kompozisyonunu testere dişi motifi ile dairevi bir formda düzenlenen bir bordür kuşatmaktadır. Sikke aşınmalara uğramış ve korozyona uğramıştır.

Görsel 95. Ön Yüz

Görsel 96. Arka Yüz

Şekil 94. Ön Yüz

Şekil 95. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالمجيد خان
بن محمود المظفر دانما
١٩
سنة
(Abdülmecid Han
bin Mahmud el-Muzaffer Daima
19
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülmecid
Han, (Allah) zaferini daim etsin.
19
Sene

Okunuşu: ٤٠
عز نصره ضرب في قسطنطينيه
١٢٥٥
سنة
(40
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1255
Sene)

Anlamı: 40
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
İstanbul'da darp edildi. M. 1839
Sene

6.17. Abdülaziz Dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876) Sikkeleri

15 yıla yakın bir süre kadar saltanatı devam etmiş olan Abdülaziz'in darp ettirmiş olduğu sikkeleri, Abdülmecid'in sikkeleri baz alınarak darp ettirilmiştir. Abdülmecid döneminde darp edilen sikkelerde tuğranın sağ tarafında görülen bitkisel kompozisyon, bu dönemin bazı sikkelerinde kullanılmış bazılarında ise kullanılmamıştır. Sultanın tuğrası da kendisinin adı "Han" unvanı ile beraber, babasının adı ve "El Muzaffer Daima" şeklindedir. Cülusunun ilk yılında Bursa'ya yaptığı seyahat sebebiyle altın ve gümüş sikke darp ettirmiştir¹⁵⁹.

Bu dönemde, ayarı düşük sikkeler için tedbirler alınmaya çalışılmış, bu sikkelerin darphaneye teslim edilerek toplatılması hedeflenmiştir. Bu yüzden "Çürük Akçe" ve "Sağ Akçe" gibi tabirler kullanılmıştır. Sikke darbını denetlemek için "Meskukatı Şahane Komisyonu oluşturulmuştur¹⁶⁰.

Sultan Abdülaziz İstanbul, Mısır'da darp edilen paralarının yanında Prais'te Mısır adına değerlerinin Arapça rakamlarla yazılmış olan paralar darp ettirmiştir. Tunus'ta hem Abdülaziz'in hem de Tunus Beyi'nin adının yer aldığı sikkeler darp edilmiştir. Birde Kaşgar Hanı Yakup Han, Abdülaziz adına darp ettirdiği sikkeler vardır¹⁶¹

¹⁵⁹ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 265.

¹⁶⁰ Cüneyt Ölçer, *Son Altı Osmanlı Padişahı Zamanında İstanbul'da Basılan Gümüş Paralar* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1966), 24.

¹⁶¹ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1542-1543.

Katalog No: 49

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 7194

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 08.06.1995

Müzedeki Yeri: Depo

Görsel No: 97-98

Şekil No: 97-98

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Konstantiniye

Cins: Beşlik

Malzeme: Bakır

Ölçüler: **Çap:** 22 mm, **Ağırlık:** 1.54 gr

Ön Yüz: Abdülaziz dönemine ait sikkenin ön yüzünde üstte Abdülaziz'in tuğrası ve tuğranın altında sülüs hatla yazılmış yarım daire şeklinde düzenlenen bir satırlık yazı mevcuttur. Tuğranın sağ üst köşesinde sikkenin envanter numarası el yazısı ile yazılmıştır. Tuğra ve yazı kompozisyonu, testere dişi motifi ile düzenlenen bir bordürle kuşatılmıştır. Bu bordür üst kısımda silinmiştir. Tuğranın büyük bir bölümü aşınmalara maruz kalmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde merkezde “۵”(5) rakamı okunmaktadır. Bu rakamın etrafında sülüs hatla yazılmış dairevi bir bordür şeklinde düzenlenen bir bordürle kuşatılmıştır. Yazı kompozisyonu içerisinde yer alan darp tarihi sikkenin tam alt kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Darp tarihinin altında sene ibaresi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunu testere dişi motifi ile düzenlenen dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır.

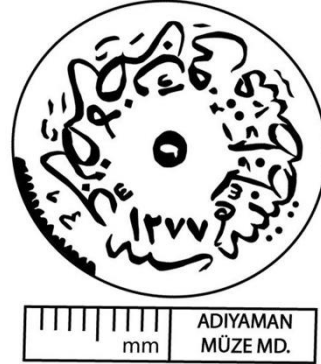
Görsel 97. Ön Yüz

Görsel 98. Arka Yüz

Şekil 96. Ön Yüz

Şekil 97. Arka Yüz

Okunuşu: ...

در سعادت مخصوص
سکه نحاسیدر

(...
Dersaadete Mahsus
Sikke-i Nuhasiyedir)

Anlamı: ...

Dersaadete ait bakır sikkedir.

Okunuşu: °

عز نصره ضرب في قسطنطينيه
سنه

(5
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1277
Sene)

Anlamı: 5

Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
İstanbul'da darp edildi. M. 1861
Sene

Katalog No: 50

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8193

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Zeynel Çakır)

Müzeye Geliş Tarihi: 28.04.1997

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2170, 3170, 8067, 8088.

Görsel No: 99-100

Şekil No: 99-100

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Beşlik

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 23 mm, Ağırlık: 2.05 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde merkezde Abdülaziz'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında “٤”(4) rakamı ve altında sene ibaresi yer almaktadır. Tuğrayı testere dişi motifi ile düzenlenmiş dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün tam ortasında “٥”(5) rakamı yazmaktadır. Bu rakamın etrafında sülüs hatla yazılmış dairevi bir form gösteren yazı kompozisyonu vardır. Yazı kompozisyonunda darp tarihi başlangıç ve bitiş noktası olarak kabul edilmiş, darp tarihinin solunda başlamış ve sağında bitmiştir. Darp tarihinin altında sene ibaresi yer almaktadır. Testere dişi motifi şeklinde düzenlenen dairevi formlu bordür yazı kompozisyonunu çevrelemektedir.

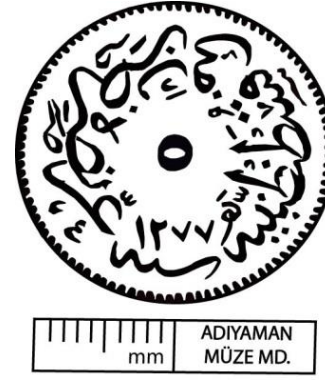
Görsel 99. Ön Yüz

Görsel 100. Arka Yüz

Şekil 98. Ön Yüz

Şekil 99. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالعزيز خان
بن محمود المظفر دانما
٤
سنه

(Abdülaziz Han
bin Mahmud el- Muzaffer Daima
4
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülaziz Han
(Allah) zaferini daim etsin
4
Sene

Okunuşu: ٥
عز نصره ضرب في قسطنطينيه ١٢٧٧
سنه

(5
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1277
Sene)

Anlamı: 5
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
İstanbul'da darp edildi. M. 1861
Sene

Katalog No: 51

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 5139

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (İlhan Taşçı)

Müzeye Geliş Tarihi: 17.04.1989

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 5727.

Görsel No: 101-102

Şekil No: 101-102

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Mısır

Cins: On Para

Malzeme: Bakır

Ölçüler: **Çap:** 30 mm, **Ağırlık:** 4.17 gr

Ön Yüz: Abdülaziz dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde tam merkezde Abdülaziz'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında arapça sayı ve harflerle "10 para" yazmaktadır. Bunun dışında tuğranın etrafı tamamen boş bırakılmıştır. Bu kompozisyonun etrafında testere dişi motifli dairevi formlu bordür yer almaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı ve darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun üzerinde "٥"(5) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan "ف"(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Bu kompozisyonun testere dişi motifiyle düzenlenmiş dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır.

Görsel 101. Ön Yüz

Görsel 102. Arka Yüz

Şekil 100. Ön Yüz

Şekil 101. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالعزيز خان
بن محمود المظفر دانما
١٠
پ

(Abdülaziz Han
bin Mahmud el- Muzaffer Daima"
10
Para)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülaziz Han
(Allah) zaferini daim etsin.
10
Para

Okunuşu: ٥
ضرب في
مصر
١٢٧٧

(5
Duribe fi
Mısır
H. 1277)

Anlamı: 5
Mısır'da darp edilmiştir.
M. 1861

Katalog No: 52

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 7035

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Hamza Gerçek)

Müzeye Geliş Tarihi: 11.05.1994

Müzedeki Yeri: Depo

Görsel No: 103-104

Şekil No: 103-104

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Onluk

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 27 mm, Ağırlık: 5.08 gr

Ön Yüz: Sikkenin tam ortasında Abdülaziz'e ait tuğra bulunmaktadır. Tuğranın altında “٤”(4) rakamı ve altında sene ibaresi yazmaktadır. Bu kompozisyonun etrafını testere dişi motifli bir bordür çevrelemektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada “١٠”(10) sayısı yer almaktadır. Bu sayının etrafında dairevi bir şekilde düzenlenen, sülüs hatla yazılmış yazı ve darp tarihinden oluşan bordür yer almaktadır. Darp tarihi alt kısma yerleştirilmiştir ve altında sene ibaresi yer almaktadır. Yazı kompozisyonun içerisinde palmet motifi görülmektedir. Yazı bordürünün solunda dal, yaprak ve gülden oluşturulan bitkisel motif yer almaktadır. Testere dişi motif ile düzenlenen dairevi bordür yazı kompozisyonunu kuşatmaktadır. Sikkenin hem ön yüzü hem de arka yüzü çok kötü durumdadır.

Görsel 103. Ön Yüz

Görsel 104. Arka Yüz

Şekil 102. Ön Yüz

Şekil 103. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالعزيز خان
بن محمود المظفر دانما
...
سنه

(Abdülaziz Han
bin Mahmud el- Muzaffer Daima
...
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülaziz Han
(Allah) zaferini daim etsin.
...
Sene

Okunuşu: ۱۰
عز نصره ضرب في قسطنطينيه ۱۲۷۷
سنه

(10
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1277
Sene)

Anlamı: 10
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1861
Sene

Katalog No: 53

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 684

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Değirmenci)

Müzeye Geliş Tarihi: 25.06.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Görsel No: 105-106

Şekil No: 105-106

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmilik

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 32 mm, Ağırlık: 10.20 gr

Ön Yüz: Sikkenin tam ortasında Abdülaziz'in tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın etrafı boş bırakılmıştır. Sadece tuğranın altın “٤”(4) rakamı ve sene ibaresi bulunmaktadır. Tuğra kompozisyonunun etrafında testere dişi motifi şeklindeki bordür bulunmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde, merkezde sikkenin değerini gösteren “٢٠”(20) sayısı okunmaktadır. Bu sayının etrafında dairevi bir şekilde düzenlenen yazı kuşağı ve darp tarihi yer almaktadır. Sikkenin solunda gül ve yapraklarla düzenlenen bir bitkisel motif yer almaktadır. Yazı kuşağının etrafı testere dişi motifi şeklindeki bordürle çevrelenmiştir. Sikke çok kötü bir durumdadır ve restorasyon işlemi görmesi gerekmektedir.

Görsel 105. Ön Yüz

Görsel 106. Arka Yüz

Şekil 104. Ön Yüz

Şekil 105. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالعزيز خان
بن محمود المظفر داما
٤
سنة

(Abdülaziz Han
bin Mahmud el- Muzaffer Daima
4
Sene)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülaziz Han
(Allah) zaferini daim etsin.
4
Sene

Okunuşu: ٢٠
عز نصره ضرب في قسطنطينيه ١٢٧٧
سنة

(20
Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye
H. 1277
Sene)

Anlamı: 20
Allah'ın aziz yardımını onunla olsun
İstanbul'da darp edildi. M. 1861
Sene

Katalog No: 54

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 4058

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 13.04.1987

Müzedeki Yeri: Depo

Görsel No: 107-108

Şekil No: 107-108

Dönemi: Abdülaziz (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Darp Tarihi: H. 1277(M. 1861)

Darp Yeri: Mısır

Cins: Yirmi Para

Malzeme: Bakır

Ölçüler: Çap: 32 mm, Ağırlık: 12,38 gr

Ön Yüz: : Abdülaziz dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde tam merkezde Abdülaziz'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında “۲۰”(20) sayısı ve altında “پ”(pe) harfi yazmaktadır. Bu kompozisyonun etrafında testere dişi motifli dairevi formlu bordür yer almaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde ortada sülüs hatla yazılmış iki satırlık yazı ve darp tarihi yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun üzerinde “۴”(4) rakamı okunmaktadır. Birinci satırın son harfi olan “ف”(fi) harfinin kuyruğu sağa doğru uzatılmış, birinci ve ikinci satırı birbirinden ayırmıştır. Bu kompozisyonu testere dişi motifiyle düzenlenmiş dairevi formlu bir bordür kuşatmaktadır. Sikkenin arka yüzünde silinmeler meydana gelmiştir.

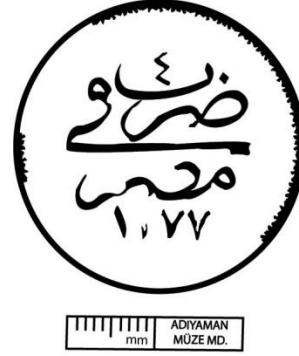
Görsel 107. Ön Yüz

Görsel 108. Arka Yüz

Şekil 106. Ön Yüz

Şekil 107. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالعزيز خان
بن محمود المظفر دانما
٢٠
پ

(Abdülaziz Han
bin Mahmud el- Muzaffer Daima
20
Para)

Anlamı: Mahmud oğlu Abdülaziz Han
(Allah) zaferini daim etsin.
20
Para

Okunuşu: ٤
ضرب في
مصر
١٢٧٧

(4
Duribe fi
Mısır
H. 1277)

Anlamı: 4
Mısır'da darp edilmiştir.
M. 1861

6.18. II. Abdülhamid Dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909) Sikkeleri

II. Abdülhamid'in tuğrası kendisinin adı ve "Han" unvanı ile beraber babasının adı ve "El Muzaffer Daima" ibaresinden oluşmaktadır. Saltanatının ilk yıllarında tuğranın sağında bitkisel kompozisyon yer alırken, sonra sultanın "El Gazi" unvanı yer almıştır. Bu dönemde "Osmanlı Meskukatı Kararnamesi" çıkarılmış ve altın sikkelerin "100 Kuruşluk" katları ve birimleri darp edilmiştir. Ziyet altınları ise 5 farklı değerde darp edilmiştir¹⁶².

Bu dönemde İstanbul'da 6 farklı değerde ve Mısır'da daha önceki tiplerde farklı değerlerde gümüş sikke darp edilmiş ve sonra yine Mısır'da 7 farklı değerde yeni gümüş sikkeler darp edilmiştir. Tunus'da II. Abdülhamid ve Tunus Beyi Muhammed adına sikke darp edilmiştir¹⁶³.

II. Abdülhamid döneminde devletin para ihtiyacını karşılayabilmek için "Kaime"ler çıkarılmıştır. Bastırılacak kaimeler için "Kavaimi Nakdiyye" adında kanunname ve bir talimatname hazırlanmıştır. Kaimeler 6 farklı değerde basılmıştır. 100, 50, 20, 10, 5 kuruşlar önce kullanılmakla beraber, 1 kuruşluk olanlar ise sonradan çıkarılmıştır.¹⁶⁴

¹⁶² Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 277.

¹⁶³ Aykut, "Osmanlı Sikkeleri", 10\1543.

¹⁶⁴ Erol, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Kağıt Para*, 15-17.

Katalog No: 55

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6375

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Sabuncu)

Müzeye Geliş Tarihi: 30.12.1991

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 4720, 5129.

Görsel No: 109-110

Şekil No: 109-110

Dönemi: II. Abdülhamid (H. 1293-1327\M. 1876-1909)

Darp Tarihi: H.1293 (M. 1876)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmi Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 37 mm, Ağırlık: 23.3 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada II. Abdülhamid'e ait tuğra bulunmaktadır. Tuğranın sağında dal, yaprak ve gül motiflerinden oluşturulan bitkisel kompozisyon bulunmaktadır. Tuğranın altında “۲”(2) sayısı ve altında sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyonun etrafında dairevi bir form oluşturan ve noktalarla birbirine bağlanan tırtıllı hilallerin oluşturduğu bordür gelmektedir. Hilallerin içinde yıldız motifi ve hilallerin birleştiği dış kısımda ise birer penç motifi yer almaktadır. Sikke testere dişi motifinden oluşturulan bordürle sonlandırılmıştır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Arka yüzde ortada sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı kompozisyonu ve darp tarihi yerleştirilmiştir. Yazı kompozisyonunun ikinci satırında yer alan “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak daha estetik bir görünüm elde edilmiştir. Sikkede aşınmalar meydana gelmiş ancak genel anlamda sikke iyi durumdadır.

Görsel 109. Ön Yüz

Görsel 110. Arka Yüz

Şekil 108. Ön Yüz

Şekil 109. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالحميد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما
٢
سنه

(Abdülhamid Han
bin Abdülmecid el-Muzaffer Daima
2
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu
Abdülhamid Han
(Allah) zaferini daim etsin.
2
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٩٣

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1293)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla
olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1876

Katalog No: 56

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6918

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 01.03.1994

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 1068, 2296, 4060, 4061, 5123, 5725, 6535, 6926, 7522, 8030, 8967.

Görsel No: 111-112

Şekil No: 111-112

Dönemi: II. Abdülhamid (H. 1293-1327\M. 1876-1909)

Darp Tarihi: H.1293 (M. 1876)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Beş Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 24 mm, Ağırlık: 5.69 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde ortada II. Abdülhamid'e ait tuğra bulunmaktadır. Tuğranın sağında padişahın mahlası sülüs hatla yazılmıştır. Tuğranın altında “١٧”(17) sayısı ve altında sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyonun etrafında dairevi bir form oluşturan ve noktalarla birbirine bağlanan tırtıllı hilallerin oluşturduğu bordür gelmektedir. Hilallerin içinde yıldız motifi yerleştirilmiştir ve toplamda on iki tane yıldız vardır. Hilalleri birleştiren noktaların hemen arkasında penç motifi yer almaktadır. Bu bordürü testere dişi motifli dairevi formlu bordür kuşatmaktadır. Sikkenin testere dişi motifli bordürünün büyük bir kısmı silinmiştir. Sikke, sol üst köşede ve sağ tarafta oluşan deformasyon dışında iyi durumdadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü, ortadaki yazı kompozisyonu dışında aynen ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Yazı kompozisyonu sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşmaktadır. İkinci satırdaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak daha farklı bir görünüm verilmeye çalışılmıştır. Sikkenin arka yüzünde hilal bordürünün arakasına yerleştirilen penç motiflerinden yedi tanesi net olmakla birlikte testere dişi motifli bordürünse büyük bir bölümü silinmiştir.

Görsel 111. Ön Yüz

Görsel 112. Arka Yüz

Şekil 110. Ön Yüz

Şekil 111. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالحميد خان
بن عبدالمجد المظفر دائما الغازي
١٧
سنة

(Abdülhamid Han
bin Abdülmecid el-Muzaffer Daima,
El-Gazi
17
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu
Abdülhamid Han
(Allah) zaferini daim etsin, El-Gazi
17
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٩٣

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1293)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımı onunla
olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1876

Katalog No: 57

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 1069

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mehmet Ertaş)

Müzeye Geliş Tarihi: 09.11.1982

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 1070, 2299, 3181, 3635, 4062, 4902, 5124, 5282, 5458, 5459, 5461, 5462, 5463, 5464, 5465, 6537, 6919, 7185, 7192, 7196, 7714, 8121, 8122, 8329, 8330, 8632.

Görsel No: 113-114

Şekil No: 113-114

Dönemi: II. Abdülhamid (H. .1293-1327\M. 1876-1909)

Darp Tarihi: H. 1293 (M. 1876)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: İki Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 18 mm, **Ağırlık:** 2.40 gr

Ön Yüz: II. Abdülhamid dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünün ortasında II. Abdülhamid'in tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında padişahın mahlası bulunmaktadır. Tuğranın altında ise “۳”(30) sayısı ve altında sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyonu çevreleyen dairevi bir form oluşturan on iki tane yıldız yerleştirilmiştir. Yıldızlardan oluşturulan dairevi bordürü testere dişi motifli dairevi formlu bordür kuşatmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu yer almaktadır. İkinci satırdaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak daha estetik bir görünüm vermeye çalışılmıştır. Yazı kompozisyonunun etrafını dairevi bir form oluşturan on iki yıldızlı bordür kuşatmaktadır. Bu bordürden sonra dairevi formlu testere dişi motifli bordür gelmektedir. Testere dişi motifinden oluşturulan bordürden sonra düz dairevi formlu bordürle sikke sonlanmıştır.

Görsel 113. Ön Yüz

Görsel 114. Arka Yüz

Şekil 112. Ön Yüz

Şekil 113. Arka Yüz

Okunuşu: عبدالحميد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما الغازي
٣٠
سنة

(Abdülhamid Han
bin Abdülmecid el-Muzaffer Daima,
El-Gazi
30
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu
Abdülhamid Han
(Allah) zaferini daim etsin, El-Gazi
30
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٢٩٣

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1293)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımı onunla
olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1876

6.19. V. Mehmed Reşad Dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918) Sikkeleri

V. Mehmed Reşad Döneminde darp edilen sikkelerde tuğranın sağında, padişahın cülusunun ilk yedi senesinde “Reşad” mahlası kullanılırken, yedinci seneden sonra Birinci Dünya Savaşı sebebi ile artık “El-Gazi” mahlası kullanılmıştır. V. Mehmed Reşad, saltanatının birinci ve ikinci senesinde yaptığı seyahatler için altın ve gümüş sikkeler darp ettirmiştir. Bu dönemde görülen yeniliklerden bir tanesi, İstanbul’da darp edilen nikel paralardır. Dört farklı değerde darp edilen nikel paraların 40’lık ve 20’liklerin üzerinde “Elhicaz” damgası taşıyanları da mevcuttur¹⁶⁵.

V. Mehmed Reşad, 10 kuruş, 5 kuruş, 2 kuruş ve 1 kuruş değerinde gümüş sikkeler darp ettirmiş ancak 1 kuruş değerindeki sikkeler cülusunun 4. senesinden itibaren darp edilmemiştir. Mısır, Birinci Dünya Savaşı ile beraber hakimiyetteki topraklardan ayrıldığı için Mısır’da en son sikke darp ettiren padişah da V. Mehmed Reşad’dır. Mısır’da darp edilen bu son paralar, 20 kuruş, 10 kuruş, 5 kuruş, 2 kuruş, 1 kuruş değerinde paralardır¹⁶⁶. V. Mehmed Reşad, döneminde darp edilen altınlar, kendisinden önceki padişahlar dönemlerindeki paralara benzemektedir. Altınlar, 500 kuruş, 250 kuruş, 100 kuruş, 50 kuruş ve 25 kuruş değerinde darp edilmiştir. Bu dönemde, 500 kuruş, 250 kuruş, 100 kuruş, 50 kuruş, 25 kuruş ve 12,5 kuruş ziynet altınlar da darp edilmiştir¹⁶⁷

¹⁶⁵ Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, 285.

¹⁶⁶ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1544.

¹⁶⁷ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1555-1556.

Katalog No: 58

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 2295

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Mustafa Bağlam)

Müzeye Geliş Tarihi: 16.05.1984

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 6531, 6532, 6533, 11590.

Görsel No: 115-116

Şekil No: 115-116

Dönemi: V. Mehmed Reşad (H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H. 1327 (M. 1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmi Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: **Çap:** 37 mm, **Ağırlık:** 23.78 gr

Ön Yüz: V. Mehmed Reşad dönemine ait sikkenin ön yüzünde, ortada padişahın tuğrası, tuğranın altında sene ibaresi ve sağında padişahın mahlası yer almaktadır. Bu kompozisyonun etrafında, noktayla birleştirilen tırtıllı hilallerden oluşturulan dairevi bir bordür bulunmaktadır. Hilallerin içinde beş kollu yıldız motifi, dış kısmında hilallerin birleştiği yerde ise birer tane penç motifi yer almaktadır. Sikkenin en dışında ise testere dişi motifli bir bordür gelmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Arka yüzde ortada sülüs hatla yazılmış üç satır yazı ve darp tarihinden oluşan yazı kompozisyonu yer almaktadır. Yazı kompozisyonunun ikinci satırındaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılmıştır. Sikke genel anlamda iyi durumdadır.

Görsel 115. Ön Yüz

Görsel 116. Arka Yüz

Şekil 114. Ön Yüz

Şekil 115. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجيد المظفر دائما الغازي
٩
سنه

(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer Daima,
El-Gazi
9
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, El-Gazi
9
Sene)

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٣٢٧

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1327)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla
olsun
İstanbul'da darp edildi.
M. 1909

Katalog No: 59

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 6536

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Vakkas Gökçeburhan)

Müzeye Geliş Tarihi: 25.12.1992

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2297, 5726, 6534, 6535, 8338, 8966, 11693.

Görsel No: 117-118

Şekil No: 117-118

Dönemi: V. Mehmed Reşad (H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H. 1327 (M. 1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Beş Para

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 24 mm, **Ağırlık:** 5.79 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünde merkezde V. Mehmed Reşad'ın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağında padişahın sülüs hatla yazılmış mahlası yer almaktadır. Tuğranın altında ise “۷”(7) rakamı ve rakamın altında sene ibaresi yazmaktadır. Bu kompozisyonun etrafında dairevi bir form oluşturan ve noktalarla birbirine bağlanan tırtıllı hilallerin oluşturduğu bordür gelmektedir. Hilallerin içine yıldız motifi yerleştirilmiştir ve toplamda on iki tane yıldız vardır. Hilalleri birleştiren noktaların hemen arkasında penç motifi yer almaktadır. Bu bordürü testere dişi motifli dairevi formlu bordür kuşatmaktadır. Sikkenin testere dişi motifli bordürünün büyük bir kısmı silinmiştir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü ortadaki sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinin yer aldığı yazı kompozisyonu dışında tamamen ön yüz şeklinde tekrar edilmiştir. Yazı kompozisyonunun ikinci satırındaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak daha estetik bir görünüm verilmeye çalışılmıştır. Sikke deliklidir.

Görsel 117. Ön Yüz

Görsel 118. Arka Yüz

Şekil 116. Ön Yüz

Şekil 117. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجيد المظفر دانما رشاد
٧
سنة

(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer
Daima, Reşad
7
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, Reşad
7
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٣٢٧

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1327)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımı onunla
olsun
İstanbul'da darp edildi.
M. 1909

Katalog No: 60

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 5460

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma(İbrahim Fırat Şakirpaşa)

Müzeye Geliş Tarihi: 07.05.1990

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2300, 3636.

Görsel No: 119-120

Şekil No: 119-120

Dönemi: V. Mehmed Reşad (H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H.1327 (M.1909)

Darp Yeri: Konstantiyye

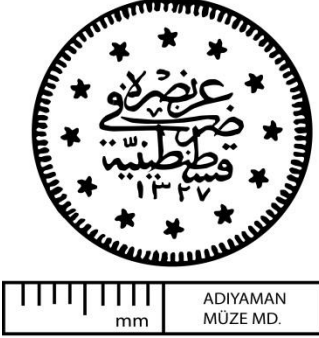
Cins: Bir Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 15 mm, **Ağırlık:** 1.15 gr

Ön Yüz: V. Mehmed Reşad dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde merkezde V. Mehmed Reşad'ın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağında sülüs hatla yazılmış padişahın mahlası ve tuğranın altında “۲”(2) rakamı ve sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyonu, dairevi bir form oluşturan on iki tane yıldız motifinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Yıldızlı bordürden sonra gelen testere dişi motifi şeklinde düzenlenen dairevi formlu bordürle sikke sonlandırılmıştır. Sikkenin en tepe noktasında küçük bir deformasyon görülmektedir.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu vardır. İkinci satırındaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak birinci ve ikinci satır arasında iki şerit oluşturulmuştur. Yazı kompozisyonunun etrafı ön yüz gibi düzenlenmiş dairevi formlu on iki yıldızdan oluşan bordür ve bu bordürü kuşatan testere dişi motifli dairevi formlu bordür kuşatmaktadır. Sikkenin arka yüzünde testere dişi motifli sikkede silinmeler olmuş, bunun dışında sikke çok iyi durumdadır.

 <p style="text-align: center;">Görsel 119. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Görsel 120. Arka Yüz</p>
 <p style="text-align: center;">Şekil 118. Ön Yüz</p>	 <p style="text-align: center;">Şekil 119. Arka Yüz</p>
<p>Okunuşu: محمد خان بن عبدالمجيد المظفر دانما رشاد ٢ سنه</p> <p>(Mehmed Han bin Abdülmecid el- Muzaffer Daima, Reşad 2 Sene)</p> <p>Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed Hân (Allah) zaferini daim etsin, Reşad 2 Sene</p>	<p>Okunuşu: عز نصره ضرب في قسطنطينيه ١٣٢٧</p> <p>(Azze Nasrahu Duribe fi Kostantiniyye H. 1327)</p> <p>Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla olsun. İstanbul'da darp edildi. M. 1909</p>

Katalog No: 61

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8976

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Zeynel Çakır)

Müzeye Geliş Tarihi:

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2298, 3179, 3180, 4828, 4844, 4904, 6537, 8036.

Görsel No: 121-122

Şekil No: 121-122

Dönemi: V. Mehmed Reşad (H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H.1327 (M.1909)

Darp Yeri: Konstantiyye

Cins: İki Kuruş

Malzeme: Gümüş

Ölçüler: Çap: 18 mm, Ağırlık: 1.85 gr

Ön Yüz: V. Mehmed Reşad dönemine ait olan sikkenin ön yüzünde merkezde V. Mehmed Reşad'ın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağında sülüs hatla yazılmış padişahın mahlası ve tuğranın altında “٤”(4) rakamı ve sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyonu, dairevi bir form oluşturan on iki tane yıldız motifinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Yıldızlı bordürden sonra gelen testere dişi motifi şeklinde düzenlenen dairevi formlu bordürle sikke sonlandırılmıştır. Sikkenin en tepe noktasında küçük bir deformasyon görülmektedir.

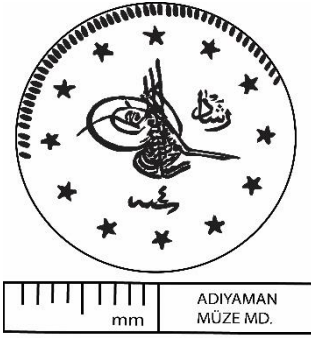
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında sülüs hatla yazılmış üç satırlık yazı ve darp tarihinden oluşan bir yazı kompozisyonu vardır. İkinci satırındaki “ف”(fi) ve “ب”(be) harfleri uzatılarak birinci ve ikinci satır arasında iki şerit oluşturulmuştur. Yazı kompozisyonunun etrafı ön yüz gibi düzenlenmiş dairevi formlu on iki yıldızdan oluşan bordür ve bu bordürü kuşatan testere dişi motifli dairevi formlu bordür kuşatmaktadır. Sikkenin arka yüzünde testere dişi motifli sikkede silinmeler olmuş, bunun dışında sikke çok iyi durumdadır.

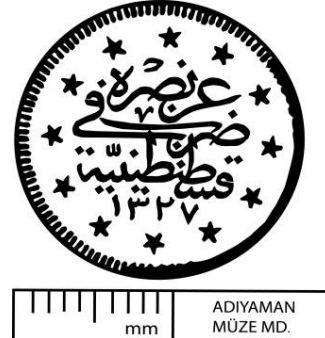
Görsel 121. Ön Yüz

Görsel 122. Arka Yüz

Şekil 120. Ön Yüz

Şekil 121. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجيد المظفر دانمارشاد
٤
سنه

(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer
Daima, Reşad
4
Sene)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, Reşad
4
Sene

Okunuşu: عز نصره
ضرب في
قسطنطينيه
١٣٢٧

(Azze Nasrahu
Duribe fi
Kostantiniyye
H. 1327)

Anlamı: Allah'ın aziz yardımını onunla
olsun.
İstanbul'da darp edildi.
M. 1909

Katalog No: 62

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8630

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.11.1997

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 8023, 8331, 8332, 8629, 8631, 8872, 8873, 8978, 8979.

Görsel No: 123-124

Şekil No: 123-124

Dönemi: V. Mehmed Reşad(H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H. 1327(M. 1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Beşlik

Malzeme: Nikel

Ölçüler: Çap: 16 mm, Ağırlık: 1.69 gr

Ön Yüz: Sikkenin ön yüzünün tam ortasında V. Mehmed Reşad'ın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında sülüs hatla yazılmış padişahın mahlası yar almaktadır. Tuğranın altında ise cülus yılı ve sene ibaresi yer almaktadır. Bu kompozisyon dairevi formlu inci dizileriyle kuşatılmıştır. İnci dizilerinin etrafında yazı kompozisyonu ve bitkisel motiflerden oluşan dairevi formlu bordür bulunmaktadır. Bordürün alt kısmında solda defne yaprakları ve sağ tarafta bulunan buğday başakları ortada bir fiyonkla birbirine bağlanmıştır. Bordürün üst bölümü ise sülüs hatla yazılmış üç kelimenin arasına yıldız konularak oluşturulmuştur. Yazı ve bitkisel motiften oluşan bordürü, testere dişi motifi ile dizayn edilen dairevi formlu bordür kuşatmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünün ortasında “o”(5) rakamı ve “para” ibaresi okunmaktadır. Bu kompozisyonun etrafında dairevi formlu ancak üst tarafta içe doğru bükülen inci dizilerinden oluşturulan bordür yer almaktadır. İnci dizili bordürünün etrafı ön yüz gibi tekrarlanmış ancak defne yaprakları ve başakların ortasında darp tarihinin yazılı olduğu bir çerçeve yer almaktadır.

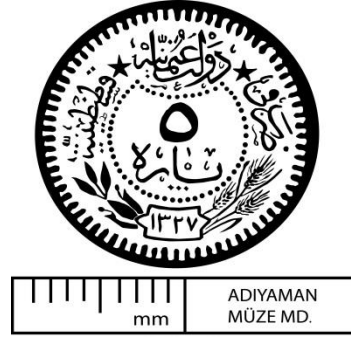
Görsel 123. Ön Yüz

Görsel 124. Arka Yüz

Şekil 122. Ön Yüz

Şekil 123. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما رشاد
٦
سنة
حریت مساوات عدالت

(Mehmed Han bin Abdülmecid el-Muzaffer Daima, Reşad 6 Sene Hürriyet, Musavat, Adalet)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed Hân (Allah) zaferini daim etsin, Reşad 6 Sene Hürriyet, Eşitlik, Adalet

Okunuşu: ٥ پاره
ضرب في دولة عثمانية
قسطنطينيه
١٣٢٧

(5 Para Duribe fi Devlet-i Osmaniye, Kostantiniye H. 1327)

Anlamı: 5 Para Osmanlı Devleti, Kostantiniye'de darp edildi. M.1327

Katalog No: 63

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 7066

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (İsmet Yelboğa)

Müzeye Geliş Tarihi: 22.03.1995

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 2169, 7067, 7086, 7164, 7165, 7897, 8025, 8026, 8031, 8333, 8334, 8335, 8336, 8337, 8625, 8626, 8627, 8628, 8977, 8980, 8981, 8982, 8983, 8984, 8985.

Görsel No: 125-126

Şekil No: 125-126

Dönemi: V. Mehmed Reşad(H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H.1327(M.1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Onluk

Malzeme: Nikel

Ölçüler: Çap: 19 mm, **Ağırlık:** 2.57 gr

Ön Yüz: V. Mehmed Reşad dönemine ait olan sikkenin ortasında inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordürün içinde merkezde V. Mehmed Reşad'ın tuğrası, tuğranın sağında padişahın mahlası ve tuğranın altında “٤”(4) rakamı ile rakamın altında sene ibaresi yazmaktadır. İnci dizili bordür ve sikkeyi sonlandıran testere dişi motifli bordür arasında kalan dairevi bordür, üst kısımda yazı ve alt kısmında ise bitkisel motiften oluşmaktadır. Sikkenin alt bölümünde sol tarafta defne yaprakları ve sağ tarafta başaklar birbirine bir fiyonkla bağlanmıştır. Üst kısımda da sülüs hatla yazılmış aralarına yıldız motifi yerleştirilmiş yazı kompozisyonu bulunmaktadır.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü bazı farklılıklar dışında aynen tekrar edilmiştir. Farklı olarak ortadaki inci dizili bordürün içinde “١٠”(10) sayısı ve “para” ibaresi okunmaktadır. İnci dizisi bordür üst tarafta iç bükey olarak düzenlenmiştir. Bu bordürün etrafında defne yaprakları ve başaklar, ön yüzdeki fiyonk yerine içinde darp tarihinin yazıldığı bir çerçeve ile birbirine bağlanmıştır. Bu bordürün devamı olarak yarım çember oluşturan arasına iki yıldız motifinin konulduğu sülüs hatla yazılan yazı kompozisyonu mevcuttur.

Görsel 125. Ön Yüz

Görsel 126. Arka Yüz

Şekil 124. Ön Yüz

Şekil 125. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما رشاد
٤
سنه
حریت مساوات عدالت
(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer
Daima, Reşad 4 Sene
Hürriyet, Müsâvât, Adalet)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, Reşad 4
Sene
Hürriyet, Eşitlik, Adalet

Okunuşu: ١٠ پاره
ضرب في دولة عثمانیه
قسطنطينیه
١٣٢٧
(10 Para
Duribe fi Devlet-i Osmaniye,
Kostantiniye
H. 1327)

Anlamı: 10 Para
Osmanlı Devleti, Kostantiniye'de darp
edildi.
M.1327

Katalog No: 64

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8622

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.11.1997

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 7163, 7166, 7842, 8027, 8028, 8328, 8614, 8615, 8616, 8617, 8618, 8619, 8620, 8621, 8623, 8624, 8971, 8972, 8973, 8974, 8975.

Görsel No: 127-128

Şekil No: 127-128

Dönemi: V. Mehmed Reşad(H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H.1327(M.1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Yirmilik

Malzeme: Nikel

Ölçüler: Çap: 22 mm, Ağırlık: 4.04 gr

Ön Yüz: Sikkenin ortasında V. Mehmed Reşad'ın tuğrası, tuğranın sağında padişahın mahlası ve tuğranın altında “۳”(3) rakamı ve rakamın altında sene ibaresi yazmaktadır. Bu kompozisyonu inci dizilerinden oluşan bordür kuşatmaktadır. İnci dizilerinden oluşan bordürü iki yarım daireye ayrılmış bordür çevrelemektedir. Üstteki yarım dairede sülüs hatla yazılmış aralarına yıldız konulan üç kelimelik yazı kompozisyonu vardır. Bu bordürün attaki yarım dairesinde solda defne yaprakları ve sağ tarafta bulunan başaklar ortada bir fiyonkla birbirine bağlanmıştır. Bu kompozisyonun devamında gelen testere dişi motifli dairevi bordür ile sikke son bulmuştur.

Arka Yüz: Sikkenin arka yüzünde merkezde “۲۰”(20) sayısı ve altında para ibaresi dairevi formlu bir bordürle çevrelenmiştir. İnci dizili bordürün üst bölümü iç bükey olarak düzenlenmiştir. Arka yüz bazı farklılıklar dışında ön yüz gibi tekrar edilmiştir. Ön yüz de defne yaprakları ve başaklar bir fiyonkla bağlanmış, arka yüzde ise fiyonk yerine bir çerçeve konulmuş içine darp tarihi yazılmıştır. Sikkenin arka yüzünde sağ alt köşede silinmeler olmuştur. Sikkenin hem ön hem de arka yüzünde patina tabakası mevcuttur.

Görsel 127. Ön Yüz

Görsel 128. Arka Yüz

Şekil 126. Ön Yüz

Şekil 127. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما رشاد
٣
سنه
حریت مساوات عدالت

(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer
Daima, Reşad 3 Sene
Hürriyet, Müsâvât, Adalet)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, Reşad 3
Sene
Hürriyet, Eşitlik, Adalet

Okunuşu: ٢٠ پاره
ضرب في دولة عثمانیه
قسطنطينیه
١٣٢٧

(20 Para
Duribe fi Devlet-i Osmaniye,
Kostantiniye
H. 1327)

Anlamı: 20 Para
Osmanlı Devleti, Kostantiniye'de
darp edildi.
M.1327)

Katalog No: 65

Bulunduğu Yer: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8608

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.11.1997

Müzedeki Yeri: Depo

Benzer Örnekler Envanter No: 6927, 7065, 7841, 8029, 8058, 8339, 8610, 8611, 8612, 8613, 8968, 8969, 8970.

Görsel No: 129-130

Şekil No: 129-130

Dönemi: V. Mehmed Reşad(H. 1327-1336\M. 1909-1918)

Darp Tarihi: H.1327(M.1909)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Kırklık

Malzeme: Nikel

Ölçüler: Çap: 24 mm, Ağırlık: 5.35 gr

Ön Yüz: V. Mehmed Reşad dönemine tarihlenen sikkenin tam ortasında V. Mehmed Reşad'ın tuğrası bulunmaktadır. Tuğranın sağında padişahın mahlası ve tuğranın altında cülus yılı ve altında sene ibaresi yazmaktadır. Bu kompozisyonu çevreleyen dairevi formlu inci dizili bordürün üst kısmında sülüs hatla yazılmış yazı kompozisyonu ve alt kısmında defne yaprakları ile başaklar bir fiyonkla birbirine bağlanmıştır. Yazı kompozisyonu üç kelimedenden oluşmaktadır ve kelimelerin aralarına yıldız motifi yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun etrafında testere dişi motifli dairevi bordür gelmektedir.

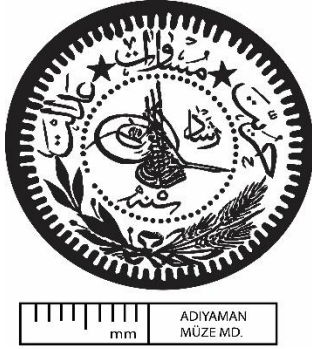
Arka Yüz: Arka yüzün ortasında sikkenin değerini gösteren “٤٠”(40) sayısı ve para ibaresi yer almaktadır. Ön yüzden farklı olarak bu kompozisyonu kuşatan inci dizilerinden oluşan bordürün üst kısmı iç bükey şekilde düzenlenmiştir. İnci dizili bordürün etrafında görülen defne yaprakları ve başakların arasında ön yüzden farklı olarak aralarına darp tarihinin yazıldığı bir çerçeve vardır. Sikkenin hem ön hem de arka yüzü deformasyona uğramıştır.

Görsel 129. Ön Yüz

Görsel 130. Arka Yüz

Şekil 128. Ön Yüz

Şekil 129. Arka Yüz

Okunuşu: محمد خان
بن عبدالمجد المظفر دانما رشد
٥
سنه
حریت مساوات عدالت

(Mehmed Han
bin Abdülmecid el- Muzaffer
Daima, Reşad 5 Sene
Hürriyet, Müsâvât, Adalet)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Hân
(Allah) zaferini daim etsin, Reşad 5
Sene
Hürriyet, Eşitlik, Adalet

Okunuşu: ٤٠ پاره
ضرب في دولة عثمانیه
قسطنطينیه
١٣٢٧

(40 Para
Duribe fi Devlet-i Osmaniye,
Kostantiniye
H. 1327)

Anlamı: 40 Para
Osmanlı Devleti, Kostantiniye'de
darp edildi.
M.1327

6.20. VI. Mehmed Vahideddin Dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922) Sikkeleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun 36. ve son padişahı olan VI. Mehmed Vahideddin döneminde, başkent ile hakimiyet bölgesi arasında bağlar koptuğu için sadece İstanbul'da üç sene boyunca az miktarda sikke darp edilmiştir. Kendisinden önceki padişah dönemlerinde darp edilen sikkelerde görülen tuğranın sağında görülen mahlas ya da çiçek detayı, VI. Mehmed Vahideddin dönemi sikkelerinde yoktur. Tuğrası ise kendisinin adı ve “Han” unvanı ve babasının adı ile beraber “El Muzaffer Daima” şeklindedir¹⁶⁸.

VI. Mehmed Vahideddin, 500 kuruş, 250 kuruş, 100 kuruş, 50 kuruş, 25 kuruş değerinde altın sikke darp ettirmiş. 500 kuruş, 250 kuruş, 100 kuruş ve 25 kuruş değerinde ziynet altınları vardır. Ziynet altınlarının birimleri birbirinden farklı şekillerde tasarlanmıştır¹⁶⁹. Bu dönemde darp edilen altın sikkelerin miktarı yüksek olmasına rağmen az rastlanan sikkelerdendir. Çünkü bu paralar ya eritilmiş ya da kulp takılmış olduğundan takı olarak kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Ölçer, *Son Altı Osmanlı Padişahı Zamanında İstanbul'da Basılan Gümüş Paralar*, 63; Damalı, *150 Devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri*, 304.

¹⁶⁹ Aykut, “Osmanlı Sikkeleri”, 10\1556.

¹⁷⁰ Kaan Uslu - Yavuz Büyüktuncay, *Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları 1839-1922(AH 1255-1340)* (İstanbul: Osmanlı Nümismatik Kültür Yayını, 2018), 141.

Katalog No: 66

Bulunduğu Yeri: Adıyaman Müzesi

Envanter Numarası: 8609

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma (Ali Fırat)

Müzeye Geliş Tarihi: 26.11.1997

Müzedeki Yeri: Depo

Görsel No: 131-132

Şekil No: 131-132

Dönemi: VI. Mehmed Vahideddin (H. 1336-1341\M. 1918-1922)

Darp Tarihi: H.1336(M. 1918)

Darp Yeri: Konstantiniyye

Cins: Kırklık

Malzeme: Nikel

Ölçüler: Çap: 24 mm, Ağırlık: 5.88 gr

Ön Yüz: Sikkenin ortasında inci dizilerinden oluşan dairevi formlu bordürün merkezinde VI. Mehmed Vahdetin'in tuğrası ve tuğranın altında “٤”(4) rakamı ile rakamın altında sene ibaresi yazmaktadır. İnci dizili bordür ve sikkeyi sonlandıran testere dişli motifli bordür arasında kalan dairevi bordür, üst kısımda yazı ve alt kısmında ise bitkisel motiften oluşmaktadır. Sikkenin alt bölümünde sol tarafta defne yaprakları ve sağ tarafta başaklar birbirine bir fiyonkla bağlanmıştır. Üst kısımda da sülüs hatla yazılmış aralarına yıldız motifi yerleştirilmiş yazı kompozisyonu bulunmaktadır.

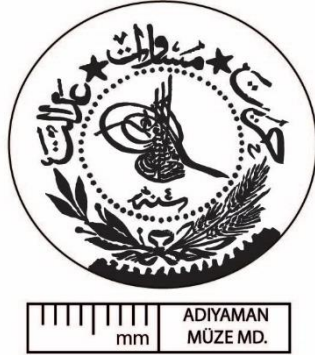
Arka Yüz: Sikkenin arka yüzü bazı farklılıklar dışında aynen tekrar edilmiştir. Farklı olarak ortadaki inci dizili bordürün içinde “٤٠”(40) sayısı ve “para” ibaresi okunmaktadır. İnci dizisi bordür üst tarafta iç bükey olarak düzenlenmiştir. Bu bordürün etrafında defne yaprakları ve başaklar, ön yüzdeki fiyonk yerine içinde darp tarihinin yazıldığı bir çerçeve ile birbirine bağlanmıştır. Bu bordürün devamı olarak yarım çember oluşturan arasına iki yıldız motifinin konulduğu sülüs hatla yazılan yazı kompozisyonu mevcuttur. Sikkenin hem ön hem de arka yüzündeki testere dişli motifiyile düzenlenen bordürün büyük bir bölümü silinmiştir.

Görsel 131. Ön Yüz

Görsel 132. Arka Yüz

Şekil 130. Ön Yüz

Şekil 131. Arka Yüz

Okunuşu: محمد وهدادين خان
بن عبدالمجيد المظفر دانما
٤
سنة
حریت مساوات عدالت

(Mehmed Vahideddin han
bin Abdülmecid el-muzaffer daima
4
Sene
Hürriyet, Müsâvât, Adalet)

Anlamı: Abdülmecid oğlu Mehmed
Vahidettin Hân (Allah) zaferini daim
etsin. 4 Sene
Hürriyet, Eşitlik, Adalet

Okunuşu: ٤٠ پاره
ضرب في دولة عثمانیه
قسطنطينیه
١٣٣٦

(40 Para
Duribe fi Devlet-i Osmaniye
Kostantiniye
H. 1336)

Anlamı: 40 Para
Osmanlı Devleti, Kostantiniye'de darp
edildi.
M.1918

7. DEĞERLENDİRME

7.1. SİKKELERİN PADİŞAH DÖNEMLERİNE GÖRE ANALİZİ

II. Murad, II. Beyazıt, Kanuni Sultan Süleyman, III. Murat, Sultan İbrahim, Sultan IV. Mehmet, Sultan II. Süleyman, Sultan II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim, II. Mahmud, Abdülmecit, Abdülaziz, II. Abdülhamit, V. Mehmed Reşat ve VI. Mehmed Vahideddin dönemi başlıkları altında tablolarla beraber sikkeler değerlendirilecektir. Bu bölümde sikkeler ele alınırken katalogta tanıtılan ve envanter numaraları verilen benzer örnekler ile birlikte değerlendirilmiştir.

7.1.1. II. Murad Han dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451)

II. Murad Han Dönemine ait tek tip olarak incelenen gümüş sikkenin ön yüzünde "**Murad bin Mehmed Han, 83...**", arka yüzünde ise "**Hullide Mülkehû ...**" yazmaktadır(Katalog 1).

II. Murad dönemine ait 1 adet sikke H. 83... (M. 143...) tarihlidir. Darp tarihinin son rakamı okunmamaktadır.

7.1.1.1. Darp yeri

II. Murad dönemine ait H. 83... (M. 143...) darp tarihli sikkede deformasyondan dolayı darp yeri okunmamaktadır.

7.1.1.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan II. Murad dönemine ait 1 adet akçe, 1,15 gr ağırlığında ve çapı ise 12 mm'dir.

Tablo 1. II. Murad Han Dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451) Sikkeleri

II. Murad Han Dönemi (H.824-848/M.1421-1444/ H.848-855/M.1445-1451)		
Ölçüleri	Çap	12 mm
	Ağırlık	1,15 gr
Darp Yeri	Okunamamaktadır	1
Darp Tarihi	H. 83... (M. 143...)	1

Yazı Karakteri	Sülüs	1
Malzeme	Gümüş	1

7.1.2. II. Bayezid dönemi (H.886-918/M.1481-1512)

II. Bayezid Dönemine ait tek tip gümüş sikke incelenmiştir. 1.tip sikkelerin ön yüzünde "**Bayezid bin Mehmed Han**", arka yüzünde ise "**Azze Nasrahu Duribe Fi Konstantiniyye, "Sene" ve 886**" yazmaktadır(Katalog 2).

II. Beyazıd dönemine ait 1 adet sikkede H. 886 (M. 1481) darp tarihi yer almaktadır.

7.1.2.1. Darp yeri

II. Beyazid dönemine ait, H. 886 (M. 1481) darp tarihli 1 adet sikkenin darp yeri Konstantiniyye'dir.

7.1.2.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan II. Beyazid dönemine ait 1 adet sikke, 0,70 gr ağırlığında ve çapı ise 10 mm'dir.

Tablo 2. II. Bayezid Dönemi (H.886-918/M.1481-1512) Sikkeleri

II. Bayezid Dönemi (H.886-918/M.1481-1512) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	10 mm
	Ağırlık	0,70 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	1
Darp Tarihi	H. 886 (M. 1481)	1
Yazı Karakteri	Sülüs	1
Malzeme	Gümüş	1

7.1.3. I. Süleyman dönemi (H. 926-974\M. 1520-1566)

Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait tek tip sikke incelenmiştir. Sikkenin ön yüzünde "**Sultan Süleyman bin Selim Han**" arka yüzde ise "**Azze Nasrahu Duribe Fi, Darp yeri, "Sene" ve Darp tarihi**" yazmaktadır(Katalog 3).

Kanuni Sultan Süleyman'a ait olan 7 adet sikkeden 5 tanesinde darp tarihi H. 926 (M. 1520) olarak okunmaktadır. 2 tane sikkede ise aşınmadan dolayı darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.3.1. Darp yeri

Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait olan H. 926 (M. 1520) darp tarihli 7 sikkeden 5 adet sikkenin darp yeri Halep, 1 adet sikkenin darp yeri Dımaşk ve 1 adet sikkenin darp yeri okunmamaktadır.

7.1.3.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan Kanuni Sultan Süleyman'a ait olan 7 adet sikke, 1 ve 1.6 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 14 ve 16 mm aralığındadır.

Tablo 3. I. Süleyman Dönemi(H. 926-974\M. 1520-1566) Sikkeleri

I. Süleyman Dönemi(H. 926-974\M. 1520-1566) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	14-16mm
	Ağırlık	1-1.6 gr
Darp Yeri	Haleb	5
	Dımaşk	1
	Okunamamaktadır	1
Darp Tarihi	H. 926 (M. 1520)	5
	Okunamamaktadır	2
Yazı Karakteri	Sülüs	7
Malzeme	Gümüş	7

7.1.4. III. Murad Han dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595)

III. Murad dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 2 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerin ön yüzünde Mührü Süleyman motifi içerisinde beş kollu bir yıldız motifi yer almaktadır. Ön yüzde padişahın künyesi yazılmıştır Arka yüzde de Mührü Süleyman motifi görülmektedir ve “**Hullide Mulkehu ve Sultanehu ve Eyyede Hilafetehu ve Adaletehu**” ibaresi, darp tarihi ve darp yeri yazmaktadır(Katalog 4).

2. tip sikkeler de ön yüzde ortada küçük bir dairenin içinde sikkenin darp yeri yazmakta ve dairenin etrafında “**Halledallahu Mulkehu ve Sultanehu**” yazı kompozisyonu ve darp tarihi yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde ise sultanın künyesi ve dua ibaresi yer almaktadır(Katalog 5).

7.1.4.1. Darp yeri

III. Murad dönemine ait olan H. 982 (M. 1574) darp tarihli 5 adet sikkede Halep darp yeri okunmaktadır.

7.1.4.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan III. Murad dönemine ait 3 adet sikke, 3.40 gr ağırlığında ve çapları ise 20 ve 21 mm’dir. 2 adet sikke ise 3.80 gr ağırlığında çapları ise 23 ve 24 mm’dir.

Tablo 4. III. Murad Han Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595) Sikkeleri

III. Murad Han Dönemi(H. 982-1003\M. 1574-1595) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	20-24 mm
	Ağırlık	3.40-3.80 gr
Darp Yeri	Haleb	5
Darp Tarihi	H. 982 (M. 1574)	5
Yazı Karakteri	Sülüs	5
Malzeme	Gümüş	5

7.1.5. Sultan İbrahim dönemi (H. 1049-1058\M. 1640-1648)

Sultan İbrahim dönemine ait tek tip sikke incelenmiştir. Sikkelerin ön yüzünde, “**Sultan İbrahim Bin Ahmed Han**” arka yüzde ise “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi**” yer almaktadır(Katalog 6).

Sultan İbrahim dönemine tarihlenen 179 sikkenin tamamı yoğun bir deformasyona uğramış olduğundan dolayı darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.5.1. Darp yeri

Sultan İbrahim dönemine tarihlenen 179 adet sikkeden sadece 94 adet sikkede darp yeri okunabilmektedir. 93 adet sikke Konstantiniyye ve 1 adet sikke Edirne’de darp edilmiştir. 85 adet sikkede ise darp yeri okunamamaktadır.

7.1.5.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan Sultan İbrahim dönemine ait 179 adet sikke, 0.22 ve 0.34 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 11 ve 13 mm aralığındadır.

Tablo 5. Sultan İbrahim Dönemi(H. 1049-1058\M. 1640-1648) Sikkeleri

Sultan İbrahim Dönemi(H. 1049-1058\M. 1640-1648) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	11-13 mm
	Ağırlık	0.22-0.34 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	93
	Edirne	1
	Okunamamaktadır	85
Darp Tarihi	Okunamamaktadır	179
Yazı Karakteri	Sülüs	179
Malzeme	Gümüş	179

7.1.6. IV. Mehmed dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687)

IV. Mehmed dönemine ait tek tip sikke incelenmiştir. Tek tip sikkenin ön yüzünde beş kollu yıldız motiflerinden oluşturulan bordür içerisinde padişahın tuğrası yer almaktadır. Arka yüzde ise yine ön yüz gibi beş kollu yıldız motiflerinden oluşturulan bordür içerisinde (Katalog 7).

IV. Mehmed dönemine ait 1 adet sikkede H. 1058 (M. 1648) darp tarihi yer almaktadır.

7.1.6.1. Darp yeri

IV. Mehmed dönemine ait olan H. 1058 (M. 1648) darp tarihli 1 adet sikke Halep’de darp edilmiştir.

7.1.6.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan IV. Mehmed dönemine ait 1 adet sikke, 2.58 gr ağırlığında ve çapı ise 22 mm'dir.

Tablo 6. IV. Mehmed Dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687) Sikkeleri

IV. Mehmed Dönemi(H. 1058-1099\M. 1648-1687) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	22 mm
	Ağırlık	2.58 gr
Darp Yeri	Halep	1
Darp Tarihi	H. 1058 (M. 1648)	1
Yazı Karakteri	Sülüs	1
Malzeme	Gümüş	1

7.1.7. II. Süleyman dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691)

II. Süleyman dönemine ait tek tip sikke incelenmiştir. Tek tip sikkelerin ön yüzünde padişahın tuğrası yer almaktadır. Arka yüzde ise “**Duribe Fi Konstantiniyye, 1099**” yazmaktadır(Katalog 8).

II. Süleyman dönemine ait 8 sikkede de H. 1099 (M. 1687) darp tarihi okunmaktadır.

7.1.7.1. Darp yeri

II. Süleyman dönemine ait olan H. 1099 (M. 1687) darp tarihli 8 adet sikke Konstantiniyye'de darp edilmiştir.

7.1.7.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan II. Süleyman dönemine ait 8 adet sikke, 1.30 ve 1.52 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 19 mm'dir.

Tablo 7. II. Süleyman Dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691) Sikkeleri

II. Süleyman Dönemi(H. 1099-1102\M. 1687-1691) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	19 mm
	Ağırlık	1.30-1.52 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	8

Darp Tarihi	H. 1099 (M. 1687)	8
Yazı Karakteri	Sülüs	8
Malzeme	Bakır	8

7.1.8. II. Mustafa dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703)

II. Mustafa dönemine ait sikkeler tek tip olarak incelenmiştir. Sikkelerin ölçüleri farklı olduğu için iki katalog numarasıyla verilmişlerdir(Katalog 9-10). Tek tip sikkelerin ön yüzünde “**Es-sultan Mustafa bin Mehmed Han Dame Mülkehu Duribe fi Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn (Es) Sultan**” yazmaktadır.

II. Mustafa dönemine tarihlenen 51 sikkeden 36 adet sikkede H. 1106 (M. 1695) tarihi okunmakta, 15 tane sikkede ise aşınmadan dolayı darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.8.1. Darp yeri

II. Mustafa dönemine ait olan H. 1106 (M. 1695) darp tarihli 51 sikkeden 39 adet sikke Konstantiniyye, 6 adet sikke Edirne, 1 adet sikke Erzurum’da darp edilmiştir. 5 adet sikke deformasyona uğramış olduğu için darp yerleri okunmamaktadır.

7.1.8.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan II. Mustafa dönemine ait olan 51 adet sikkeden 47 adet sikke 18.80 ve 20.23 aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 38 ve 41 mm aralığındadır. 4 adet sikke ise 9.03 ve 9.27 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 27 ve 29 mm aralığındadır.

Tablo 8. II. Mustafa Dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703) Sikkeleri

II. Mustafa Dönemi(H. 1106-1115\M. 1695-1703) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	27-41 mm
	Ağırlık	9.03-20.23 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	39
	Edirne	6
	Erzurum	1
	Okunamamaktadır	5

Darp Tarihi	H. 1106 (M. 1695)	36
	Okunamamaktadır	15
Yazı Karakteri	Sülüs	51
Malzeme	Gümüş	51

7.1.9. III. Ahmed dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730)

III. Ahmed dönemine ait sikkeler üzerindeki yazı ve süslemelere göre 5 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerde ön yüzde, üstte padişahın tuğrası, tuğranın altında “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn (Es) Sultan**” yazmaktadır(Katalog 11).

2. tip sikkelerde ön yüzde, sadece padişahın tuğrasına yer verilmiştir. Arka yüzde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 12-13-14-19).

3. tip sikkelerde ön yüzde “**Es–Sultan Ahmed bin Mehmed Han Dame Mülkehu Duribe fî Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Arka yüzde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 15-16).

4. tip sikkelerde ön yüzde, padişahın tuğrası ve tuğranın altında darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Arka yüzde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 17).

5. tip sikkelerde ön yüzde, padişahın tuğrası ve tuğranın etrafında saadet düğümü motifi yer almaktadır. Arka yüzde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 18).

III. Ahmed dönemine ait 152 sikkeden 143 adet sikkede H. 1115 (M. 1703) tarihi okunmakta, 9 adet sikkede ise deformasyondan dolayı darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.9.1. Darp yeri

III. Ahmed dönemine ait olan H. 1115 (M. 1703) darp tarihli 152 adet sikkeden 89 adet sikke İslambol, 48 adet sikke Konstantiniyye, 14 adet sikke Mısır ve 1 adet sikkede de Tiflis darp yeri yazmaktadır. Mısır darplı sikkelerde “**sene**” ibaresi yer almaktadır.

7.1.9.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde III. Ahmed dönemine ait 152 adet sikke bulunmaktadır. Altın sikkelerden 96 adet sikke 3.31 ve 3.49 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 17 ve 19 mm aralığındadır. 5 adet sikke 3,40 ve 3.46 aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 20 ve 23 mm aralığındadır. 3 adet sikke ise 1.73 gr ağırlığında ve çapları ise 14 mm'dir. Gümüş sikkelerden ise 30 adet sikke, 19.26 ve 19.90 aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 36 ve 39 mm'dir. 4 adet sikke ise 8.7 ve 8.55 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 27 mm'dir. 3 adet sikke, 21 gr ağırlığında ve çapları ise 39 mm'dir. 9 adet sikke, 0.50 ve 0.67 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 14 ve 16 mm aralığındadır. 2 adet sikke ise 0.38 ve 0.42 ağırlıklarında ve çapları ise 12 ve 13 mm'dir.

Tablo 9. III. Ahmed Dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730) Sikkeleri

III. Ahmed Dönemi(H. 1115-1143\M. 1703-1730) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	12-39 mm
	Ağırlık	0.38-21 gr
Darp Yeri	İslambol	89
	Konstantiniyye	48
	Mısır	14
	Tiflis	1
Darp Tarihi	H. 1115 (M. 1703)	143
	Okunamamaktadır	9
Yazı Karakteri	Sülüs	152
Malzeme	Altın	104
	Gümüş	48

7.1.10. I. Mahmud dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754)

I. Mahmud dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 4 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerin ön yüzünde, üstte padişahın tuğrası yer almakta ve tuğranın altında “Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi” yazmaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise “Sultanü'l Berreyni ve Hakanü'l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan” yazmaktadır(Katalog 20-21-22-23).

2. tip sikkelerin ön yüzünde, ortada padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın etrafı ise yapraklarla zenginleştirilmiş çiçek motifleri, saadet düğümü motifleri ve ok ucu motifi ile doldurulmuştur. Sikkenin arka yüzünde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Aynı tipte ancak farklı ölçülerde iki sikke incelendiği için iki farklı katalog numarasıyla verilmişlerdir(Katalog 24-25).

3. tip sikkelerin ön yüzünde, ortada padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında saadet düğümü motifi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 26).

4. tip sikkelerin ön yüzünde, üstte padişahın tuğrası yer almakta ve tuğranın altında darp yeri ve tarihi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise “**Sultanü'l Berreyni ve Hakanü'l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 27).

I. Mahmud dönemine ait olan 140 adet sikkeden 130 adet sikkede H. 1143 (M. 1730) darp tarihi okunmakta 10 adet sikkede ise darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.10.1. Darp yeri

I.Mahmud dönemine ait olan H. 1143 (M. 130) darp tarihli 140 adet sikkeden 104 adet sikke İslambol, 23 adet Konstantiniyye, 10 adet sikke Mısır, 1 adet sikke Gümüşhane'de darp edilmiş ve 2 adet sikkede de darp yeri okunmamaktadır.

7.1.10.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde I. Mahmud dönemine ait 140 adet sikke bulunmaktadır. Altın sikkelerden 94 adet sikke, 2.55 ve 2.65 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 18 ve 20 mm aralığındadır. 7 adet sikke, 3.44 ve 3.51 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 19 mm'dir. 2 adet sikke 1.74 gr ağırlığında ve çapları ise 15 mm'dir. Gümüş sikkelerden 29 adet sikke, 0.37 ve 0.69 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 16 mm'dir. 8 adet sikke ise 19.14 ve 20.02 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 37 ve 39 mm aralığındadır.

Tablo 10. I. Mahmud Dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754) Sikkeleri

I. Mahmud Dönemi(H. 1143-1168\M. 1730-1754) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	15-39 mm
	Ağırlık	0.37-20.02 gr
Darp Yeri	İslambol	104

	Konstantiniyye	23
	Mısır	10
	Gümüşhane	1
	Okunamamaktadır	2
Darp Tarihi	H. 1143 (M. 1730)	130
	Okunamamaktadır	10
Yazı Karakteri	Sülüs	140
Malzeme	Altın	103
	Gümüş	37

7.1.11. III. Osman dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757)

III. Osman dönemine ait tek tip sikke incelemiştir. Tek tip sikkenin ön yüzünde padişahın tuğrası yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 28).

III. Osman dönemine tarihlenen 1 adet sikke H. 1168 (M. 1754) tarihlidir.

7.1.11.1. Darp yeri

III. Osman dönemine ait olan H. 1168 (M. 1754) darp tarihli 1 adet sikke Mısır'da darp edilmiştir.

7.1.11.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan III. Osman dönemine ait 1 adet sikke, 0.86 gr ağırlığında ve çapı ise 16 mm'dir.

Tablo 11. III. Osman Dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757) Sikkeleri

III. Osman Dönemi(H. H. 1168-1171\M. 1754-1757) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	16 mm
	Ağırlık	0.86 gr
Darp Yeri	Mısır	1
Darp Tarihi	H. 1168 (M. 1754)	1
Yazı Karakteri	Sülüs	1

Malzeme	Gümüş	1
----------------	--------------	----------

7.1.12. III. Mustafa dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774)

III. Mustafa dönemine ait tek tip sikke incelemiştir. İncelenen tek tip sikkelerin ön yüzünde padişahın tuğrası yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Tek tip sikkelerin ölçüleri farklı olduğu için iki farklı katalog numarasıyla verilmişlerdir(Katalog 29-30).

III. Mustafa dönemine ait olan 15 sikkeden 10 adet sikkede H. 1171 (M. 1757) darp tarihi okunmakta 5 adet sikkede ise deformasyondan dolayı darp tarihi okunmamaktadır.

7.1.12.1. Darp yeri

III. Mustafa dönemine ait olan H. 1171 (M. 1757) darp tarihli 15 adet sikkeden 9 adet sikke İslambol, 4 adet sikke Mısır ve 2 adet sikke de Konstantiniyye’de darp edilmiştir.

7.1.12.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan III. Mustafa dönemine ait sikkelerden 1 adet sikke 4.20 gr ağırlığında ve çapı ise 25 mm’dir. 14 adet sikke, 0.34 ve 0.46 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 13 ve 15 mm aralığındadır.

Tablo 12. III. Mustafa Dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774) Sikkeleri

III. Mustafa Dönemi(H. 1171-1187\M. 1757-1774) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	13-25 mm
	Ağırlık	0.34-4.20 gr
Darp Yeri	İslambol	9
	Mısır	4
	Konstantiniyye	2
Darp Tarihi	H. 1171 (M. 1757)	10
	Okunamamaktadır	5
Yazı Karakteri	Sülüs	15
Malzeme	Gümüş	15

7.1.13. I. Abdülhamid dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789)

I. Abdülhamit dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 3 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerin ön yüzünde, “**Es-Sultan Abdülhamid ibn Ahmed Han Dame Mülkehu Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise “**Sultanü’l Berreyni ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 31).

2. tip sikkelerin ön yüzünde, üstte padişahın tuğrası ve tuğranın altında sikkenin darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise “**Sultanü’l Berreyni ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 32).

3. tip sikkelerin ön yüzünde, sadece padişahın tuğrası yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 33).

I. Abdülhamit dönemine tarihlenen 8 adet sikke H. 1187 (M. 1774) darp tarihli dir.

7.1.13.1. Darp yeri

I. Abdülhamit dönemine ait H.1187 (M. 1774) darp tarihli 8 adet sikkenin darp yeri Konstantiniyye’dir.

7.1.13.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan I. Abdülhamit dönemine ait sikkelerden 3 adet sikke, 25,2 ve 27. 70 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 40 ve 43 mm aralığındadır. 1 adet sikke, 4,08 gr ağırlığında ve çapı ise 24 mm’dir. 4 adet sikke ise 0.32 ve 0.90 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 15 mm’dir.

Tablo 13. I. Abdülhamid Dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789) Sikkeleri

I. Abdülhamid Dönemi(H. 1187-1203\M. 1774-1789) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	15-43 mm
	Ağırlık	0.32-27.90 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	8
Darp Tarihi	H.1187 (M. 1774)	8
Yazı Karakteri	Sülüs	8
Malzeme	Gümüş	8

7.1.14. III. Selim dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807)

III. Selim dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 2 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerin ön yüzde üst bölümde padişahın tuğrası ve tuğranın altında sikkenin darp yeri ve darp tarihi yazmaktadır. Arka yüzde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” övgü cümlesi yer almaktadır(Katalog 34).

2. tip sikkelerin ön yüzünde padişahın tuğrası yer alırken, arka yüzünde ise sikkenin darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 35).

III. Selim dönemine ait olan 5 adet sikkede H. 1203 (M. 1789) darp tarihi yer almaktadır.

7.1.14.1. Darp yeri

III. Selim dönemine ait H. 1203 (M. 1789) darp tarihli 5 adet sikkenin darp yeri İslambol’dur.

7.1.14.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan III. Selim dönemine ait 3 adet sikke, 29.60 ve 31.81 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 42 ve 44 mm aralığındadır. 2 adet sikke ise 28.50 ve 29.81 gr ağırlığında ve çapları ise 43 ve 44 mm’dir.

Tablo 14. III. Selim Dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807) Sikkeleri

III. Selim Dönemi(H. 1203-1222\M. 1789-1807) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	42-44 mm
	Ağırlık	28.50-31.81 gr
Darp Yeri	İslambol	5
Darp Tarihi	H. 1203 (M. 1789)	5
Yazı Karakteri	Sülüs	5
Malzeme	Gümüş	5

7.1.15. II. Mahmud dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839)

II. Mahmud dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 7 tip sikke incelenmiştir. 5 tip sikkenin ön yüzünde tuğra ve arka yüzünde ise sikkenin darp yeri ve

darph tarihi yer almaktadır. Ancak süsleme kompozisyonları farklılık arz etmektedir(Katalog 36-37-38-39-40).

6. tip sikkelerin ön yüzünde “**Es Sultan Mahmud bin Abdülhamid Han Dame Mülkehu Duribe fi Darph yeri ve Darph tarihi**” yazmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 41).

7. tip sikkelerin ön yüzünde üstte padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında sikkenin darph yeri ve darph tarihi yer almaktadır. Arka yüzde ise “**Sultanü’l Berreyni Ve Hakanü’l Bahreyni Es-Sultan ibn Es –Sultan**” yazmaktadır(Katalog 42).

II. Mahmud dönemine ait olan 48 adet sikkeden 45 adet sikkede H. 1223 (M. 1808) darph tarihi okunmakta ve 3 adet sikkede darph tarihi okunmamaktadır.

7.1.15.1. Darph yeri

II. Mahmud dönemine ait olan H. 1223 (M. 1808) darph tarihli 48 adet sikkenin darph yeri Konstantiniyye’dir.

7.1.15.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan II. Mahmud dönemine ait 1 adet sikke, 1.88 gr ağırlığında ve çapı 19 mm’dir. 1 adet sikke, 1.10 gr ağırlığında ve çapı 20 mm’dir. 2 adet sikke, 23.88 ve 24.10 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 40 mm’dir. 9 adet sikke, 5.41 ve 6.11 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 33 mm’dir. 27 adet sikke, 13.63 ve 14.20 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 37 ve 39 mm aralığındadır. 5 adet sikke, 5.98 ve 6.05 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 33 ve 35 mm aralığındadır. 3 adet sikke, 1.17 ve 1.74 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 20 mm’dir.

Tablo 15. II. Mahmud Dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839) Sikkeleri

II. Mahmud Dönemi(H. 1223-1255\M. 1808-1839) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	19-40 mm
	Ağırlık	1.10-24.10 gr
Darph Yeri	Konstantiniyye	48
Darph Tarihi	H. 1223 (M. 1808)	45

	Okunamamaktadır	3
Yazı Karakteri	Sülüs	48
Malzeme	Gümüş	48

7.1.16. Abdülmecid dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861)

Abdülmecit dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 3 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerin hem ön hem de arka yüzünde tırtıllı hilal ve beş kollu yıldızlardan oluşturulan dairevi süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Ön yüzde bu kompozisyonun içinde padişahın tuğrası ve tuğranın sağında dal, yaprak ve çiçeklerden oluşan bitkisel bir süsleme yer almaktadır. Arka yüzde de ön yüz gibi tekrar eden kompozisyonun içinde **“Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi”** yazmaktadır(Katalog 43).

2. tip sikkelerin hem ön hem de arka yüzünde çiçek ve yaprakların dizilmesiyle dairevi bitkisel bir süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Ön yüzde bitkisel süsleme kompozisyonunun içinde padişahın tuğrası ve arka yüzde ise sikkenin darp yeri darp tarihi yer almaktadır(Katalog 44).

3. tip sikkelerin ön yüzünde padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın sağında dal, yaprak ve çiçeklerden oluşturulan bir bitkisel süsleme kompozisyonu mevcuttur. Sikkelerin arka yüzünde ise ortada sikkenin değerini gösteren sayı ve sayının etrafında dairevi bir bordür oluşturan **“Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve “Sene” Darp tarihi”** şeklindeki yazı kuşağı mevcuttur. Sikkelerin değerleri birbirinden farklı olduğu için ayrı katalog numaralarıyla verilmişlerdir(Katalog 45-46-47-48).

Abdülmecit dönemine ait 28 adet sikke H. 1255 (M. 1839) darp tarihlidir.

7.1.16.1. Darp yeri

Abdülmecit dönemine ait olan H. 1255 (M. 1839) darp tarihli 28 adet sikkeden 27 adet sikkede Konstantiniyye ve 1 adet sikkede ise Mısır darp yeri okunmaktadır.

7.1.16.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan Abdülmecit dönemine ait 6 adet sikke, 21.02 ve 23.26 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 36 ve 37 mm’dir. 2 adet sikke, 1.20 ve 1.40 gr

aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 20 mm'dir. 2 adet beşlik sikke, 4.02 gr ağırlığında ve çapları ise 22 ve 23 mm'dir. 5 adet onluk sikke, 7.33 ve 7.92 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 27 ve 29 mm aralığındadır. 2 adet yirmilik sikke, 10.18 gr ağırlığında ve çapları ise 31 mm'dir. 11 adet kırklık sikke, 18.03 ve 22.09 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 36 ve 37 mm'dir.

Tablo 16. Abdülmecid Dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861) Sikkeleri

Abdülmecid Dönemi(H. 1255-1277\M. 1839-1861) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	20-37 mm
	Ağırlık	1.20-23.26 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	27
	Mısır	1
Darp Tarihi	H. 1255 (M. 1839)	28
Yazı Karakteri	Sülüs	28
Malzeme	Bakır	20
	Gümüş	8

7.1.17. Abdülaziz dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876)

Abdülaziz dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 3 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkenin ön yüzünde üstte padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında yarım daire şeklinde düzenlenen, “**Dersaadete Mahsus Sikke-i Nuhasiyedir**” yazan yazı kompozisyonu mevcuttur. Sikkenin arka yüzünde ise ortada paranın değerini gösteren rakam ve rakamın etrafında dairevi bir bordür şeklinde düzenlenen, “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve “Sene” Darp tarihi**” yazan yazı kompozisyonu mevcuttur(Katalog 49).

2. tip sikkelerin ön yüzünde, padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında “sene” ibaresi yazmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde ise dairesel bir şekilde “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve “Sene” Darp tarihi**” yazmakta ve ortasında paranın değerini gösteren sayı yer almaktadır. Farklı para değerindeki sikkeler farklı katalog numaralarıyla verilmiştir(Katalog 50-52-53).

3. tip sikkelerin ön yüzünde, ön yüzde padişahın tuğrası yer almaktadır. Tuğranın altında sikkenin değerini gösteren sayı ve sayının altında ise “pe” harfi yer almaktadır. Arka yüzde ise sikkelerin darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır(Katalog 51-54).

Abdülaziz dönemine ait olan 11 adet sikke H. 1277 (M. 1861) darp tarihlidir.

7.1.17.1. Darp yeri

Abdülaziz dönemine ait olan H. 1277 (M. 1861) darp tarihli 11 adet sikkeden 8 adet sikke Konstantiniyye ve 3 adet sikke ise Mısır’da darp edilmiştir.

4.1.17.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan Abdülaziz dönemine ait 1 adet sikke, 1.54 gr ağırlığında ve çapı ise 22 mm’dir. 5 adet beşlik sikke, 2.05 ve 2.52 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 23 mm’dir. 2 adet on para sikke, 4.17 ve 5.43 gr ağırlığında ve çapları ise 30 mm’dir. 1 adet onluk sikke, 5.08 gr ağırlığında ve çapı ise 27 mm’dir. 1 adet yirmilik sikke, 10.20 gr ağırlığında ve çapı ise 32 mm’dir. 1 adet yirmi para sikke, 12.38 gr ağırlığında ve çapı ise 32 mm’dir.

Tablo 17. Abdülaziz Dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876) Sikkeleri

Abdülaziz Dönemi (H. 1277-1293\M. 1861-1876) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	22-32 mm
	Ağırlık	1.54-12.38 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	8
	Mısır	3
Darp Tarihi	H. 1277 (M. 1861)	11
Yazı Karakteri	Sülüs	11
Malzeme	Bakır	11

7.1.18. II. Abdülhamid dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909)

II. Abdülhamid dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 2 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerde hem ön hem de arka yüzde tırtıllı hilal ve beş kollu yıldızlardan oluşan süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Ön yüzde bu süsleme kompozisyonunun içinde

padişahın tuğrası ve tuğranın sağında ise mahlas yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde ise “Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi” yazmaktadır. Farklı ölçüdeki sikkeler iki farklı katalog numarasıyla verilmişlerdir(Katalog 55-56).

2. tip sikkelerde, ön yüzde ortada padişahın tuğrası ve tuğranın sağında padişahın mahlası ve altında ise sayı ve “sene” ibaresi yer almaktadır. Tuğranın etrafında on iki adet beş kollu yıldız motifleri dairevi formlu bir bordür oluşturmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde de ön yüz gibi beş kollu yıldız motiflerinden oluşan bordürün içinde “Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi” yazmaktadır(Katalog 57)

II. Abdülhamit dönemine ait 42 adet sikkede H. 1293 (M. 1876) darp tarihi yer almaktadır.

7.1.18.1. Darp yeri

II. Abdülhamit dönemine ait olan H. 1293 (M. 1876) darp tarihli 42 adet sikkede Konstantiniyye’de darp edilmiştir.

7.1.18.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan II. Abdülhamit dönemine ait 3 adet sikke, 21.50 ve 23.6 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları 37 mm’dir. 12 adet sikke, 5.43 ve 5.97 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 24 ve 27 mm aralığındadır. 27 adet sikke, 1.10 ve 2.40 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 15 ve 18 mm aralığındadır.

Tablo 18. II. Abdülhamid Dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909) Sikkeleri

II. Abdülhamid Dönemi(H. 1293-1327\M. 1876-1909) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	15-37 mm
	Ağırlık	1.10-23.6 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	42
Darp Tarihi	H. 1293 (M. 1876)	42
Yazı Karakteri	Sülüs	42
Malzeme	Gümüş	42

7.1.19. V. Mehmed Reşad dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918)

V. Mehmet Reşat dönemine ait sikkeler, üzerindeki yazı ve süslemelere göre 3 tip sikke incelenmiştir.

1. tip sikkelerde, ön yüzde tırtıllı hilal ve beş kollu yıldız motifinden oluşturulan bordür içerisinde ortada tuğra, tuğranın sağ tarafında padişahın mahlası ve tuğranın altında rakam ve rakamın altında da “sene” ibaresi yer almaktadır. Arka yüzde de ön yüz gibi tekrar eden süsleme kompozisyonu içerisinde “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Farklı ölçülerdeki sikkeler farklı katalog numaralarıyla gösterilmiştir(Katalog 58-59).

2. tip sikkelerde, ön yüzde on iki tane beş kollu yıldız motifiyle oluşturulan dairevi formlu bordür içerisinde ortada padişahın tuğrası, tuğranın sağında padişahın mahlası, tuğranın altında rakam ve rakamın altında da “sene” ibaresi yer almaktadır. Arka yüzünde ön yüz gibi tekrarlanan beş kollu yıldız motifinden oluşturulan bordür içerisinde “**Azze Nasrahu Duribe Fi Darp yeri ve Darp tarihi**” yazmaktadır. Farklı ölçülerdeki sikkeler farklı katalog numaralarıyla gösterilmiştir (Katalog 60-61).

3. tip sikkelerde, ön yüzde ortada inci dizilerinden oluşan bordür içerisinde tuğra, tuğranın sağında padişahın mahlası yer almaktadır. İnci dizilerinden oluşan bordürün etrafında, üst kısımda yarım daire şeklinde düzenlenen “**Hürriyet, Müsâvât, Adalet**” yazan yazı kuşağı ve alt kısımda solda defne yaprakları ve sağ tarafta buğday başakları bir fiyonkla birbirine bağlanmıştır. Sikkenin arka yüzünde de ortada sikkenin değerini gösteren sayı ve üst kısımda “**Duribe fi Devlet-i Osmaniye Kostantiniye**” yazmaktadır. Defne yaprakları ve buğday başaklarının birleştiği yerde bir çerçeve içerisinde darp tarihi yer almaktadır. Aynı tipte fakat farklı para değerine sahip olan 4 adet sikkeler, farklı katalog numaralarıyla verilmiştir(Katalog 62-63-64-65).

V. Mehmet Reşat dönemine ait olan 97 adet sikkeden 93 adet sikkede H. 1327 (M. 1909) darp tarihi okunmakta 4 adet sikkede ise deformasyondan dolayı darp tarihi okunamamaktadır.

7.1.19.1. Darp yeri

V. Mehmed Reşad dönemine ait olan H. 1327 (M. 1909) darp tarihli 97 adet sikkeden 95 adet sikkede Konstantiyye darp yeri okunmakta ve 2 adet sikkede ise deformasyondan dolayı darp yeri okunamamaktadır.

7.1.19.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi'nde bulunan V. Mehmed Reşad dönemine ait 5 adet sikke, 23.78 ve 23.89 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 37 mm'dir. 9 adet sikke, 5.43 ve 5.79 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 23 ve 24 mm'dir. 3 adet sikke ise 1.15 gr ağırlığında ve çapları ise 15 mm'dir. 9 adet sikke, aralarında kulplu sikkelerde olduğu için ağırlıkları birbirinden farklıdır. 1.85 ve 2.49 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 17 ve 18 mm'dir. 10 adet beşlik sikke, 1.69 ve 1.78 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 16 mm'dir. 26 adet onluk sikke, 2.34 ve 2.71 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 18 ve 19 mm'dir. 22 adet yirmilik sikke, 3.33 ve 4.04 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 21 ve 22 mm'dir. 14 adet kırklık sikke, 5.62 ve 5.90 gr aralığındaki ağırlıklarda ve çapları ise 23 ve 25 mm aralığındadır.

Tablo 19. V. Mehmed Reşad Dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918) Sikkeleri

V. Mehmed Reşad Dönemi(H. 1327-1336\M. 1909-1918) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	15-37 mm
	Ağırlık	1.15-23.89 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	95
	Okunamamaktadır	2
Darp Tarihi	H. 1327 (M. 1909)	93
	Okunamamaktadır	4
Yazı Karakteri	Sülüs	97
Malzeme	Gümüş	25
	Nikel	72

7.1.20. VI. Mehmed Vahidettin dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922)

VI. Mehmed Vahidettin dönemine ait tek tip sikke incelenmiştir. Tek tip sikkenin ön yüzünde ortada padişahın tuğrası ve tuğranın etrafında üst kısımda “**Hürriyet, Müsâvât, Adalet**” yazan yazı kuşağı ve alt kısımda sol tarafta defne yaprakları, sağ tarafta buğday başakları bir fiyonkla birbirine bağlanmış ve yazı kuşağıyla beraber dairevi bir bordür oluşturmuştur. Arka yüz ise ön yüz gibi tekrar edilmiş ortada yer alan paranın değerini gösteren sayının etrafında “**Duribe fi Devlet-i Osmaniye**

Konstantiniye” yazmaktadır. Defne yaprakları ve buğday başaklarının birleştiği yerde ise bir çerçeve içerisine darp tarihi yerleştirilmiştir(Katalog 66).

VI. Mehmed Vahidettin dönemine tarihlenen 1 sikke H. 1336 (M. 1918) darp tarihli dir.

7.1.20.1. Darp yeri

VI. Mehmed Vahdeddin dönemine ait olan H. 1336 (M. 1918) darp tarihli 1 adet sikke Konstantiniyye’de darp edilmiştir.

7.1.20.2. Ağırlık ve ölçü

Adıyaman Müzesi’nde bulunan VI. Mehmed Vahdeddin dönemine ait 1 adet kırkık sikke, 5.88 gr ağırlığında ve çapı ise 24 mm’dir.

Tablo 20. VI. Mehmed Vahidettin Dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922) Sikkeleri

VI. Mehmed Vahidettin Dönemi(H. 1336-1341\M. 1918-1922) Sikkeleri		
Ölçüleri	Çap	24 mm
	Ağırlık	5.88 gr
Darp Yeri	Konstantiniyye	1
Darp Tarihi	H. 1336 (M. 1918)	1
Yazı Karakteri	Sülüs	1
Malzeme		1

7.2. Süsleme

Çalışmada incelenen sikkeler için herhangi bir süre sınırlaması yapılmadığı için birbirinden farklı sikkeler incelenmiştir. Dolayısıyla sikkeler üzerinde görülen süslemelerde çeşitlilik göstermektedir. Sikkelerde görülen süslemeler geometrik, bitkisel ve nesnelere olmak üzere üç başlık şeklinde ele alınmıştır. İncelenen sikkelerde en çok tercih edilen süsleme grubu geometrik ve bitkisel unsurlar olmuştur. Sikkeler üzerinde herhangi bir figüratif öğeye rastlanmamıştır.

7.2.1. Geometrik süslemeler

Bu çalışmada incelenen sikkelerde daire, inci dizileri, testere dişi, yatay silmeler, saadet düğümü, yıldız, Mührü Süleyman ve hilal motifleri görülmektedir.

Daire, sikkelerde kullanıma çok müsait olduğu için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Düz daire formu sikkelerde kullanılan tuğra ve yazı kompozisyonu için bir çerçeve niteliğindedir. Sikkelerde kullanılan geometrik ve bitkisel unsurların dizilmesiyle oluşturulan bordürler de dairevi formludur. II. Murad dönemine ait Katalog 1, II. Beyazıd dönemine ait Katalog 2, I. Süleyman dönemine ait Katalog 3, III. Murad dönemine ait Katalog 4, 5, Sultan İbrahim dönemine ait Katalog 6, IV. Mehmed dönemine ait Katalog 7, III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 21, 22, 23, 24, 25, III. Osman dönemine ait Katalog 28, III. Mustafa dönemine ait Katalog 29, 30, I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 31, 33, III. Selim dönemine ait Katalog 34, 35 ve II. Mahmud dönemine ait Katalog 39, 42 numaralı sikkelerde daire kullanılmıştır.

İnci dizileri Osmanlı dönemi sikkelerinde her dönem kullanılmış olan geometrik süslemelerdendir. Çalışma kapsamında incelenen sikkelerin büyük çoğunluğunda inci dizilerinden oluşturulan bordür kullanılmıştır. İnci dizilerinden oluşturulan bordür düz dairevi bordür ile beraber kullanılmıştır. II. Murad dönemine Katalog 1, I. Süleyman dönemine ait Katalog 3, III. Murad dönemine ait Katalog 5, Sultan İbrahim dönemine ait Katalog 6, II. Süleyman dönemine ait Katalog 8, II. Mustafa dönemine ait Katalog 10, III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 15, 17, I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 21, 22, 23, 26, 27, III. Osman dönemine ait Katalog 28, III. Mustafa dönemine ait Katalog 29, 30, I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 31, 33, III. Selim dönemine ait Katalog 34, 35, II. Mahmud dönemine ait Katalog 42 numaralı sikkelerde bütün kompozisyonu sınırlayacak bir bordür şeklinde kullanılmıştır. II. Mahmud dönemine ait Katalog 39, V. Mehmed Reşad dönemine ait 62, 63, 64, 65 ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait Katalog 66 numaralı sikkelerde ise inci dizileri, ortada tuğra ve yazı kompozisyonunu çevrelemektedir. İnci dizilerinden oluşturulan bordürün etrafında ise yazı veya süsleme kompozisyonlarından oluşturulan bordürler gelmektedir.

Testere dişi motifi sikkelerin kenarlarında bitiş çizgisine daha estetik bir kazandırmıştır. Kataloğumuzda incelenen sikkelerde, testere dişiyle oluşturulan bordürlerin geç döneme tarihlendirilen sikkelerde kullanımının daha yoğun olduğu görülmektedir. II. Mustafa dönemine ait Katalog 9, III. Ahmed dönemine ait Katalog 16, 18, 19, Abdülmecit dönemine ait Katalog 43, 45, 46, 47, 48, Abdülaziz dönemine ait Katalog 49, 50, 51, 52, 53, 54, II. Abdülhamit dönemine ait Katalog 55, 56, 57, V. Mehmed Reşad dönemine

ait Katalog 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65 ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait Katalog 66 numaralı sikkelerde testere dışı motifi kullanılmıştır.

Yatay silmeler, Osmanlı Dönemi sikkelerinde yazı kompozisyonu içerisindeki satırları birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Sikkelerde, tekli, ikili veya üçlü yatay silmeler kullanılmıştır. Kataloğumuzda incelenen sikkeler arasında ise II. Murad dönemine ait Katalog 1 numaralı sikkenin arka yüzünde iki yatay silme ortada kesişmiştir. II. Beyazid dönemine ait Katalog 2 numaralı sikkenin ön ve arka yüzünde sikkenin ortasında yer alan yatay silmeyle sikke iki yarım daireye ayrılmıştır. III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 17, I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 21, 22, 23, 27, III. Selim dönemine ait Katalog 34 ve II. Mahmud dönemine Katalog 42 numaralı sikkelerin arka yüzlerinde yazı kompozisyonu içerisinde satırları birbirinden ayırmak için kullanılmıştır.

Saadet düğümü motifi, Osmanlı Dönemi sikkelerinde en sevilen süsleme unsurlarından biri olmuştur. Kataloğumuzda bulunan sikkelerde yer alan saadet düğümü motifi, farklı boyutlarda ve farklı işlevlerde kullanım alanı bulmuştur. Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait Katalog 3 numaralı sikkenin ön ve arka yüzünde, yazı kompozisyonunun ortasında saadet düğümü motifi yer almaktadır.

II. Süleyman dönemine ait Katalog 8, III. Ahmed dönemine ait Katalog 18 ve I. Mahmud dönemine ait 24, 25, 27 numaralı sikkelerin ön yüzünde, tuğranın etrafında boş kalan alanları doldurmak için saadet düğümü motifi kullanılmıştır. I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 22 numaralı sikkelerde tuğranın sağında iki ok ucu motifi arasında saadet düğümü motifi görülmektedir. III. Ahmed dönemine ait 11 Katalog numaralı sikkelerde ise farklı bir uygulama görülmektedir. Tuğranın sağında hem iki palmet arasında hem de iki ok ucu motifi arasında saadet düğümü motifi görülmektedir.

III. Murad dönemine ait Katalog 4 ve 5, II. Mustafa dönemine ait 9 ve 10 ve III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 15, 16, 17 numaralı sikkelerde ön ve arka yüzünde saadet düğümü motifine yer verilmiştir. I. Mahmud dönemine ait Katalog 22, 27 ve I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 31 numaralı sikkelerin sadece arka yüzünde yazı kompozisyonu içerisinde saadet düğümü motifi yer almaktadır. II. Mustafa dönemine ait Katalog 10 ve III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 15, 16, 17 numaralı sikkelerin arka yüzünde yazı kompozisyonunun içerisinde iki ok ucu motifi arasında saadet düğümünün yer aldığı görülmektedir.

II. Süleyman dönemine ait Katalog 8, III. Ahmed dönemine ait 13, 18 numaralı sikkelerin arka yüzünde, yazı kompozisyonu üzerinde saadet düğümü motifi yer almaktadır. II. Mahmud dönemine ait Katalog 38 numaralı sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağına sadece saadet düğümü motifi yerleştirilmiştir.

Kataloğumuzda incelenen sikkelerde yıldız motifi, farklı işlevlerde kullanılmıştır. III. Murad dönemine ait Katalog 4 numaralı sikkenin ön yüzünde Mührü Süleyman motifinin içerisindeki boşluğu doldurmak için beş kollu yıldız motifi kullanılmıştır. Yıldız motifi, ön yüzde tuğrayı ve arka yüzde yazı kompozisyonunun etrafında bordür oluşturmak için kullanılmıştır. IV. Mehmed dönemine ait Katalog 7 numaralı çoğu aşınmış olan sikkenin ön ve arka yüzünde beş kollu yıldızlardan oluşturulan dairevi bir bordür yer almaktadır. Ayrıca sikkenin arka yüzünde yazı kompozisyonu içerisinde beş kollu yıldız motifi yer almaktadır. II. Abdülhamit dönemine Katalog 57 ve V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 60 ve 61 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzlerinde beş kollu on iki tane yıldız dairevi bir bordür oluşturmuştur. Yıldız ve hilal motifi beraber kullanılarak dairevi bir bordür oluşturulmuştur. Abdülmecit dönemine ait Katalog 43, II. Abdülhamit dönemine ait Katalog 55, 56 ve V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 58 ve 59 numaralı sikkelerde yıldız ve hilallerden bordür oluşturulmuştur. Yıldız motifi sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağında süsleme ögesi olarak kullanılmıştır. I. Mahmud dönemine ait Katalog 21 numaralı sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağında iki ok ucu motifi arasında beş kollu yıldız motifi kullanılmıştır. Yine I. Mahmud dönemine ait Katalog 23 numaralı sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağında altı kollu yıldız motifi yerleştirilmiştir. Beş kollu yıldız motifi, kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 62, 63, 64 ve 65 ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait Katalog 66 numaralı sikkenin ön ve arka yüzünde kelimeleri ayırmak için ikişer tane beş kollu yıldız motifi kullanılmıştır.

Mührü Süleyman motifi, incelenen sikkeler arasında III. Murad dönemine ait Katalog 4 numaralı sikkenin ön ve arka yüzünde görülmektedir. Sikkenin ön yüzünde ortada yer alan küçük Mührü Süleyman motifinin kolları sikkenin kenarlarına doğru uzatılmıştır. Yazı kompozisyonu uzatılan kolların içerisine yerleştirilmiştir. Mührü Süleyman motifinin ortasında beş kollu yıldız motifi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise daha büyük bir Mührü Süleyman motifi yer almaktadır. Yazı kompozisyonu Mührü Süleyman motifinin içerisine ve kollarına yerleştirilmiştir.

Hilal motifi, incelenen sikkelerde üç farklı şekilde kullanılmıştır. II. Murad dönemine ait Katalog 1 numaralı sikkenin ön yüzünde iki yayın birleştiği kısma bir hilal motifi yerleştirilmiştir. II. Mahmud dönemine ait Katalog 40 numaralı sikkenin ön ve arka yüzünün ortasına yerleştirilmiş zencereklerden oluşturulan hilal motifi vardır. Abdülmecit dönemine ait Katalog 43, II. Abdülhamit dönemine ait Katalog 55, 56 ve V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 58, 59 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzlerinde hilal ve yıldızlardan bordür oluşturulmuştur.

7.2.2. Bitkisel süslemeler

Bitkisel süslemeler, sikkelerde hem boş alanları doldurmak hem de tuğranın ve yazı kompozisyonunun etrafında bir çerçeve oluşturmak için kullanılmışlardır. Osmanlı İmparatorluğunun geç dönem sikkelerinde, süslemenin belli bir düzen içerisinde ustaca işlendiği görülmektedir. Bitkisel süslemeler arasında çiçek, gül, gülbezek, lale, penç, tomurcuk, dal, yaprak, kenger yaprakları, defne yaprakları, buğday başağı ve palmet motifleri görülmektedir.

Çiçek motifi, incelenen sikkeler içerisinde ön yüzde tuğra ve arka yüzde ise yazı kompozisyonunun etrafında bordür olarak kullanılmıştır. II. Mahmud dönemine ait Katalog 40 ve Abdülmecid dönemine ait Katalog 44 numaralı sikkelerde tek bir dal üzerinde çiçek ve yaprak motiflerine yer verilmiştir.

İncelenen sikkeler üzerinde görülen gül motifleri farklı şekillerde ve farklı yerlerde kullanılmıştır. II. Mahmud dönemine ait Katalog 36, 37, 39 numaralı sikkelerin ön yüzünde tuğra, arka yüzünde ise yazı kompozisyonunun etrafında tek bir dal üzerinde yaprak ve gül motifleri görülmektedir. Abdülmecid dönemine ait Katalog 43, 45, 46, 47, 48 ve II. Abdülhamid dönemine ait Katalog 55 numaralı sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağında dal, yaprak ve gül motiflerinden oluşturulan bitkisel kompozisyon yer almaktadır. Abdülmecid dönemine ait Katalog 45, 46, 47 ve Abdülaziz dönemine ait Katalog 52, 53 numaralı sikkelerin ise arka yüzünde yazı kompozisyonundan oluşturulan dairenin dışında sol tarafta gül motifi yer almaktadır.

Gülbezek motifi, sikkelerin ön yüzünde boş alanları doldurmak için kullanılmıştır. III. Ahmed dönemine ait Katalog 17 ve I. Mahmud dönemine ait Katalog 22, 24, 25, 27 numaralı sikkelerin ön yüzünde gülbezek motifi görülmektedir.

Lale motifine incelenen sikkeler içerisinde sadece II. Mahmud dönemine ait Katalog 41 numaralı sikkelerde rastlanmıştır. Lale motifi, sikkelerin ön ve arka yüzünde hem yazı

kompozisyonu içerisinde hem de yazı kompozisyonunun etrafında dairevi formlu bordür oluşturmuştur.

Penç motifi, Abdülmecid dönemine ait Katalog 43, II. Abdülhamid dönemine ait Katalog 55, 56 ve V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 58, 59 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzlerinde penç motifi görülmektedir. Tırtıllı hilallerin birleştiği bölüme penç motifi yerleştirilmiştir.

Tomurcuk motifi çalışmada incelenen sikkeler içerisinde sadece II. Mahmud dönemine ait Katalog 37 numaralı sikkede görülmektedir. Yaprak ve dalların oluşturduğu sarmaldan tomurcuk motifi çıkmaktadır.

Kenger yaprakları, II. Mahmud dönemine ait Katalog 39 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülmektedir. Bir dal üzerinde dizilerek dairevi formlu bordür oluşturmuşlardır.

Defne yaprakları ve buğday başakları, V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 62, 63, 64, 65 ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait Katalog 66 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzünde görülmektedir. Sikkelerin ön yüzünde defne yaprakları ve buğday başakları bir kurdele ile bağlanmıştır. Arka yüzde ise kurdele yerine bir çerçeve içinde sikkenin darp tarihi yerleştirilmiştir.

Palmet motifi, sikkelerde hem tuğranın etrafındaki boş alanlarda hem de yazı kompozisyonu içerisinde kullanılmıştır. II. Süleyman dönemine ait Katalog 8, II. Mustafa dönemine ait Katalog 9, 10, III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 15, 16, 17, I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 21, 22, 24, 25, 27, I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 31 ve III. Selim dönemine ait 34, 35 numaralı sikkelerde palmet motifine rastlanılmıştır.

7.2.3. Nesnelere

Çalışma kapsamında incelenen Osmanlı dönemi sikkelerinde ok ucu ve kurdele nesnelere kullanılmıştır. Ok ucu motifi hem ön yüzde hem de arka yüzde yazı kompozisyonu içerisinde ve boş alanları doldurmak için kullanılmıştır. Ok ucu saadet düğümüyle de beraber kullanılmıştır. Saadet düğümüyle beraber hangi sikkelerde kullanıldığı saadet düğümü anlatılırken verilmiştir. II. Mustafa dönemine ait Katalog 9, 10, III. Ahmed dönemine ait Katalog 11, 15, 16, 17, I. Mahmud dönemine ait Katalog

20, 21, 22, 23, 24, 25, 27 ve I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 31, 32 numaralı sikkelerde ok ucu motifi kullanılmıştır.

Kurdele motifi, Osmanlı Dönemi sikkelerinde bağlayıcı öge olarak kullanılmıştır. II. Mahmud dönemine ait Katalog 40 numaralı sikkelerin ön ve arka yüzlerinde zencerek motifinden oluşturulan bir hilalin iki kolunu birleştirmek için kullanılmıştır. V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 62, 63, 64, 65 ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait Katalog 66 numaralı sikkelerin ön yüzlerinde defne yaprakları ve buğday başaklarını birbirine bağlamak için kullanılmıştır.

7.3. Tuğra ve Yazı

Tuğra, Oğuzlardan başlanılarak Osmanlı döneminde de “aklâm-ı sitte”nin “tevki” türüyle çekilen bir hükümdarlık sembolüdür. Osmanlı Devleti’nde tuğra yerine “tevki”, “nişan”, “tuğra” ve “alamet” sözcüklerini de kullanmışlardır ve belgelerde ise çok daha fazla ifade ile karşılaşılmıştır. Osmanlı döneminde tuğra, ilk dönemlerde sadece sultanın ve babasının adı ile düzenlenirken daha sonra isimlerin yanında unvanlar ve “El-muzaffer daima” ibaresi de yer almıştır¹⁷¹. Tuğranın üst bölümünde bulunan üç tuğun Osmanlı hakimiyetindeki üç kıtayı ve solda yer alan iki beyzenin ise denizleri temsil ettiği sanılmaktadır. Osmanlı döneminde sikkeler üzerinde tuğra, Fetret devrinde Emir Süleyman döneminde ilk defa işlenmiştir. Emir Süleyman’dan sonra I. Mehmed ve II. Murad dönemlerinde de tuğra sikkelerde yer almış ve sonraki dönemlerde tuğra kullanılmamıştır. Bir müddet tuğrasız darp edilen sikkelerden sonra ancak III. Murad dönemi sikkelerinde yer almıştır¹⁷²

Tuğra, Osmanlı sikkelerinde, sikkeyi darp ettiren padişahın imzası ve kimliği niteliğindedir. Ön yüzde yer alan tuğra, bazı sikkelerde sadece tuğra ve bazı sikkelerde ise tuğra ve yazı kompozisyonu yer almaktadır. Çalışma kapsamında incelenen Osmanlı sikkelerinde en erken tarihli tuğralı örnek IV. Mehmed dönemine ait H. 1058(M. 1648) darp tarihli sikkedir. En geç tarihli tuğralı sikke ise VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait H. 1336(M. 1918) darp tarihli sikkedir. II. Murad, II. Beyazid, III. Murad ve II. Mustafa dönemlerine ait tuğralı sikke bulunmamaktadır. III. Ahmed, I. Abdülhamit ve II. Mahmud dönemlerine ait üzerinde tuğra bulunmayan sikke incelenmiştir. Adıyaman Müzesi’nde bulunan Osmanlı sikkeleri arasında toplamda 100 adet sikkede tuğra

¹⁷¹ M. Uğur Derman, “Tuğra”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41\336.

¹⁷² Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\58-59.

bulunmamaktadır. Sikkelerin hem ön hem de arka yüzünde yazı kompozisyonu yer almaktadır. 191 adet sikkenin ön yüzünde tuğra ve yazı kompozisyonu beraber kullanılmıştır. 610 adet sikkede ise ön yüzde sadece tuğra, arka yüzde ise yazı kompozisyonu yer almaktadır.

Osmanlı Dönemi sikkelerindeki yazı kompozisyonlarında kufi ve sülüs hat kullanılmıştır. Bu çalışmada incelenen sikkelerde sadece sülüs hat görülmektedir. Sikkelerin darp tarihi, değeri ve padişahın cülus yılı rakamla verilmiştir. Bazı sikkelerin ön yüzünde tuğranın sağında padişahın mahlasına yer verilmiştir. Kataloğumuzda incelenen üç padişah dönemine ait sikkelerde bu uygulama görülmektedir. II. Mahmud dönemine ait Katalog 37, 39, 40 numaralı sikkelerde “Adli” mahlası, II. Abdülhamit dönemine ait Katalog 56, 57 numaralı sikkelerde “El-Gazi” mahlası ve V. Mehmed Reşad dönemine ait Katalog 58 numaralı sikkelerde “El-Gazi” mahlası ve Katalog 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65 numaralı sikkelerde ise “Reşad” mahlası kullanılmıştır.

Bazı sikkelerin arka yüzünde yazı kompozisyonunun hemen üzerinde, yine yazı kompozisyonunun üçüncü satırının sonunda veya darp tarihinin solunda işaret harfler bulunmaktadır. Belki de daha estetik bir görünüm elde etmek için bazı sikkelerde işaret harflerin süslü bir kartuş veya bir dörtgen içerisinde yer aldığı görülmektedir. III. Ahmed dönemine ait Katalog 12, 14 ve I. Mahmud dönemine ait Katalog 24, 25 numaralı sikkelerin arka yüzlerinde yazı kompozisyonunun üzerine işaret harf yerleştirilmiştir. III. Ahmed dönemine ait Katalog 19 ve I. Mahmud dönemine ait Katalog 26 numaralı sikkelerin arka yüzünde darp tarihinin solunda işaret harf bulunmaktadır. I. Mahmud dönemine ait Katalog 20, 21, 22, 23, 27 ve I. Abdülhamit dönemine ait Katalog 32 numaralı sikkelerin arka yüzünde yazı kompozisyonunun üçüncü satırının sonunda yer alan “ن”(nun) harfinin üstünde işaret harf yer almaktadır. Bu işaret harfler şunlardır: “ع”(ayn), “عا”(ayn ve elif), “عب”(ayn ve be), “م”(mim), “ص”(sad) ve “و”(vav).

7.4. Malzeme ve Teknik

Tez çalışmamızda incelenen sikkeler arasında gümüş, altın, bakır ve nikel malzemedan yapılmış sikkeler yer almaktadır. İncelenen sikkelerin büyük bir bölümünü oluşturan 482 adet gümüş sikke yer almaktadır. Gümüş sikkelerin padişahların dönemlerine göre dağılımı şu şekildedir: II. Murad dönemine ait 1 adet sikke, II. Bayezid dönemine ait 1 adet sikke, I. Süleyman dönemine ait 7 adet sikke, III. Murad dönemine ait 5 adet sikke,

Sultan İbrahim dönemine ait 179 adet sikke, IV. Mehmed dönemine ait 1 adet sikke, II. Mustafa dönemine ait 51 adet sikke, III. Ahmed dönemine ait 48 adet sikke, I. Mahmud dönemine ait 37 adet sikke, III. Osman dönemine ait 1 adet sikke, III. Mustafa dönemine ait 15 adet sikke, I. Abdülhamit dönemine ait 8 adet sikke, III. Selim dönemine ait 5 sikke, II. Mahmud dönemine ait 48 adet sikke, Abdülmecit dönemine ait 8 adet sikke, II. Abdülhamit dönemine ait 42 adet sikke ve V. Mehmed Reşad dönemine ait 25 adet gümüş sikke incelenmiştir.

Tez çalışmamız kapsamında 207 adet altın sikke yer almaktadır. III. Ahmed dönemine ait 104 adet sikke ve I. Mahmud dönemine ait 103 adet altın sikke incelenmiştir.

Tez çalışmamız kapsamında 39 adet bakır sikke ele alınmıştır. II. Süleyman dönemine ait 8 adet sikke, Abdülmecit dönemine ait 20 adet sikke ve Abdülaziz dönemine ait 11 adet bakır sikke incelenmiştir.

Adıyaman Müzesi'nde 73 adet nikel para bulunmaktadır. V. Mehmed Reşad dönemine ait 72 adet ve VI. Mehmed Vahidettin dönemine 1 adet nikel sikke incelenmiştir.

Osmanlı Dönemi sikkeleri, uygulanan tekniklere göre üç döneme ayrılmıştır. Kullanılan ilk teknik olan basit el çekiciyle darp tekniği M.Ö. 5. yüzyıldan beri kullanımı 2000 sene boyunca devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk 400 yıllık sürecinde de bu teknik kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde 1299-1685 yılları arasında el çekiçleriyle sikke darbı, 1685-1844 yılları arasında mekanik presleme, 1844-1920 yılları arasında sarkaç usulü otomatik sikke presleri ile sikke darbı gerçekleştirilmiştir¹⁷³. Adıyaman Müzesinde bulunan Osmanlı dönemi sikkelerinde üç teknikte de sikke darp edilmiştir.

II. Murad dönemine ait 1 adet sikke, II. Bayezid dönemine ait 1 adet sikke, I. Süleyman dönemine ait 7 adet sikke, III. Murad dönemine ait 5 adet sikke, Sultan İbrahim dönemine ait 179 adet sikke ve IV. Mehmed dönemine ait 1 adet sikke basit el çekiciyle darp edilmiştir.

II. Süleyman dönemine ait 8 adet sikke, II. Mustafa dönemine ait 51 adet sikke, III. Ahmed dönemine ait 152 adet sikke, I. Mahmud dönemine ait 140 adet sikke, III. Osman dönemine ait 1 adet sikke, III. Mustafa dönemine ait 15 adet sikke, I. Abdülhamid dönemine ait 8 adet sikke, III. Selim dönemine ait 5 adet sikke ve II. Mahmud dönemine ait 48 adet sikke mekanik presleme yöntemiyle darp edilmiştir.

¹⁷³ Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1\42.

Abdlmeaid dönemine ait 28 adet sikke, Abdülaziz dönemine ait 11 adet sikke, II. Abdülhamid dönemine ait 42 adet sikke, V. Mehmed Reşad dönemine ait 97 adet sikke ve VI.Mehmed Vahideddin dönemine ait 1 adet sikke otomatik sikke presleri ile darp edilmiştir.

SONUÇ

Sikke, icat edildiğinden beri sadece Osmanlı Devleti'nin değil bütün devletlerin, sikkede kullanılan malzemeden içinde bulunduğu ekonomik durumu, üzerinde yer alan motiflerden sosyal ve kültürel özellikleri, dini inançları ve sultanların hükümdarlık dönemleri hakkında bizi aydınlatan eserlerdir. İlk İslam sikkelerinde İslamiyet ile ilgili ibareler yer aldığı gibi Hristiyan sikkelerinde ise Hristiyan dini için özel semboller yer almıştır. Her dönemde darp edilen sikkelerde çeşitli farklılıklar görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde darp edilen sikkelerinde İlhanlı etkileri görülürken zamanla Osmanlı Sikkeleri kendi kimliğini kazanmıştır.

Adıyaman Müzesi'nde bulunan Osmanlı Dönemi sikkeleri tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Katalog bölümünde 66 adet sikke ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve bu sikkelerin benzer örneklerinin envanter numarası verilmiştir. Değerlendirme bölümünde de sikkeler ele alınırken katalogda verilen sikkeler ve benzer örnekleri de dikkate alınmıştır. Toplamda 801 adet olan sikkeler değerlendirme bölümünde darp tarihi, darp yeri ve süsleme özellikleri ile beraber verilmiştir. 15. yüzyıl ve 20. yüzyıl aralığındaki yirmi padişah dönemine ait sikke incelenmiştir. II. Murad dönemine ait 1 adet sikke, II. Beyazıt dönemine ait 1 adet sikke, Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait 7 adet sikke, III. Murat dönemine ait 5 adet sikke, Sultan İbrahim dönemine ait 179 adet sikke, Sultan IV. Mehmet dönemine ait 1 adet sikke, Sultan II. Süleyman'a dönemine ait 8 adet sikke, Sultan II. Mustafa dönemine ait 51 adet sikke, III. Ahmed dönemine ait 152 adet sikke, I. Mahmud dönemine ait 140 adet sikke, III. Osman dönemine ait 1 adet sikke, III. Mustafa dönemine ait 15 adet sikke, I. Abdülhamit dönemine ait 8 adet sikke, III. Selim dönemine ait 5 adet sikke, II. Mahmud dönemine ait 48 adet sikke, Abdülmecit dönemine ait 28 adet sikke, Abdülaziz dönemine ait 11 adet sikke, II. Abdülhamit dönemine ait 42 adet sikke, V. Mehmed Reşat dönemine ait 97 adet sikke ve VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait 1 adet sikke bulunmaktadır.

Tez konumuza dahil edilen en erken tarihli sikke H. 83... (M. 143...) son rakamı aşınmış olan II. Murad sikkesidir. En geç tarihli örnek ise VI. Mehmed Vahideddin dönemine ait sikke olan H. 1336 (M. 1918) darp tarihli sikkedir. Sikkeleri yüzyıl bakımından ele alırsak 15. yüzyıldan 2 adet sikke, 16. yüzyıldan 12 adet sikke, 17. yüzyıldan 239 adet sikke, 18. yüzyıldan 321 adet sikke, 19. yüzyıldan 129 adet sikke ve

20. yüzyıldan ise 98 adet sikke incelenmiştir. Çalışmamızda sadece 14. yüzyıl Osmanlı sikkeleri yer almamaktadır.

Adıyaman Müzesi'nde bulunan Osmanlı dönemi sikkeleri, İstanbul, Mısır, Halep, Edirne, Erzurum, Gümüşhane, Tiflis ve Dımaşk'da darp edilmiştir. İncelenen sikkelerin büyük bir bölümünün İstanbul'da darp edildiği görülmektedir.

Adıyaman Müzesi'nde Osmanlı Dönemi'ne ait farklı kompozisyonlara sahip sikkeleri inceleme fırsatımız olmuştur. Sikkeler üzerinde ön yüzde; bazı sikkelerde sadece padişahın tuğrası, bazı sikkelerde tuğranın altında yazı kompozisyonu ve süslemeler, bazı sikkelerde, tuğranın altında dua ibaresi, darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Bazı sikkelerde ise ön yüzde sadece yazı kompozisyonu yer almaktadır. Yazı kompozisyonu, padişahın adı, dua ibaresi, darp yeri ve darp tarihinden oluşur. Arka yüzde ise; bazı sikkelerde, dua ibaresi ve altında darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Bazı sikkelerde sadece padişaha övgü cümleleri yer almaktadır. Bazı sikkelerde ise merkezde paranın değeri yer almakta ve etrafında darp yeri ve darp tarihi yer almaktadır. Darp yeri ve darp tarihiyle beraber dua ibaresinin yer aldığı sikkeler de vardır. İncelenen sikkeler üzerinde "Hullide Mulkehu", "Azze Nasrahu", "Hullide Mulkehu ve Sultanehu ve Eyyede Hilafetehu ve Adaletehu", "Dame Mülkehu" ve "Sultanü'l Berreyni Ve Hakanü'l Bahreyni Es-Sultan bin (Es) Sultan" şeklindeki dua ibareleri ve padişaha övgü cümleleri yer almaktadır.

İncelenen sikkeler restorasyon işlemi görmemiştir. Bu yüzden sikkelerin ağırlıklarında farklılıklar görülmektedir. Çalışmamızda incelenen bütün sikkelerde sülüs hat kullanılmıştır. İncelenen sikkelerden 143 adet sikke deliklidir. 3 adet sikke 2 delikli ve 1 adet sikke ise 6 deliklidir. II. Abdülhamit dönemine ait 1 adet sikke ve V. Mehmed Reşad dönemine ait 4 adet sikkede de kulp mevcuttur.

Osmanlı döneminde gümüş, bakır, altın ve nikel malzemeli sikkeler darp edilmiştir. Adıyaman Müzesi'nde dört madenden de Osmanlı Dönemi sikkeleri incelenmiştir. 482 adet sikke ile incelenen sikkelerin büyük bir bölümünü gümüş sikkeler oluşturmaktadır. 207 adet altın sikke, 39 adet bakır sikke ve 73 adet nikel sikke incelenmiştir.

Tez konumuzda incelenen sikkelerde geometrik, bitkisel ve nesnel süslemeler yer almaktadır. Geometrik süslemelerden daire, inci dizileri, testere dişi, yatay silmeler, saadet düğümü, yıldız, Mührü Süleyman ve hilal motifleri kullanılmıştır. Bitkisel süslemelerden çiçek, gül, gülbezek, lale, penç, tomurcuk, dal, yaprak, kenger yaprakları,

defne yaprakları, buğday başağı ve palmet motifleri görülmektedir. Nesnel süslemelerden ise oku ucu ve kurdele motifleri kullanılmıştır.

Tez çalışmamız kapsamında ele alınan Adıyaman Müzesi'nde incelenen Osmanlı sikkelerinin üzerinde yer alan tuğra, padişah isimleri, hükümdarlara ait unvanlar, dua ve övgü ibareleri, işaret harfler, darp tarihleri ve süslemeler ayrıntılı bir şekilde tasnif edilmiştir. Uzun uğraşlar sonucunda elde edilen bu çalışmamla Sanat Tarihi ve diğer bilim dallarına katkıda bulunmamız tek temennimizdir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Mustafa. *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 4. Basım, 2018.
- Akkaya, Necla. *Mardin Müzesi'ndeki İslami Dönem Sikkelerden Örnekler*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Aksan, Ali İhsan. *Kütahya Arkeoloji Müzesi'ndeki Erken Osmanlı Dönemi Sikkeleri (I. Murad – II. Murad Dönemi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Artuk, İbrahim. "Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Bey'e ait Sikke". *Birinci Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi Tebliğleri*. ed. Osman Okyar – Hail İnacık. 27-31. Ankara, 1980.
- Artuk, İbrahim - Artuk, Cevriye. *Fatih'in Sikke ve Madalyaları*. İstanbul: Belediye Matbaası, 1946.
- Artuk, İbrahim. *Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.
- Ayhan, Gülsen. *Adıyaman'ın İklimi ve Atatürk Baraj Gölünün Adıyaman'ın İklimine Etkisi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Aykut, Şevki Nezih. "Osmanlı Sikkeleri". *Türkler Ansiklopedisi*. ed. Hasan Celal Güzel vd. 10\1528-1561. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Baydur, Nezahat. *Roma Sikkeleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1998.
- Bayhan, Ahmet Ali. "Kars Müzesinden Bir Grup Emevi Sikkesi". *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 8, (2002), 41-56.
- Bayhan, Ahmet Ali – Salman, Fikri. *Adıyaman Yüzeysel Araştırması(2000-2004)*. Adıyaman: Adıyaman İl Özel İdare, 2010.
- Buyruk, Hasan. *Adana Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bizans Dönemi Altın Sikkeleri*. Ordu: Ordu Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Çetin, Kenan. "İran'dan Anadolu'ya Selçuklu Paraları". *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 29, (Prof. Dr. Zeki Başar Özel Sayısı), (2006), 183-194.

- Çorbacı, Hatice. “Adıyaman’ın Arkeolojik Değerleri”, *Fırat’tan Volga’ya Medeniyetler Köprüsü*. ed. Ramilya Yarullina Yıldırım. 21-44. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Damalı, Atom. *150 Devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri*. İstanbul: Nilüfer Vakfı Yayınları, 2001.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 1 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2010.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 2 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2010.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 3 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2011.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 4 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2011.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 5 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2012.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 6 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2012.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 7 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2013.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 8 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, 2014.
- Derman, M. Uğur. “Tuğra”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41\336-339. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Eroğlu, İbrahim. *Sinop Arkeoloji Müzesi’ndeki Bir Grup Osmanlı Dönemi Sikkesi*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Erol, Mine. *Osmanlı İmparatorluğu’nda Kağıt Para*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970.
- Ezer, Sabahattin. “Kommagene Coğrafyasında Prehistorik ve Protohistorik Çağlar”. *Kommagene’nin İzleri*. Ed. Mehmet Yelken. 15-20. İzmir: Adıyaman Tanıtma Vakfı Yayınları, 2016.
- Gürleyük, Koray. *Sivas Sikkeleri*. Sivas: Sivas Yüz Temel Eser Yayınevi, 2017.

- Gürsoy, Gözde. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Kalpazanlığı (1808-1861)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Halaçoğlu, Yusuf. "Adıyaman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1\377-379. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Karwiese, Stefan. *Antik Nüvizmatığe Giriş*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2. Basım, 2004.
- Kocaer, Remzi. *Osmanlı Altınları*. İstanbul: Güzel Sanatlar Yayınevi, 1967.
- Kolerkılıç, Ekrem. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Para*. Ankara: Doğuş Ltd. Şirketi Matbaası, 1958.
- Kopar, Metin. "Tarihi ve Kültürel Değerleri ile Adıyaman". *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*. ed. Ramilya Yarullina Yıldırım. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Kudret ve Hüner Sikkenin İki Yüzü*. İstanbul: Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 1, 1994.
- Kuruyazıcı, Hasan. "Adıyaman". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. 1\20-21. İstanbul: Yem Yayın, 1997.
- Morrisson, Cecile. *Antik Sikkeler Bilimi Nüvizmatik Genel Bir Bakış*. çev. Zeynep Çizmeli Ögün. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002.
- Ölçer, Cüneyt. *Son Altı Osmanlı Padişahı Zamanında İstanbul'da Basılan Gümüş Paralar*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1966.
- Ölçer, Cüneyt. *Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Madeni Paraları*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1978.
- Ölçer, Cüneyt. *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilen Osmanlı Madeni Paraları*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970.
- Önder, Mehmet. *Türkiye Müzeleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999.
- Özme, Adil. *Malatya Müzesindeki İslâmî Dönem Sikkeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Öztürk, Mustafa. "Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi". *Türkler Ansiklopedisi*. ed. Hasan Celal Güzel vd. 10\1485-1527. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

- Paksoy, Günay. “Anadolu’da Altın ve Gümüşe Vurulan Osmanlı Damgası”. *Anadolu’da Paranın Tarihi*. ed. Bülent Arı. 162-205. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011.
- Pamuk, Şevket. *Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Pamuk, Şevket. *Osmanlı Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.
- Parlar, Gündegül. *Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Figüratif Ögeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Pere, Nuri. *Osmanlılarda Madeni Paralar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1968.
- Sahillioğlu, Halil. “Darphane”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8\501-505. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Sahillioğlu, Halil. *Kuruluştan XVII. Asrın Sonlarına Kadar Osmanlı Para Tarihi Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Doktora Tezi, 1958.
- Saltanatın İki Yüzü Yazı ve Tuğra*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Tabakoğlu, Ahmet. “Ortadoğuda ve Osmanlılarda Altın Para”. *Altının İktidarı İktidarın Altınları*. ed. Oğuz Tekin. 79-114. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2005.
- Tabakoğlu, Ahmet *Türkiye İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2012.
- Tekin, Oğuz. “Mangır”.. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27\568. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.
- Tekin, Oğuz. “Meskukat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29\317-318. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Tekin, Oğuz. “Sikke”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37\179-184. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Tekin, Oğuz. *Eski Çağda Para Antik Nümizmatikçe Giriş*. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınevi, 2000.
- Tekin, Oğuz. “Osmanlı İmparatorluğunda Para”. *Osmanlı*. ed. Güler Eren. 3\169-179. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999.
- Tunç, Muhammet Nuri. *18. Yüzyılda Adıyaman (Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger, Kahta ve Samsad) İdari, Sosyal ve İktisadi Tarihi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2018.

- Tuzkaya, Emir. *Kırklareli Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Türkiye Müzeleri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Uslu, Kaan - Büyüktuncay, Yavuz. *Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları 1839-1922(AH 1255-1340)*. İstanbul: Osmanlı Nümismatik Kültür Yayını, 2018.
- Ünal, Ceren. *Manisa Müzesi Bizans Sikkeleri* Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Yamal, Yücel. "Adıyaman". *Yurt Ansiklopedisi*. 1\182-247. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1981.
- Yılmaz, Aliye. *İznik Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Yılmazçelik, İbrahim. "Osmanlı Döneminde Güneydoğu Anadolu ve Adıyaman Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme". *Tarihte Adıyaman*. ed. Kazım Kartal vd. 37\70. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2020.
- Yılmaz, Hakan. "Osman Gazi'nin 700\1300-1301'de Yenişehir'de Bastırdığı Üçüncü Sikkesi". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi 4*, (Söğüt Özel Sayısı) (Aralık 2019), 81-20.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Sibel AVSEREN
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	0000-0002-5768-3792
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10410763
Lise	Kahta İMKB Anadolu Lisesi
Lisans	Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
Mesleki Deneyim	2021-2022 Harran Ören Yeri Kazıları 2022 Edirne Yeni Saray Kazıları
Akademik Çalışmalar	2018 Yılı 6. Sanat Tarihi Öğrenci Kongresi